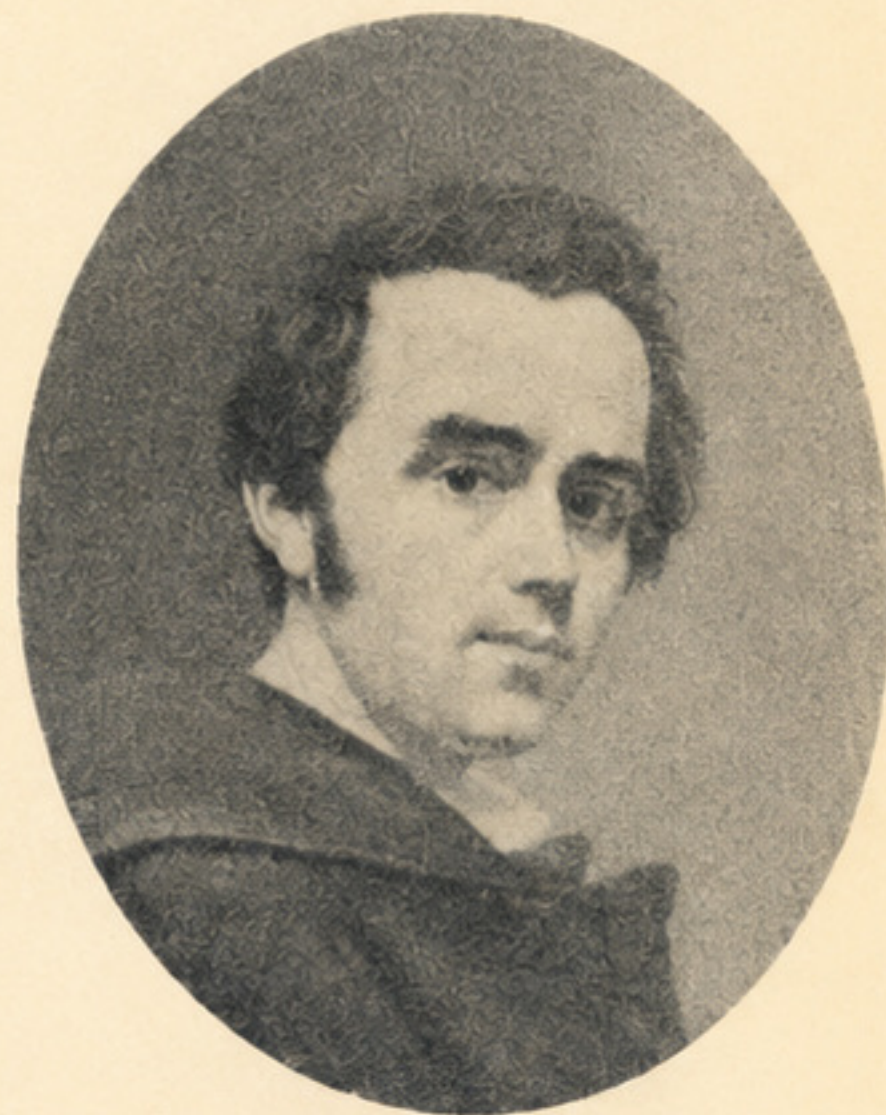

taras șevcenko

885

taras șevcenko
poeme

taras șevcenko

editura minerva

•Cu sînge de vrăjmași mișei
Stropiți o voastră libertate !
Lovit cu ura-odîncio n ei
Și smulgeți lanțurile toate !

Iar cînd veți fi mai fericiți,
În libera și noua lume,
Cu glasul bun să v-omintiți
De viața mea și al meu nume !-

TARAS ȘEVCENKO

Lei 5

Ilustrația copertei : *reproducere după un peisaj al autorului*

taras ŝevcenko

poeme

IN ROMĂNEȘTE DE VICTOR TULBURE
PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE STELIAN GRUIA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1976
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

PREFAȚĂ

După moartea lui Taras Șevcenko și înmormântarea sa în cimitirul „Smolensk“ din Petersburg, cei doi frați Iosif și Nichita, țărani iobagi din Morinți, un sat ce ținea de gubernia Kiev, sosesc în capitala imperiului și intră în posesia lucrurilor poetului, care valorau în total 135 ruble și 75 copeici. Dar nu pentru încasarea „moștenirii“ bătură frații îndelungata cale, ci pentru obținerea permisiunii din partea autorităților țariste de a-și înmormînta fratele în pămîntul Ucrainei, lîngă Kaniv, pe *Cernecea hora*, (*Dea-lul călugăresc*), proprietatea poetului, cumpărată cu cîțiva ani în urmă cu scopul de a-și construi o casuță pentru bătrînețe. Obținînd, după numeroase cereri și intervenții din partea prietenilor poetului, încuviințarea jandarmeriei (secția a III-a) din Petersburg de a-l înmormînta pe Taras Șevcenko în pămîntul său natal, frații dezhuemază sicriul din cimitirul petersburghez, îl încarcă într-un vagon de marfă și pornesc spre Ucraina. Aici procesiunea de înmormîntare ia amploarea unui doliu național. Rămășițele pămîntești ale poetului sînt urmate, pe jos și pe Nipru (cu plute improvizate și sumedenii de bărci) de numeroase grupuri de țărani, din toate regiunile Ucrainei, veniți să-și petreacă poetul cu prapuri, popi și bocitoare. La opriri se auzeau glasurile cobzarilor bătrîni, care cîntau versurile din *Testamentul* poetului pe melodii de *dumă*. Țăranii din Kaniv i-au săpat mormîntul în vîrfurile dea-

lului stîncos. Meşterii lemnari i-au cioplit crucea dintr-un stejar întreg. Timp de mai multe zile poporul întregii Ucraine şi-a înclinat fruntea în faţa marelui Taras Şevcenko. Bineînţeles că autorităţile ţariste nu se aşteptau la manifestări de o asemenea amploare în memoria geniului poporului ucrainean. Măsurile de represiune n-au întârziat. Imediat după înmormîntarea poetului, batalionul de jandarmi din oraşul Uman a fost transferat la Kaniv, şi din 1861 pînă în 1917 mormîntul poetului, cît şi căile de acces la el au fost păzite de sentinele înarmate, care interziceau pelerinajele la uriaşa cruce de pe deal. În schimb aveau loc numeroase pelerinaje pe Nipru, de unde mormîntul poetului se vedea foarte bine. De aici se auzeau pînă departe versurile poetului cîntate de rapsozi populari şi tot pe apa Niprului ucrainenii de rînd se închinau în faţa mormîntului marelui poet, socotindu-l cel mai sfînt loc din ţară. Despre cum se desfăşura această cinstire adusă de către compatrioţi bardului Taras Şevcenko ne povesteşte martorul ocular C. Dobrogeanu-Gherea în studiul său închinat genialului poet: „Cînd mergi cu vaporul pe largul rîu ucrainean Dnipru, mai jos de oraşul Kanev, pe malul Dniprului (sic !), vezi o movilă cu o cruce de lemn. Cînd trece vaporul în dreptul movilei, publicul de pe punte îşi descoperă capul, cei credincioşi îşi fac cruce. Dacă vei întreba ce înseamnă această ceremonie ţi se va răspunde nu fără o privire de bănuială (adică, ce Dumnezeu, nici atîta nu ştii ?) că aici e îngropat *pravednii* (adică, sfîntul, dreptul) Taras Şevcenko“¹.

Opera marelui poet ucrainean a fost receptată de numeroşii locuitori ai stepelor, astfel încît, multe din versurile care circulau din gură în gură au devenit cîntece populare. Paradoxal, dar asimilarea unor asemenea opere literare se petrecea în rîndurile unui popor unde analfabetismul atingea proporţii foarte mari, iar puţinele şcoli existente, aveau drept obiecte de studiu psaltirea şi ceaslovul predate în slavona veche. Răspîndirea operei lui Taras Şevcenko se datorează în bună parte vestiţilor cobzari ucraineni, care circulau din sat în sat şi în acompaniament de cobză sau de bandură povesteau lumii adunate întîmplări tragice petrecute

¹ C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1956, p. 344.

pe pământul de pe malurile Niprului. Însuși Taras Șevcenko se considera un rapsod al poporului său, el își intitulează prima plachetă de versuri, apărută în 1840, *Cobzarul*. Circulau, de asemenea, numeroase cărțuții cu versurile poetului alcătuite din foi în manuscris, transcrise în mare taină de către copiiștii librarilor. O asemenea cărțuție a fost citită și de Maxim Gorki la sfârșitul veacului trecut în orașul Kazan, ceea ce dovedește că aria de răspîndire a operei șevcenkiene era foarte mare. Bineînțeles că aceste volume în manuscris deseori prezentau operele șevcenkiene într-o formă prescurtată, iar alteori poemele bardului sufereau nedorite „completări” din partea copiiștilor. Așa se face că în 1876 apare la Praga prima ediție a scrierilor lui Șevcenko cu pretenție de opere complete, în care multe din poemele bardului fuseseră date după copiile care circulau în Ucraina și dincolo de hotarele ei. Strădaniile istoricilor literari de restabilire a textelor inițiale au durat pînă în preajma celui de-al doilea război mondial.

Așadar, opera lui Taras Șevcenko, cu toate că nu a beneficiat de condițiile de popularizare legale a fost asimilată în întregime de către masele populare ucrainene, iar nefericitul bard devine încă din timpul vieții cel mai îndrăgit rapsod al poporului de pe Nipru. Aceasta, deoarece iobagul baronului Engelgarth din Kiri-livka ajuns poet de geniu prin viața și opera sa se contopește cu istoria reală a Ucrainei din prima jumătate a veacului trecut. O recunoaște dealtfel și poetul într-una din zguduitoare sale mărturisiri : „Istoria vieții mele este istoria Ucrainei”.

Spre deosebire de baladele bardului, în care tragediile se petrec într-un cadru enigmatic, elementele de groază desfășurîndu-se în conformitate cu fantezia primitivă a mitologiei populare, poemele șevcenkiene se constituie într-o frescă uriașă a vieții poporului ucrainean. Păstrînd tonul sfătos, caracteristic poveștilor moralizatoare (*buvaișcinî*) poetul îndeamnă în *Caterina* fetele ucrainene la prudență față de elementul aristocratic străin, care poate strica armonia nucleului tradițional. Faptul este considerat de către Șevcenko un pericol, cu tendințe de generalizare spre nefericirea întregii colectivități naționale. După obiceiul moșierilor ucraineni, care își necinsteau iobagele, ofițerii armatei țariste

procedează la fel. Înainte de a trece la istoria Caterinei, bardul își expune în versuri pline de sensibilitate părerea sa privind aceste raporturi tragice prin inegalitatea lor.

*„Au muscalii coif cu pene,
Au tunici frumoase,
Dar în piept ascund viclene
Inimi mincinoase.
De cu zori stringîndu-și cortul
Muscălimea piere,
Și-n pridvor săraca fată
Plînge de durere.“*

Frumoasa Caterina nu ascultă sfatul experienței acumulate vreme îndelungată de către colectivitatea în sinul căreia a văzut lumina zilei. Cu toate că satul privește cu dușmănie nefirească iubire, Caterina își apără dreptul la acest sentiment cu demnitate, dar și cu acea doză de naivitate caracteristică vârstei juvenile. Fericirea este de scurtă durată pentru că muscalul, după cum prevestea poetul în scurtul său monolog liric, o va părăsi pentru totdeauna. Zbuciumul așteptării îndelungate cu apariții halucinatorii este sugerat în scene care reprezintă un elogiu adus fidelității în legămîntul iubirii. Odată cu apariția bastardului, relațiile dintre colectivitate și sprîncenata Caterina devin aspre. În cele din urmă Caterina este exclusă definitiv din satul natal. Scenele judecății părintești sînt zguduitoare prin duritatea neacceptării compromisului. Așa de pildă mama i se adresează în felul următor :

*„Fată, spune, ce s-aude ?
Mirele cînd vine ?
Cînd veni-vor vorniceii
Cu bărdace pline ?
În Moscovia sînt, fată,
Du-ți de-acasă pașii,
La muscal te du, mireaso,
Să-ți găsești nuntașii.
Decît să te-aduc pe lume,*

*Să-ți fi frînt grumazul.
Ori de te dădeam pe gîrlă
N-aș trăi năcazul."*

Nici tatăl Caterinei nu vădește înțelegere pentru tragedia fetei. Cuvintele sale cad cu aceeași asprime, în replici scurte, lipsite de motivarea faptului săvîrșit :

*„Dumnezeu din cer, fetico,
El să mi-te ierte.
Soartă ai avut, da'n soartă
Ai zvîrlit cu pietre !
Oamenii să-ți dea iertare,
Dar te du cu Domnul !
Și ne-o fi și nouă-n tihnă
Pe vecie somnul !"*

Citind aceste momente de încordare dramatică, fără precedent în literatura ucraineană, gîndul te poartă la marile tragedii ale antichității. Și ca fiecare dintre acestea din urmă, destinul Caterinei are semnificațiile unei drame generale, cu implicații de ordin social și național. Deci aria în care se desfășoară drama tinerei ucrainence nu poate fi redusă la proporțiile faptului izolat și pus pe seama numai a relațiilor sentimentale dintre tînărul flușturistic de viță nobilă și fata naivă din stepele Niprului. Excluderea Caterinei din satul natal are semnificații mult mai profunde. Prin fapta săvîrșită ea a încălcat legile nescrise și tradițiile grupului din care făcea parte. Tînărul și frumosul muscal apare în fața satului ca un intrus cu rolul de a distruge armonia tradițiilor cît și legile după care se conduce, ce-i drept nescrise, dar deosebit de drastice. Conservatorism ? Da. În ceea ce privește tradiția, țăranul este conservator și nu admite nici un fel de compromis. Prin dragostea sa nefericită pentru tînărul ofițer din armata țarului, Caterina creează o fisură în armonia seculară a nucleului originar și va plăti nesăbuiința cu propria-i viață. Neînduplecarea cu care este osîndită eroina poemului se explică și prin inegalitatea relațiilor de ordin social și național existente în cadrul imperiului autocrat. Explicația o dă însuși poetul în scurtul său monolog liric :

„Oamenii, ce fac ei, oare,
Doamne-n lumea asta ?
Urlă-n cel sărac mînia,
Bezna și năpasta.
Și se sting cei robi, ca robii,
Legănați în funii.
Dar deși-s neghiobi, avere
Strîng în viață unii.
Stăpînesc atît cît ochii
Pot zări pămîntul.
Alții n-au decît obida,
Lutul și mormîntul.”

După tragicul sfîrșit al Caterinei, bardul ne sugerează începutul altei drame, căreia nu-i poate întrevede sfîrșitul. Bastardul sprîncenat conduce prin stepele Ucrainei un cobzar orb, trăind amîndoi din mila celor din jur. Soarta micului cerșetor, ca dealtfel și cea a rapsodului este mult mai groaznică decît viața mamei sale. Pe unul din drumurile care duc la Kiev, trece un echipaj cu șase cai, în care se află fostul ofițer cu familia. Recunoscîndu-și fiul îi aruncă cîțiva bănuți și pleacă mai departe. Astfel ipostazele tragediei urmașilor Caterinei sînt nenumărate. Nici pentru generația tînără, contemporană bardului nu se întrevede o soartă mai bună.

Mesajul *Caterinei* a înflăcărat inimile tinerei generații ucrainene în lupta împotriva dominației țariste, luptă susținută de omenirea progresistă de pretutindeni. În timpul revoluției din 1905, Barbu Lăzăreanu dă următoarea replică la mesajul celebrului poem :

„E largă Rusia și-ntr-însa,
E loc pentru atîta bine.
Și mîini n-o mai cerși micuțul
Bastard al biete Caterine.”¹

Iar C. Dobrogeanu-Gherea creează în studiul său o imagine edificatoare privind popularitatea acestei opere în rîndurile mase-

¹ B. Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, București, E.S.P.L.A., 1958, p. VIII.

lor de țărani. „Mi-aduc aminte, scrie Gherea, cum pe vremea mea, într-un grup de studenți ruși s-a făcut, în glumă, următoarea definiție a studenților ucraineni: «studentul ucrainean e un om care citește pe Șevcenko și plînge». Eu singur în tinerețile mele am văzut următoarea scenă înduioșătoare: într-un sat pierdut în stepele Ucrainei, într-o colibă fărănească, un băiețandru ca de cincisprezece ani citea o carte, strașnic de mîzgălită, era *Caterina* lui Șevcenko. La masă, rezemat pe coate, stătea tata și asculta cu seriozitate și evlavie, iar pe laviță stătea mama și-și ștergea lacrimile.”¹

Celelalte poeme din ciclul dramelor feminine au aspectul unor variații a temelor din *Caterina*. Bardul demonstrează cu numeroase argumente extrase din istoria patriei sale cît și din viața cotidiană că promotorul marilor tragedii în Ucraina nu este numai elementul alogen, pătruns odată cu administrația țaristă, ci relațiile feudale în totalitatea lor, susținute de către nobilimea ucraineană ajunsă în faza degenerării. Ca și în baladele sale lirice, Taras Șevcenko accentuează în poemele *Vrăjitoarea*, *Oarba* și *Maria* faptul că nefericirea eroinelor se datorează și panilor ucraineni, care se comportă la fel ca nobilii ofițeri ai armatei țariste. Edificator în acest sens ni se pare poemul *Vrăjitoarea*, în care panul autohton este brutal și crud după modelul demnitarilor tătari. Lukia, eroina poemului *Vrăjitoarea* este brutalizată și necinstită de către panul ucrainean cu sadismul caracteristic desfășurărilor dementiale. Născînd o pereche de gemeni, Lukia nu are nici măcar privilegiul de a-i crește, deoarece panul o alungă de la curte, din care pricină ea își pierde mințile și rătăcește prin stepele Ucrainei împreună cu o laie de țigani, singurii oameni liberi din Rusia țaristă, după cum afirmă poetul. Nici copiii nu au o soartă mai bună. După ce este necinstită de propriul ei tată, fata este vîndută unui jandarm (Șevcenko îl numește „gonaci”), iar fiul este pierdut la cărți și trimis în locul altuia la oaste.

O excepție a ciclului de poeme închinat tragediilor feminine îl constituie poemul *Sluga*, pe care istoriografia literară ucraineană îl socoate, pe drept cuvînt, cea mai desăvîrșită operă a

¹ C. Dobrogeanu-Gherea, *op. cit.*, p. 350.

perioadei premergătoare arestului și deportării poetului. În *Sluga*, Taras Șevcenko nu amintește nimic de trecutul eroinei sale cu excepția a patru versuri :

„Lepădată nu-s de neam,
Tată am și mamă am
Și te am pe tine-n viață
Ceață, ceață, soro ceață.”

Nici despre vinovatul principal al tragediei frumoasei Hanna, poetul nu ne spune nimic. Dar pe parcursul strofelor ne dăm seama că trecutul eroinei este asemănător cu acela al nefericitelor fete din poemele anterioare. Acțiunea poemului *Sluga* începe cu nașterea bastardului, pe care oropsita mamă îl pune la poarta unor bătrâni fără copii și după o scurtă vreme intră slugă la părinții adoptivi ai copilului, îngrijindu-l pînă la sfîrșitul vieții. Spre deosebire de eroinele poemelor anterioare, Hanna bea pînă la fund cupa vitregiilor soartei. Sub aspect caracterologic eroina poemului *Sluga* face parte din galeria personajelor romantice, care nu se supun fatalității destinului, angajîndu-se într-o luptă îndelungată pe suișul spinos al martiriului. Ivan Frankó, cel mai mare poet al Ucrainei postșevcenkiene, a fost primul care a dat o interpretare adecvată acestui personaj complex, înlăturînd viziunile simplificatoare, uneori cinice¹, cu privire la mesajul filozofic care se desprinde din zguduitoarea dramă. „*Sluga*, scrie Ivan Frankó, face parte din caracterele deosebit de adînci, simțămîntele-i nu numai că trăiesc, dar sînt puternice și înălțătoare, iar iubirea față de copil e atît de viguroasă, încît înfruntă orice opreliște. Uitarea de sine este condiționată nu de vîrtejuri iraționale, ci de opunerea în fața întregii lumi a jertfei sale îndelungate în favoarea vlăstarului.”²

Cu fiecare strofă nimbul martirei capătă străluciri noi, înlănțuindu-se într-o aureolă măreață a purității și iubirii materne.

¹ Într-un articol din revista *Kievskaja starina* (Istorie kieveană), 1882, nr 2, p. 428 un oarecare baron St. von Noss socotea *Sluga* lui T. Șevcenko „izvor de plăceri”, iar faptul că există asemenea mame tinere, este, după părerea sa, „mulțumitor”.

² I. Frankó, *Tvori*, vol. 17, Kiev, 1956, p. 119.

Intonația patetică a poemului constă tocmai în cristalizarea acestor laturi ale frumuseții umane. După cum lesne putem observa, tema enunțată de Șevcenko în poemul *Caterina* capătă valențe nebănuite, datorită unei profunde analize psihologice, accentuând în același timp chinurile fiecărei trepte din tragicul urcuș.

O analiză asemănătoare întreprinde Taras Șevcenko în poemele *Neofiții* și *Maria*, inspirate din motive biblice și realizate în direcția eforturilor de eliberare socială și națională a poporului ucrainean. Pentru Ucraina acelor vremuri, când cele mai importante forțe ale națiunii erau angajate în lupta antițaristă, ideile lui Șevcenko se conturau într-un mesaj concret al idealurilor revoluționare de eliberare. Bardul găsește în creștinismul timpuriu „religie a săracilor și nedreptățiților“, cum îl definea Engels, visul secular al popoarelor de dreptate pe pământ. Edificator în această privință este poemul *Maria*, unde Taras Șevcenko transformă legenda biblică despre Maria și Isus într-o operă profund originală închinată cugetătorului liber anonim răstignit pentru „sfânta libertate“. Legendarul subiect apare, așadar, într-o formă nouă, iar mesajul este universal valabil, tocmai datorită tonului protestatar. În același timp, trebuie subliniat faptul că poemul *Maria* nu este o operă combativă, îndreptată împotriva dogmelor religioase. Departate de Șevcenko gândul de a polemiza cu canonicele materiale creștine. Legenda despre Maria și Christos servește drept pretext, în jurul căruia genialul poet își țese` istoria dramatică a doi oameni, neîncadrată într-un anume spațiu sau perioadă istorică. Se înțelege de la sine că o atare sferă a ideilor este lipsită de misticismul caracteristic literaturii scolastico-religioase. Și totuși eroii poemului sînt decretați de către poet sfinți. Această se datorează minunatelor calități morale ale eroilor, sau cum scrie Gherea : „sînt mari și sfinți prin iubirea lor, prin lupta și suferințele lor pentru cei mici și nenorociți, pentru adevăr și pentru lumină.“¹

În poemul lui Taras Șevcenko, Maria este o fată orfană, deosebit de frumoasă, care întilnește pe malul lacului Tiberiada un tînăr chipeș și îndrăzneț ce vestește în peregrinările sale apariția

¹ C. Dobrogeanu-Gherea, *op. cit.*, p. 347.

lui Mesia. Din dragostea acestor tineri se va naște luptătorul pentru adevăr și dreptate, în timp ce vestitorul (adică tatăl copilului) este răstignit de către oficialitățile autocrate. Pentru a camufla iubirea Mariei pentru tînărul vestitor, cît și vlăstarul iubirii lor, bătrînul dogar Iosif se însoară cu tînăra mamă adoptînd copilul. Era unica salvare a Mariei, deoarece după obiceiul vechi izrailitan, în astfel de cazuri, cînd fetele nemăritate aduceau pe lume bastarzi, erau ucise de mulțime cu pietre. Gestul bătrînului Iosif este considerat de Șevcenko sfînt, datorită caldului umanism și riscului în numele dreptății. În același timp, poetul subliniază, că mediul în care se desfășoară acțiunea de salvare a celor două vieți este viciat de prejudecăți și teroare :

*„Nu la Sion de bună seamă,
Ci-n casa ta fu să se nască,
Bătrîne Iosif, fericirea !
Pierea nădejdea-n libertate,
Murea în lanțuri omenirea,
Tu dacă maicii preacurate
Nu-i ajutai din greu să iasă.
O, nu mi-e milă și nu-mi pasă
De voi cei mici, cu suflet veșted,
Pe care chinu-i frînge-n două,
Ci de acei ce-și văd în creștet
Toporul, dar cătușe nouă
Tot făuresc și prind în mină
Jungherul, nimeni să nu scape.
La sîngeroasa lor fîntînă
Ei cheamă cîinii să se-adape.“*

Mitul biblic, după cum vedem, este transformat în direcția dezvăluirii realităților contemporane poetului din Ucraina. Toți „cei mici, cu suflet veșted“ sînt compatrioții lui Șevcenko, care își înclină capetele în fața autocrației de la Petersburg. Pornind de la aceste imagini ne dăm seama că marele poet fructifică legenda biblică cu scopul de a înfățișa lumii întregi chinurile patriei sale. Astfel Maria, în desfășurarea acțiunii poemului, capătă trăsăturile esențiale ale Ucrainei, care își crește cei mai buni fii

în spiritul adevărului și dreptății. Din comentariile închinat poetului *Maria*, cel mai apropiat de adevăratul sens al simbolului șevcenkian ni se pare a fi cel semnat de C. Dogrobeanu-Gherea. „A prefăce pe Isus și Maria în oameni mari și sfinți numai prin iubirea și suferința lor, scrie Gherea, și a povesti viața lor simplă dar nemărginit de dureroasă într-o poemă lirică nu va îndrăzni oricare poet s-o facă. Dar Șevcenko a îndrăznit mai mult, el a făcut din Maria învățătoarea, însuflețitoarea lui Christos, el a făcut din ea o luptătoare de un eroism neînchipuit. Cu nemărginita durere de mamă în suflet, ea găsește încă putere să strângă împrejurul ei pe apostolii înfricoșați, să le insuflă încredere și bărbăție, să-i trimeată în luptă și pe urmă, rănită de moarte prin icoana fiului ei răstignit și prin marea mișelie și răutate a oamenilor, ea, tînguitoare, moare de foame în buruieni, sub un gard. La această înălțime nici un poet n-a îndrăznit să ridice o femeie, la care a îndrăznit țăranul iobag Șevcenko. Știu că sfîrșitul nu va fi pe placul tuturor. Apoteozele de pînă acuma sînt mai frumoase și, cu toate acestea, acest (sic !) sfîrșit dovedește marele suflet și marele geniu a lui Șevcenko. Acest sfîrșit îngrozitor de dureros nu numai că se potrivește mai mult cu adevărul, dar e logic, e necesar, pentru că așa au trăit și au murit toți acei care și-au dat tot sufletul și toată inima pentru binele omenirii, așa a trăit și a murit și Șevcenko. Maria, neînchipuit de frumoasă, ridicîndu-se la ceruri pe un nor tivit cu aur, într-o ghirlandă de îngeri, scăldată într-o mare de lumină ce seamănă cu o mare de aur topit, această apoteoză a Mariei, făcută de genialul Tizian, în marele său tablou *Ascensiunea*, e închipuirea geniului celor mari și fericiți. Maria cu moartea-n suflet, murind de foame în buruieni sub un gard, e închipuirea geniului celor mici și nenorociți. Maria lui Tizian ne înalță sufletul, dar vorbește mai mult ochilor noștri, simțămintelor noastre de frumusețe ; Maria lui Șevcenko vorbește simțămintelor noastre de milă, de iubire, de îndurare, vorbește mai mult inimei, pe care o strînge de durere. Și e natural că pe cea dintîi a închipuit-o Tizian, care a trăit între cei mari și puternici, iar pe cea de a doua, Șevcenko, un țăran iobag ce toată viața lui a trăit în durere, în suferință și în robie. E neînchi-

puit de frumoasă Maria lui Tizian, dar mai mare și mai sfântă decât a lui Șevcenko nu e." ¹

Concomitent cu descrierea tragediilor ce se abat asupra patriei, care apare în poemele șevcenkiene în chip de mamă nefericită, poetul face numeroase incursiuni în istoria stepelor Niprului, cu scopul de a desluși rădăcinile nenorocirilor. Prima sinteză istorică în acest sens este poemul *Haidamacii*, în care bardul își exprimă pe deplin viziunile sale romantice asupra istoriei Ucrainei, zbu-ciumate și eroice, făcând aluzii directe la epoca lui Nikolai I în care oprimarea națiunii atinge culmile cruzimii. În contextul acestor stări, poemul lui Taras Șevcenko se constituie într-un îndemn măreț la lupte revoluționare împotriva asupritorilor străini și a celor de obîrșie autohtonă, pentru triumful libertății naționale și sociale. Din punct de vedere compozițional, poemul *Haidamacii* se impune în literatura ucraineană din prima jumătate a veacului al XIX-lea ca operă profund inovatoare, trasînd în același timp coordonatele de viitor ale istorismului romantic în perimetrul scri-sului național. Nici unul dintre scriitorii ucraineni premurgători epocii șevcenkiene n-a reușit să creeze tabloul mișcării unui popor năpăstuit, ajuns la culmile disperării, datorită dublei oprîmări: naționale și sociale. De asemenea, nimeni pînă la apariția *Haidamacilor* n-a îndemnat cu atîta înflăcărare patetică generațiile noi la continuarea tradițiilor de luptă. Pînă la Șevcenko literatura romantică cu temă istorică avea în majoritatea cazurilor un caracter pasiv, cu numeroase note de deznădejde, iar din punct de vedere compozițional, urma cu fidelitate tradiția baladei populare. Spre deosebire de înaintași, Taras Șevcenko filtrează materialul folcloric prin retortele geniului său, organizîndu-l apoi, într-un amplu poem de structură byroniană.

Idealul, exprimat de poet în monologurile sale lirice, este legat de viitorul pămîntului natal, a cărui istorie este presărată cu numeroase fapte de eroism în lupta poporului pentru o viață liberă și demnă. Taras Șevcenko tinde ca prin mesajul poemului să trezească conștiințele contemporanilor săi, îndemnîndu-i să urmeze exemplul străbunilor față de teroarea crescîndă din impe-

¹ C. Dobrogeanu-Gherea, *op. cit.*, p. 348.

riul țarist. În același timp, bardul supune tăișului satirei sale virulente realitățile din regatul polon în cea de a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Sînt surprinse cu lux de amănunt tendințele anarhice ale *șleahtei* poloneze, cîț și desfășurarea belicoasă a cercurilor nobilimii scăpătate. Trufia și parazitismul acestor clase sînt, după cum accentuează Taras Șevcenko în *Haidamacii*, cauzele care duc Polonia pe marginea prăpastiei. Aceasta datorită nenumăratelor conflicte între grupările militare interne, mai ales după formarea *Confederației nobililor* de la Bar (1768) al cărei scop era acela de restabilire a privilegiilor nobiliare pierdute în detrimentul țărănimii ucrainene. Drept răspuns la fărădelegile nobilimii poloneze apar numeroase grupuri de răsculați ucraineni, care se constituie în cele din urmă într-o formație unică sub conducerea lui Maxîm Zalizneak. Țăranilor răsculați li se alătură și detașamentul de cazaci condus de Ivan Honta de la curtea prințului Potocki. Ostilitățile se desfășoară într-o atmosferă de nebunie și de cruzime apocaliptică ; scenele de masă, prin grandoearea lor, sînt prezentate cu o forță demnă de pana lui Heinrich von Kleist.

Acțiunea poemului este deseori întreruptă de cîntecele cobzarului valah, care întotdeauna au valoare de intermezzo în ajun de lupte singeroase. Merită subliniat faptul că Taras Șevcenko cunoștea bine realitățile din Moldova și din Țara Românească, deoarece unele din cîntecele valahului (numit astfel pentru că a fost în Valahia) accentuează că masele populare din țările vecine se află într-o stare similară cu aceea a poporului ucrainean. Edificator în acest sens ni se pare îndemnul adresat de către cobzarul valah popoarelor vecine de a se alătura răscoalei haidamacilor :

*„Voi, valahi munteni,
Și voi, moldoveni,
Ați răbdut destul
Birul nesătul.
Turcului temut
Domnii v-au vîndut.
V-au supus amar
Hanului tătar.*

Nu vă tînguîți,
Ci vă înfrățiți !
Mîinile vă dați
Cu cazacii frați.“

Apogeul răscoalei haidamacilor consemnată în istorie cu numele *Koliivșcina* este descris detaliat în capitolele *Ospățul din Lîseanka* și *Honta la Uman*. Aici vărsarea de sînge ia proporții nebănuite, iar atmosfera este euforică, străbătută fiind de bucuria omului eliberat de cătușe, înduioșător de naiv și total lipsit de ideea finalizării aspirațiilor naționale, sociale sau cel puțin religioase. Prin fața noastră se perindă neîntrerupt o masă de oameni necăjiți, cu mentalități puerile, antrenați într-un joc periculos și macabru, inconștienți de prăpastia viitoarelor remușcări. Acest joc se încheie cu uciderea de către Ivan Honta, conducător al răscoalei, alături de Maxîm Zalizneak a propriilor săi copii, pe motiv că sînt catolici. Scena se petrece sub ochii mulțimii, iar conducătorul răscoalei o face împotriva voinței sale, deoarece a jurat să ucidă pe toți catolicii întîlniți în cale. Mulțimea privește scena ca pe un act firesc și procedează la fel ucigînd pe toți copiii aflați în incinta Școlii vasilienne din Uman. Astfel finalul răscoalei descrise de Taras Șevcenko se plasează în sfera faptelor iraționale surprinzînd pe tot spațiul frescei extazul masei primitive de haidamaci, la vederea curgerii imensei cantități de sînge. Peste mulțimea speriată se revarsă cîntecele cobzarului valah, care au un conținut vesel, de petrecere. La sfîrșitul poemului această masă informă încremenește într-o tăcere totală, în care cugetele rătăcite încearcă să-și explice desfășurarea actelor bestiale. Tabloul se aseamănă cu acela al unei cine de taină, văzută printr-o suprapunere de oglinzi, în care protagoniștii încearcă să se desprindă din hățișul procesului obscur al răfuiei, proces care a generat tragedia apocaliptică, în timp ce Iuda, fără nici un fel de remușcare, își numără liniștit arginții.

În poemul *Haidamacii*, Taras Șevcenko se dovedește un comentator genial al instinctului de apărare caracteristic poporului ucrainean, ținut secole la rînd în lanțurile robiei sociale și naționale. Pornind de la acest aspect se poate afirma cu certitudine

că poemul este unic în felul său în literatura universală. Mai ales și datorită faptului că unică și paradoxală ne apare însăși perioada istorică a Ucrainei la care se referă marele Șevcenko.

În poemul-mister *Marele beci*, Taras Șevcenko creează o frescă istorică în care poporul ucrainean este victima dezlănțuirilor sângeroase ale puterilor vecine, care doreau cu orice preț să pună stăpânire pe cîmpiile mănoase de pe ambele maluri ale Niprului. Negînd întru totul imaginea prezentului detestabil, bardul ucrainean reconstituie cu ajutorul elementelor fantastice trei momente tragice, care stau la baza uriașului simbol al *răului*, în ghearele căruia se zbate Ucraina timpurilor lui Șevcenko. Coșmarul descris de marele poet nu este un rezultat al unghiurilor optice deformate sau a circumvoluțiunilor încețoșate. Forțele *răului* din *Marele beci* schilodesc viața unui popor, dorința unor tendințe demonice de stăpânire și de chinuire sistematică pune în mișcare tot arsenalul uneltelor de tortură aparținînd sadicului ev medieval. Poemul subintitulat *mister* continuă tradiția cronicilor căzăcești din veacurile al XVII-lea — al XVIII-lea, cu privire specială asupra celei semnate de Samiilo Veliciko și mai ales a capitolului în care este adaptat la situația Ucrainei un fragment din cîntul al IV-lea a *Ierusalimului liberat* de Torquato Tasso. Adaptarea cronicarului ucrainean are următorul conținut: un satir, care locuia în pădurea Nedobor din Podolia este speriat într-un miez de noapte a anului 1676 de către o adunare de diavoli. Fugind în stepa scitică, acesta se întâlnește cu alt satir, căruia îi povestește strașnica întîmplare. Din povestea primului satir aflăm că mai-marele iadului, țarul Lucifer și-a adunat supușii să-i învețe cum să lupte împotriva creștinismului. Un prim succes în această direcție, subliniază Lucifer, l-a constituit ruinarea Ierusalimului. În continuare, părerea sa este că ar trebui ștearsă de pe fața pămîntului Ucraina, care datorită cazacilor săi a fost multă vreme un scut de nădejde în fața păgînatății. Conducătorul forțelor negre laudă ajutoarele primite în această privință din partea cneazului kievean Volodîmîr Sveatoslavovici, inspiratorul luptelor fratricide pe teritoriul Ucrainei, ale hanului Batîi etc. Ultima sarcină a diavolilor ar fi aceea de a distruge cu totul această țară, iar capitala hatmanilor, orașul Cihriîn, cît și alte orașe să fie lăsate pradă ruinei.

În urma satanicelor înfăptuiri poporul ucrainean s-ar sfîrși, după părerea lui Lucifer, din pricina următoarelor blesteme : „Prima parte a ucrainenilor va umbla prin lume, rătăcindu-se ca o turmă de oi fără păstor ; a doua va intra în slujbă la diverși monarhi străini, unde va pieri ; a treia se va îneca în beție ; a patra se va lăfăi într-un huzur nemennic ; a cincea va cădea pradă pasiunilor mici, înfuriindu-l pe Dumnezeu ; a șasea se va răscula împotriva hatmanilor, dezrădăcinîndu-se din pricina luptelor interne. Armata trebuie să dispară și nici urmă de cazac nu va rămîne“.

În poemul-mister *Marele beci*, Taras Șevcenko amplifică povestea cronicarului Veliciko, subliniind cîteva momente din istoria Ucrainei, ajungînd pînă la tragica degradare națională de la finele primei jumătăți a veacului trecut. Trebuie, de asemenea, amintit că poemul a fost scris în tîrgul Mirgorod, cunoscut în literatură fiindcă aici s-au certat celebrii Ivan Ivanovici și Ivan Nichiforovici ai lui Gogol, deveniți exemplu clasic prin letargia lor morală.

Toate tablourile *Marelui beci* sînt concepute în culori sumbre, iar semitonurile clarobscururilor capătă valențe rembrandtiene. Destăinuirea personajelor poemului decurge în limba simplă a baladelor populare într-o tonalitate molcomă de durere înăbușită.

Limbajul vehement devine în schimb dominanta principală a ciclului de poeme satirice, în care Taras Șevcenko descrie aspecte reprobabile din lumea sa contemporană. Procedînd aidoma marilor poeți romantici din literaturile europene, bardul ucrainean dezvăluie în poemele *Caucazul*, *Țarii* și *Visul* faptele cele mai îngrozitoare, care s-au cimentat în fundamentul imperiului țarist, prezentîndu-le în toată nuditatea lor. Deseori atmosfera este de domeniul coșmarului, în care elementele grotescului poartă cititorul către izvoarele *răului*. Întotdeauna acest simbol dezarmonizează viața popoarelor pocînd și întinînd ființa umană. La Șevcenko simbolul răului este sinonim cu autocrația de pe coroanele cărora se extinde pe toată planeta păianjenul degradării. Astfel poemele *Caucazul*, *Țarii* și *Visul* se constituie într-un ciclu antimonarhic, în care tăișul satirei este îndreptat în primul rînd împotriva țarilor ruși.

Poemul *Caucazul* (1845) este închinat lui Iakov de Balmen, ucrainean de origine franceză, ofițer în armata țaristă, pictor talentat și unul dintre bunii camarazi ai lui Șevcenko. Scrierea *Caucazului* este urmarea primirii de către marele poet a vestii despre moartea bunului prieten în expediția țaristă de represalii împotriva popoarelor din Caucaz. După părerea bardului, prietenul său a băut pînă la fund „cupa cu otravă“, plătind cu prețul vieții pentru trufia uzurpatorului. Tragica întîmplare nu stîrnește în inima poetului repulsie față de cerchezi, ci, dimpotrivă, ei sînt numiți în poem „cavaleri măreți, neuitați de Domnul“, cărora Șevcenko le adresează îndemnuri fierbinți de luptă pentru apărarea demnității naționale. Nu ei sînt vinovați de moartea lui Iakov de Balmen, ci „țarismul negru“, care l-a trimis cu forța într-un război nedrept. În continuare bardul scoate în evidență cu sarcasm pretențiile țarismului asupra acestor popoare. Ele se reduc la faptul că locuitorii Caucazului sînt stăpîni pe *ciurek* (pîine) și *saklea* (casă), că nu trebuie să le ceară nimănui. Pe cînd de cealaltă parte, adică pe teritoriul imperiului se știe carte, toți citesc „scripturi dumnezeiești“ și de la „ocna bine ferecată“ pînă la „marile palate boierești“ se bucură „de libertate în aur îmbrăcați și goi“.

De fapt *Caucazul* poate fi considerat o continuare a amplei panorame descrise de Taras Șevcenko în *Visul* (1844), operă elaborată sub impulsul *Divinei Comedii* a lui Dante Alighieri, unde sînt înșirate numeroase aspecte de crîncenă mizerie materială și morală de pe imensul continent al țărilor. În privința patosului revoluționar, cît și a vervei satirice, se simte în poemul bardului ucrainean o înrîurire directă a operei marelui poet polon Adam Mickiewicz — *Dziady* (Moșii).

Explicația cu privire la vehemența versurilor din *Visul* o dă însuși poetul în timpul procesului din 1847, unde la întrebarea : „Ce v-a determinat să scrieți versurile pline de ură la adresa împăratului ?“, Șevcenko răspunde : „Alîndu-mă încă în Petersburg am auzit multe critici și replici de revoltă la adresa împăratului și a guvernului. Întorcîndu-mă în Ucraina am auzit lucruri și mai îngrozitoare spuse de tinerii mei prieteni și de oamenii stepelor. Am văzut acolo sărăcia și îngrozitoarea înrobire a țara-

nilor de către boieri, arendași, economi și totul se face în numele împăratului și a guvernului“. Răspunsul poetului subliniază pe deplin ideea centrală a poemului *Visul*, operă pentru care a fost condamnat la 10 ani de deportare în straie de soldat, în pustiul Orenburgului. Obiectul principal al satirei este în cazul de față curtea imperială de la Petersburg. Prin fața noastră se perindă capetele încoronate și o mulțime de demnitari imperiali cu înfățișări monstruoase, parcă desprinși din *Capriciile* lui Francisco Goya. De fapt *Visul* nu este altceva decât o continuare a *Moșilor* lui Adam Mickiewicz. Marele poet polon surprinde în opera sa teroarea lui Nikolai I în primele desfășurări asupra popoarelor crotopite de înaintași. În *Visul*, aceeași adunătură de despoți ne este prezentată în faza degenerării. Ideea poetului polon cu privire la totala inexistență a rațiunii în administrația imperiului este desăvârșită de către Taras Șevcenko, prin descrierea cu lux de amănunte a tragicomicei agonii. Mickiewicz denunță bruta aflată în deplinătatea puterilor. Șevcenko o vede lamentându-se în chip de epavă și îi aruncă ultimul blestem.

Anul 1848 îi inspiră lui Taras Șevcenko scrierea poemului *Țarii*, una dintre cele mai importante opere politice ale vremii, care datorită versului patetic și în același timp demascator, plasează personalitatea poetului ucrainean în rîndurile marilor luptători ai veacului trecut împotriva oligarhiilor feudale, cît și în rîndul marilor creatori din literatura universală. Poemul *Țarii* se desfășoară în strofe cu valențe de manifest antițarist, constituind de fapt o încheiere de ciclu, în care bardul ajunge la concluzia că monarhii merită pe deplin pedeapsa decapitării :

„Sub bardă piară de pe lume
Tătucii țari — cumpliți călăi !
Cum să te-nvîrți, nu știi anume,
În jurul lor, nici cum să-i iei ;
Pe ce picior, de bunăoară,
Să calci alături de tirani ?
A lui Apollo surioară
Răspunde-mi, și de-oi fi în bani
Ți-oi cumpăra de Paști mărgele.
Să ne-mbrăcăm oare-n livrele ?

*Să-ncepem să-l iubim pe țar ?
Cu grijă să ne tundem părul ?
Să-i devenim zeloși lachei ?
De-ar fi acesta adevărul,
Păcat atunci de condei !"*

Exemplele, relatate de Șevcenko în poem, subliniază faptul că moralitatea „celor puternici“ este în flagrantă contradicție cu dezvoltarea normală, armonioasă a umanității. Mai mult decât în celelalte poeme, Taras Șevcenko subliniază în *Țarii* că o asemenea stare de lucruri anacronică și paradoxală este posibilă atîta timp cît vor dăinui dogmele cu rol de divinizare a aceloră din voința cărora au și fost create. Exemplele au fost culese de poet din *Biblie* și din *Letopisețele kievene*. Anul 1848, după părerea lui Șevcenko, va influența opinia publică din imperiul țarist pe drumul democrației și al libertății.

Elaborînd cele trei cicluri de poeme, Taras Șevcenko a fost întotdeauna conștient de faptul că autocratul de la Petersburg nu-i va ierta îndrăzneala de a face cunoscute — lumii întregi — durerile Ucrainei oropsite. În poemul *Ereticul* (1845) bardul ucrainean povestește în versuri simple, de baladă populară, tragicul sfîrșit al eroului național ceh Jan Hus. Creînd portretul martirului ceh, Taras Șevcenko își întrevade chinuitorul drum al Golgotei, pe care îl va străbate pentru gîndurile sale rebele. Sînt momente în acest poem, cînd Jan Hus ia înfățișarea bardului ucrainean, iar tragedia Cehiei veacului al XV-lea se aseamănă foarte mult cu aceea a Ucrainei timpurilor lui Șevcenko. În viziunea genialului poet, martiriul unui om reprezintă doar o simplă scînteie, dar care oricînd poate condiționa izbucnirea unei vîlvătai naționale. Înfățișînd Consiliul de la Constanza, Șevcenko depășește prin viziunea sa sugestivă granițele veacului al XV-lea, subliniind că supliciul *autodafé*-ului îl așteaptă pe oricine va îndrăzni să opună dogmei plutocrate demnitatea și adevărul. Judecarea patriotului ceh atinge domeniul coșmarului prin brutalitate și repetarea unor cuvinte extrase din dogma inchizitorială, subliniind totala inactivitate cerebrală a executorilor, precum și setea acestora de sînge. Principalul efect asupra căruia stăruie bardul ucrainean este acela al procesului de totală dezumanizare, proces

care în contextul îngust al dogmei inchizitoriale se răspîndește cu prolificitatea mucegaiului. Ideea șevcenkiană redusă la o singură axiomă poate fi interpretată astfel : corsajul dogmatic naște monștri. Asemenea creaturi monstruoase se dezlănțuie în macabra orgie a Conciliului ecumenic, adulmecînd sîngele patriotului ceh învinuit de erezie. Cîtă asemănare între acțiunea brutală a Curiei inchizitoriale și judecarea poetului Taras Șevcenko după reprimarea organizației patriotice de la Kiev *Frăția Kiril și Metodie* de către țarism. Aducînd pateticul elogiul lui Jan Hus, ars pe rug pentru ideile sale, Taras Șevcenko își întrevede în același timp propriul său martiriu. Astfel poemul *Ereticul* este spovedania poetului ucrainean în fața poporului său, accentuînd prim exemplul lui Jan Hus eforturile sale în lupta pentru apărarea demnității naționale. Patetica mărturisire devine în scurt timp cînteț de luptă al revoluționarilor din Rusia, deportați în Siberia pentru vederile lor politice :

*„Robie e, poporul tace
De nedreptate chinuit ;
Pe apostolic tron suit,
Negoț un gras călugăr face,
Vînzînd chiar sînge omenesc
Și raiul dîndu-l cu chirie
E-n van a ta împărăție,
O, tată, împărat ceresc !“*

La fel cu urmașii lui Jan Hus, după moartea bardului ucrainean poporul din rîndul căruia s-a născut se angajează într-o luptă dîră și îndelungată împotriva profanatorilor memoriei aceuia care le-a fost cîntărețul durerilor și făuritorul măreței epopei naționale, în care se întrevăd speranțele unui viitor luminos. Această luptă culminează cu numeroasele răscoale din 1914, cînd țarismul interzice cu brutalitate sărbătorirea *Centenarului Șevcenko* în Ucraina. Analizînd rezultatele acestor mișcări populare, V. I. Lenin scria în articolul *Unele probleme ale politicii naționale* : „Interzicerea sărbătoririi lui Șevcenko a fost un minunat, rar și din fericiire reușit prilej din punct de vedere al agitației împotriva guvernului, încît altceva mai bun nici nu ne puteam

închipui. Eu cred că toți agitatorii noștri social-democrați cei mai buni nu vor putea obține niciodată într-un chip atât de scurt asemenea succese răsunătoare împotriva guvernului ca sus-amințita măsură. După această interzicere milioane și milioane de „oameni cumsecade“ au început să se transforme în cetățeni conștienți, convingându-se de adevărul cuvintelor că „Rusia este închisoarea popoarelor“.¹

Lupta țarismului cu memoria și opera lui Taras Șevcenko continuă pînă la Marea Revoluție socialistă din Octombrie. Devenind stăpîn pe propriul său destin, poporul ucrainean își cinstește în libertate memoria genialului poet, creatorul epopeii aspirațiilor pe care le vede împlinite. An de an cuvintele lui Ivan Frankó, cel mai de seamă urmaș a lui Șevcenko din literatura ucraineană, se impun ca un fior de mîndrie în conștiința compatrioților, plasînd în același timp profilul geniului de pe Nipru în rîndurile personalităților universale : „A fost fecior de țăran, dar a devenit stăpîn în împărăția spiritului. A fost iobag, dar a devenit uriaș în împărăția culturii umane. A fost autodidact, dar a deschis drumuri noi, luminoase și libere în calea profesorilor și oamenilor de știință. Zece ani s-a chinuit sub povara muștruluielii soldățești, dar a făcut mai mult pentru libertatea Rusiei decît zece armate învingătoare. Soarta rea l-a urmărit în viață pe cît a putut, dar ea n-a reușit să transforme aurul sufletului său în rugină și nici iubirea sa față de oameni în ură și trufie, iar credința în Dumnezeu în necredință și pesimism. Soarta nu l-a ferit de suferințe, dar n-a fost zgîrcită nici cu mulțumirile care-i veneau din izvoarele sănătoase ale vieții. Comoara cea mai frumoasă și cea mai prețioasă i-a dat-o soarta abia după moarte : gloria nemuritoare și bucuria înfloritoare, care a cuprins și va cuprinde milioane de inimi.

Acesta a fost și este pentru noi ucrainenii Taras Șevcenko !“

STELIAN GRUIA

¹ *Istoria ukrainskoi literaturî*, vol. III, Kiev, 1968, p. 253.

TABEL CRONOLOGIC

1814 29 februarie (13 martie) În satul Morinți, județul Zvenigorodsk din gubernia Kievului, în familia țărânului iobag Hrihori Șevcenko se naște Taras.

1816 Familia Șevcenko se mută în satul Kirilivka.

1822 Taras Șevcenko începe să învețe carte la dascălul Sovhirea.

1823 La 20 august moare mama sa, Katerina.

1824 Continuă să studieze cu dascălul Maxim Hubski.

1825 La 21 martie moare tatăl lui, Hrihori.

Are loc întâlnirea lui Adam Mickiewicz cu scriitorii ucraineni din Harkov. Izbucnește răscoala „decembriștilor”, reprimată sîngeros de țarul Nicolai I.

1826—1827 Viitorul poet locuiește un timp la unchiul său, Pavlo, apoi este dat slugă la dascălul Brodski.

Apare balada *Tvardovski* de P. Hulak-Artemovski, prelucrare după balada *Pani Twardowska* de Adam Mickiewicz.

1827 Fuge de la dascălul Brodski în nădejdea că va găsi prin târgurile guberniei un pictor de la care să învețe meseria „zugrăvirii de icoane“.

1828 Adolescentul Taras este slugă la preotul din Kiri-livka, H. Koșîtea.

Se naște L. N. Tolstoi.

Se naște N. G. Cernîșevski.

1829 Este luat la curtea baronului neamț Engelgarth, unde are „misiunea“ să aprindă pipele și să toarne apă în pahare.

1830 În Polonia izbucnește o răscoală națională, înăbușită în sânge de către autoritățile țariste.

1831 Baronul Engelgarth întreprinde o călătorie de 800 de verste prin Polonia și Lituania ajungînd în cele din urmă la Petersburg. Printre servitorii care îl însoțesc se află și poetul.

1832 Engelgarth îl „contractează“ pe T. Șevcenko pe timp de 4 ani la zugravul Șîreaev din Petersburg, în dorința de a avea un zugrav la curte.

1835 Ucenicul zugrav îl întâlnește pe compatriotul său, pictorul I. Soșenko, care îl introduce în cercul pictorilor de la Petersburg.

Apar volumele lui N. Gogol *Arabescuri* și *Mirgorod*.

La o serată în casa lui V. Jukovski, Gogol citește *Revizorul*.

1836 A. S. Pușkin înființează revista *Sovremennik*.

1837 Moare A. S. Pușkin.

1838 La 22 aprilie are loc „cumpărarea“ lui Taras Șevcenko din robie cu suma de 2.500 ruble. Din acest moment el devine student al Academiei de arte frumoase din capitala imperiului.

1840 La 12 februarie cenzura din Petersburg aprobă editarea plachetei de versuri (8 poezii) cu titlul *Cobzarul*.

Adam Mickiewicz conduce catedra de literaturi slave la *Collège de France*.

1841 Apare almanahul ucrainean *Lastivka (Rîndunica)* editat de scriitorul R. Hrebinka. În paginile acestui almanah T. Șevcenko publică mai multe poezii lirice și un capitol din poemul *Haidamacii*. În decembrie apare în volum separat poemul *Haidamacii*.

N. Gogol termină primul volum din *Suflete moarte*.
Moare ucis în duel M. Lermontov.

1842 Apare drama *Nikita Gaidai*.

1843 Întreprinde împreună cu E. Hrebinka o călătorie prin Ucraina. Vizitează orașele Cerkasî, Cihriîn, Lebedin, Subotiv și insula Hortița de pe Nipru. La 18 septembrie își întâlnește frații și surorile din satul Kirilivka.

Scrie poemele *Ospăț funerar* și *Mormînt dezgropat*.

1844 Apar balada *Hamalia* în broșură, și volumul intitulat *Cobzarul din Cihriîn și Haidamacii*.

La 8 iulie termină poemul satiric *Visul*.

În revista *Severnaia pcela (Albina nordului)* apare proiectul lui Taras Șevcenko de editare a unui album intitulat *Ucraina pitorească*.

1845 Obține diploma de pictor. Pleacă în Ucraina cu intenția de a se stabili într-unul din orașele patriei sale. Scrie poemele: *Ereticul*, *Marele beci*, *Caucazul*, *Orbul* și *Sluga*.

Este cooptat membru în comisia arheologico-geografică din Kiev. În luna decembrie scrie operele :

Și celor morți și celor vii, Rîpa rece, Psalmii lui David, Trei ani și Testamentul.

1846 Devine membru al organizației secrete a romanticilor de la Kiev, *Kiril și Metodiu*.

1847 Este numit profesor de desen la Universitatea din Kiev. La 5 (17) aprilie este arestat de poliția secretă, pe malul Niprului, în timp ce se întorcea de la Cernigov la Kiev.

Procesul este judecat la Petersburg cu ușile închise. În urma procesului, Șevcenko este trimis la Orenburg, pe malul lacului Aral ca simplu soldat cu numărul 191, în compania a 3-a, batalionul 5 din divizia 23 infanterie.

La sentința judecătorului însuși țarul Nikolai I adaugă : „să fie ținut sub strictă observație pentru a nu scrie și a nu desena“.

1848 Proaspătul soldat ia parte la expediția lui O. Butakov, în calitate de pictor cu misiunea de a desena priveliști de pe malurile lacului Aral.

1849 În urma denunțului scris de ofițerul Isaev, cum că Șevcenko „desenează și umblă în haine civile“, poetul este transferat la fortăreața militară din Novopetrovsk.

Este arestat F. Dostoievski și închis la fortăreața Petropavlovsk.

1855 Moare împăratul Nikolai I. Prietenii lui Șevcenko intervin la curtea imperială, cerînd eliberarea poetului.

1857 După 10 ani de soldăție poetul este „lăsat la vatră“. Pînă la primirea încuviințării autorităților petersburgheze că se poate stabili în Capitală, locuiește

în oraşul Astrahan. Aici scrie poemele : *Neofiții*, *Nebunul*, *Soarta*, *Muza* și *Sclava*.

1858 La 10 martie sosește la Moscova, unde este întâmpinat de prietenii săi : M. Șcepkin și M. Maksimovici. La 28 martie se află în capitala imperiului. Scrie poezia *Chiar de nu dăm în cel ce zace*.

1859 Îl cunoaște pe I. Turgheniev. Obține aprobarea de a vizita Ucraina. Cumpără terenul de la Kaniv cu intenția de a-și construi o casă „pentru bătrînețe”. Locuiește un timp la Kiev, unde se întâlnește cu prietenii săi ucraineni. La 7 septembrie se întoarce la Petersburg. Obține aprobarea cenzurii de a edita un volum de versuri cu titlul *Cobzarul*. Apare la Lipsca volumul *Noi poezii de Pușkin și Șevcenko*.

1860 Apare volumul *Cobzarul*, ilustrat de M. Mikeșin. Din inițiativa lui I. Turgheniev începe campania de răscumpărare a rudelor lui Șevcenko din iobăgie. Obține titlul de *Academician în gravură*.

1861 Apare *Abecedarul ucrainean*, compus de Taras Șevcenko. Ia parte activă la editarea revistei ucrainene *Osnova (Baza)*. La 26 februarie Taras Șevcenko moare în camera sa din incinta Academiei de arte frumoase. Este înmormântat la cimitirul Smolensk din Petersburg. În urma cererilor repetate din partea fraților lui Taras Șevcenko, sicriul poetului este dezhumat din cimitirul Smolensk, dus în Ucraina și reînmormântat în proprietatea sa de pe dealul Kanivului.

INSCRIPȚIE PE O FRUNZĂ DE STEJAR

Cred că pot afirma, fără a greși prea mult, că numele marelui bard ucrainean aparține, într-un fel, și biografiei mele devreme ce soarta a vrut ca o bună parte din activitatea mea de scriitor să fie dedicată muncii de transpunere în românește a poeziilor lui Taras Șevcenko.

Ritmul lor m-a urmărit încă din fragedă vîrstă, datorită unui foarte pitoresc și plin de viață unchiuș, care, după ce și-a irosit tinerețea străbătînd lumea, învățîndu-i graiurile și îndrăgindu-le cîntecele, s-a întors în satul moldovenesc al copilăriei mele, cărunt și fără urmași dar înconjurat de stima tuturor oamenilor, pentru că știa să-și depene cu har amintirile și să îngîne, în felul cobzarilor de demult, baladele celui mai mare cobzar.

Cuvintele îmi sunau neștiute auzului dar tulburătoare lor melodii, răvășindu-mi sufletul, mă îndemna să le bănuiesc înțelesul.

Am încercat să descopăr un corespondent al ritmului șevcenkian în cîntecul și în poezia noastră și mi-a fost dat să-l aflu, pe băncile școlii, într-o fermecătoare filă de poveste, în care un cîntec mărunt e caligrafiat cu o pană de aur :

*Greieruș ce cîntă la lună
Cînd pădurea sună,*

*Cum nu știi ce am în mine,
Greiere străine ?*

Versul eminescian consună, aici, în aceeași bătaie de inimă cu versul cîntecelor populare ucrainene în cadența cărora sînt scrise și mai toate poeziile lui Șevcenko :

*Semănară haidamacii
Griu în Ucraina,
Dar nu ei îl secerară
Și a cui e vina ?*

Potrivirea nu-i însă a hazardului. Pentru că este greu de presupus la un mare poet, ca Eminescu, atît de atent la tot ce e murmur în izvoarele creației populare, să fi trecut nepăsător, atunci cînd soarta i-a mînat pașii pribegi spre Odesa, fără să fi reținut și frumusețea unui astfel de sunet.

Tot în anii liceului avea să-mi cadă în mîini și studiul, tipărit pe la sfîrșitul secolului trecut, prin care Constantin Dobrogeanu-Gherea aduce în literatura românească cele dintîi date despre existența Cobzarului. Avînd referințele asupra vieții poetului, dorința de a-i cunoaște și opera era explicabilă. Dar atît procurarea unui text în limba originalului cît și o mai amplă redare a lui în românește constituiau echivalentul unui vis cu neputință de realizat în acea vreme cînd oficialitatea orînduirii nedrepte descuraja munca traducătorilor de teamă ca nu cumva mesajul unei opere revoluționare să pătrundă în mase, incitîndu-le la revendicări și nesupuneri.

O cunoaștere deplină a devenit posibilă abia după eliberarea patriei. Atunci, mișcat de faptul că-și regăsește în poemele șevcenkiene pe unii din eroii primelor sale romane istorice, a scris Mihail Sadoveanu o caldă evocare, mărturisindu-și și alte afinități cu poezia bardului ucrainean, în acel sentiment de dragoste față de cei „obișduiți, umiliți și ofensați, ieșiți dintr-o lume care are identități cu lumea pe care și eu am cunoscut-o și am înțeles-o în peisajul nostru moldovenesc“.

Lectura evocării sadoveniene, avînd darul să declanșeze în mine hotărîrea de a-l încetățeni pe Șevcenko în solul limbii

române, adăuga debutului meu de poet pe acela al traducătorului de poezie.

Și totul sub cele mai norocoase auspicii.

Pentru că, trebuie să vă spun, eu am început să scriu când se turnau temeliile noi ale vieții, iar ca tânăr scriitor am avut prilejul de a sta în preajma lui Sadoveanu.

Și prima întâlnire cu marele scriitor s-a petrecut tot sub semnul Cobzarului.

Aș putea, oare, vreodată, să uit acea seară din toamna lui 1948, când pe ulița Pitar Moș (care prin așezarea și rezonanța numelui amintește de un București al altor vremuri) tânărul scriitor de atunci, împleticit de emoție, strângînd la piept un caiet cu primele versiuni românești ale Cobzarului, se încumeta să treacă pragul casei de la numărul 20, pe a cărei fațadă va trebui cîndva să punem o placă de marmură, pentru a aminti generațiilor noi că aici, în anul unu al Republicii, a locuit Măria Sa Ceahlăul slovelor românești ?

Sadoveanu a fost cel dintîi confident, lector și îndrumător al tălmăcirilor mele din Șevcenko și tot el mă autoriza să public, cu unele modificări, acea evocare, în fruntea volumului pe care îl pregăteam pentru tipar.

Nu o dată l-am auzit spunînd : „Trebuie să avem teamă de Eminescu“. „Trebuie să vorbim cu teamă de Șevcenko !“. Adică, în înțelesul moldovenesc al cuvîntului, să nutrim acel respect nemărginit față de marii noștri înaintași. Este sentimentul care m-a încercat întotdeauna și mărturisesc că ori de cîte ori m-am aflat în apropierea lui Sadoveanu am trăit din plin această teamă.

Prima ediție românească a poemelor lui Taras Șevcenko a apărut în primăvara lui 1952, în două tiraje de masă (unul broșat, iar altul legat în pergamoid vișiniu, pe hîrtie velină), ambele conținînd reproduceri după desenele autorului și avînd ca prefață cuvîntul lui Sadoveanu, iar în anexă o schiță biografică semnată de Aleksandr Deici. Cartea, bucurîndu-se de o neașteptat de caldă primire din partea cititorilor, s-a epuizat în vara aceluiași an.

În 1957 avea să apară cea de-a doua ediție, într-un format mai mare, cu un spor de traduceri printre care și a poemului

Haidamacii, vastă și zguduitoare frescă a răscoalelor țărănești din trecutul de luptă al Ucrainei.

În 1960, o altă culegere, prefațată de Mihail Novicov, apărea sub girul colecției „Cele mai frumoase poezii”, înmănunchind selecții din primele două ediții.

În sfârșit a venit perioada „cincinalului Șevcenko”, adică a anilor 1958—1962 când, după o îndelungată veghe de zi și de noapte asupra textelor șevcenkiene, tălmăcirea integrală a Cobzarului devenise un fapt împlinit. Lucrarea, prefațată acum de Mihai Beniuc și însoțită și de „cîteva cuvinte” ale tălmăcitorului, cuprinzînd peste douăzeci de mii de versuri într-un masiv volum de aproape 700 de pagini, a apărut în colecția „Clasicii literaturii universale” către sfîrșitul anului 1963, în ajunul sărbătoresc al celor 150 de ani de la nașterea poetului.

Am avut deosebita cinste, cîteva luni mai tîrziu, să prezint un exemplar din această ediție omagială Congresului Jubiliar de la Kiev, la lucrările căruia luam parte împreună cu Eusebiu Camilar și Mihai Beniuc, în ambianța unor reprezentanți de frunte ai literaturii din lumea întreagă. Și dacă numelui rusesc al lui Konstantin Fedin ar fi să-i asociez, pe acela al armeanului Geregîn Sevunț sau al poetului bielorus Petrus Brovka, în remarcabila vecinătate a poetului iugoslav Blaže Koneski, a cunoscutului editor italian Giancarlo Vigorelli, a valorosului cuplu iberic : Maria Teresa León și Rafael Alberti sau a unor reputați artiști ai versului transpus dintr-o limbă în alta cum sînt : francezul Eugène Guillevic, germanul Alfred Kurella sau bulgarul Dimitrie Metodiev (acesta din urmă și deținătorul unui prestigios premiu ucrainean acordat tălmăcirilor sale din Șevcenko), ar fi să amintesc, desigur, cu totul la întîmplare, doar cîteva nume dintr-un șir întreg de personalități care au dat strălucire și conținut înaltului forum internațional.

Dar patria poeziilor lui Taras Șevcenko eu o vizitasem și în 1961, în primăvara cînd întreaga suflare a ucrainenilor comemora la Kaniv, pe cel mai înalt mal al Niprului, împlinirea unui veac de la trecerea în eternitate a poetului.

Cum însă în ziua solemnității cerul se arăta mohorît iar norii nu-și conteneau revărsarea, era de la sine înțeles că unele schimbări vor interveni și în desfășurarea programului. Totuși nu s-a

întîmplat așa. Imensa mulțime a pelerinilor continua, cu capul descoperit, să urce colina intonînd sub rafala ploii mărunte versurile cunoscutului cîntec testamentar. Prezența poetului era atît de vie în amintirea urmașilor încît fiecare chip îmi reda chipul lui, așa cum îl știam și din numeroasele autoportrete, înfățișat în ipostaza diferitelor vîrste. Imaginea vreunei tinere mame cu pruncul în brațe mi-o aduce poate pe aceea a Caterinei de odinioară, numai că, de data aceasta, în ochii umeziți, nu de lacrimi ci de suvoale primăvăratice, licărea azurul unui destin izbăvit. Mă uitam și la moștenitorii de drept ai Cobzarului, la scriitorii de azi ai Ucrainei (și sînt bucuros că am avut șansa în viață să-i apuc pe Riiski și Ticina, pe Sosiura și Korneiciuk, așa cum sînt bucuros de prietenia ce mă leagă de Bajan și Gonciar, de Voronko și Bilous, de Pavliciko și atîția alții) despre care îmi ziceam, contopit în acea vie movilă de inimi și flori : ce fericiți sînt poeții zămislîți de un popor care își iubește atît de mult poezia !

Nu departe de mormîntul lui Taras Șevcenko, există un petec de pădure care îmi este atît de cunoscut încît vă pot spune cu exactitate că e format din o sută și cincizeci de stejari. De unul din ei îmi va fi dor totdeauna. Pentru că este al meu, pentru că îmi aparține, pentru că, aici, în 1964, la invitația și în prezența generoaselor mele gazde, eu l-am sădit în amintirea poetului. De trunchiul lui atîrnă o plăcuță de metal cu numărul de ordine cu care stejarul meu șevcenkian este înmatriculat în condicele primăriei locale. Există și un proces verbal care atestă, sub semnătură, că după sădire, puietul a fost încredințat pionierilor spre a-i asigura cele mai bune condițiuni de creștere. Și ca o confirmare a faptului că și-au îndeplinit cu sfințenie angajamentul, minunații copii din Kaniv aveau să-mi trimeată, în primăvara care a urmat, cea dintîi frunză a stejarului.

O puteți vedea și astăzi în rafturile bibliotecii mele, păstrată cu grijă, între filele unui *Cobzar* românesc. Ea constituie darul cel mai de preț pe care l-am primit vreodată și îmi răsplătește mai mult decît orice distincție întreaga mea trudă de tălmăcitor.

Am avut prilejul să spun copiilor noștri emoționanta poveste a acestei frunze, pe vremea cînd lucram în redacția unor publicații pentru cei mici. M-am bucurat nespus de mult văzînd gestul

copiilor ucraineni reeditat de copiii români : În 1970, inimoșii pionieri de la Ipotești adresau, prin coloanele revistei *Luminița*, un vibrant apel către toți purtătorii cravatelor cu tricolor din țara noastră, să sădească, pe locurile legate de amintirea lui Eminescu un număr de atîția tei, plopi sau stejari cîți ani se împlineau de la nașterea poetului.

Așa se face că în ierbarul meu sentimental alături de frunza stejarului de la Kaniv a poposit și cea dintîi frunză a unui tei ipoteștean.

Le privesc adeseori și mă gîndesc la copii și la arbori. Mă gîndesc la copiii care nu mai sînt copii pentru că de atunci au trecut ani, iar ei au crescut cu anii. Mă gîndesc la arborii care și ei au crescut și încă vor crește și după ce noi nu vom mai fi. Pentru că arborii ne supraviețuiesc, dăinuind veacuri îndelungate. Da, cu toate amărăciunile și bucuriile ei, viața noastră este mai scurtă decît a arborilor. Uneori chiar foarte scurtă...

Dar niciodată zadarnică.

Eu am îngînat un cîntec al Cobzarului în limba lui Eminescu, iar pe cel mai înalt mal al Niprului am plantat un stejar.

VICTOR TULBURE

CATERINA

*Lui Vasili Andreevici Jukovski,
în amintirea zilei de 22 aprilie 1838*¹

1

Astăzi fata sprîncenată
Glasul mi-l audă,
Ca din drum să n-o abată
Dragostea zăludă !
Nici în dragoste muscalul
Calea să nu-i țină
Fiindcă e amăgitoare
Vorba lui blajină.
Au muscalii coif cu pene,
Au tunici frumoase,
Dar în piept ascund viclene
Inimi mincinoase.
De cu zori strîngîndu-și cortul,
Muscălimea pierе,
Și-n pridvor săraca fată
Plînge de durere.
Fete mîndre, sprîncenate,
Nu-ndrăgiți străinii !
Ascultați, cutremurate,
Jalea Caterinii.
N-a vrut biata Caterina
Muma să-și asculte,

De aceea varsă astăzi
Lacrimile multe.
Și-o urmează pretutindeni
Jalea, tînguirea,
Fiindcă de-un muscal zănatic
Și-a legat iubirea.
Nici de cină, nici de-amiază
Nu știa fetica,
Sta sub vișin, cu muscalul
Toată noptica :
Îi vrăji, se vede treaba,
Sufletul și ochiul,
Pînă, fetei, în tot satul
I s-a dus deochiul.
Săruta cu foc, nebună,
Gura mincinoasă —
Spună oamenii ce-or spune,
De nimic nu-i pasă !
Goarna, iată, înspre ziuă
Vești aduce proaste
Și din sat pornesc muscalii
Cu întreaga oaste.
Și se duc spre otomana
Țară-ndepărtată.
Biata fată, din poiană,
Lung în zare cată.
Cît de singură-i pe lume
Nici nu-și dă ea seama.
Face-n zare semn cu mîna
Fluturînd năframa.
E plăcut să stai alături,
Să-i auzi glăsciorul
Celui drag. Plăcut e însă
Să îi duci și dorul.

Pier în zare : oameni, goarne,
Coifuri aurite.
Ea suspină : — „Să te-ntoarne
Dorul meu, iubite !“
Nici nu știe cît de crîncen
Făptui păcatul !
O jeleşte biata mumă
Și o află satul.
Dar ea crede, tot mai crede,
Dragul c-o să vină,
Și-i va fi pe veci soție.
Și-i va fi lumină.
Doar i-a spus : — „Te vreau nevastă,
Pruncu-mi legănîndu-l !“
De aceea îl adastă
Nopți și nopți de-a rîndul.
Bate vînt de primăvară,
Lacrima i-o zvîntă.
Fete trec pe ulicioară,
Vesele, și cîntă.

Ziua iarăși dă să treacă.
Noaptea dă să-nceapă.
Caterina numai noaptea
Pleacă după apă.
Se strecoară prin livadă.
Vine la fîntînă
Și de nimenea văzută
Cîntec trist îngînă.
Luna-n ceruri își ascunde
Fața-n nori și plînge.
Nu e rouă-n ierbi, ci lacrimi
Scapără, năînge.

Trec trei luni îndelungate,
Mai trec șase iară,

Inima în pieptu-i bate
Parc-ar da să-i sară.
Și abia dacă-și mai ține,
Biata, răsufllarea.
Luna umblă prin verbine,
Înălbînd cărarea.

Pruncul mic și alb ca spuma
S-a născut spre ziuă.
Vorbe-n sat, din gură-n gură,
Multe se aciuă.
Și sudălmî deodată satul
Mumei îi aruncă :
— „Fără ginere ești soacră !
Casa ți-e speluncă !
Sprîncenata ce-ți mai face ?
Cum se mai distrează ?
Și-alăptează muscălașul,
Pe cuptor, vitează ?“

Neagra humă să te-astupe !
Să te ardă focul !
Ciuma să te prăpădească,
Jalea, nenorocul !
Bezna nopții să te-nghită,
Să te seci de ură,
Limbă rea și blestemată,
Otrăvită gură !
Dar tu, fată necăjită,
Ce te faci de-acuma ?
Și ce vină pruncul are ?
Și ce vină, muma ?
Cine să-ți mai dea binețe ?
Cine să te-aline ?

Nemiloși sînt toți. Și toate
Ți-s de-acum străine !
Tu, în van, o alinare
Cați cu fața suptă...
— „Va veni iubitul, oare,
Viața-n două ruptă ?“
Nu va mai veni ! De lacrimi
Noptile ți-s pline
Poți să plîngi amar : „De-acuma
Dragul nu mai vine !“

Înfloresc de-a valma prunii.
Înfloresc cireșii.
Au scornit în sat destule
Vorbe megieșii.
Prin livadă umblă fața
Însă nu mai cîntă.
Inimioara ei, sărmana,
Mult se mai frămîntă !
Vai ! Și ochii maicii sale
Ard ca o dojană,
Și-și tot blestemă ursita
Fata cea codană.
Poate-i mort de mult iubitul
Și departe zace.
Sau o altă fată, poate,
A-ndrăgit și-o place...
Ba, e viu ! Se va întoarce !
Tot o mai iubește !
Ca ai ei, alți ochi în lume
Nici nu mai găsește !
I-a dat maica și sprîncene
Mîndre, subțirele,
Însă a uitat norocul
Să i-l dea, cu ele !
Și-i așa precum e floarea

Albă din cîmpie :
Numai soarele-o-nfierbîntă,
Vîntul o mîngîie.
Numai jalea, nenorocul
Urma i-o sărută...
Inima-i se frînge-n două
De-o durere mută.
Căci napoi se-ntorc muscalii
Din război, duiumuri,
Însă trec prin alte sate
Și bat alte drumuri.

2

Supărat, în capul mesei,
Bietul tată șade.
Caldă, umbra dup-amiezii
Peste tîmple-i cade.
Și pe-o laviță, alături,
Stă bătrîna mumă,
Gîrbovă de jalea neagră
Care o sugrumă.
— „Fată, spune, ce se-aude ?
Mirele cînd vine ?
Cînd veni-vor vorniceii
Cu bărdace pline ?
În Moscovia sînt, fată,
Du-ți de-acasă pașii !
La muscal te du, mireaso,
Să-ți găsești nuntașii.
Decît să te-aduc pe lume
Să-ți fi frînt grumazul.
Ori de te dădeam pe gîrlă
N-aș trăi necazul !
Ai crescut la noi ca floarea

Îngrijită-n glastră,
Fată rea și fără minte,
Caterina noastră.
Și te-am vrut, lumină, cîntec,
Zîmbet, mierlă, fragă...
Dar ai fost nesăbuită,
Caterina dragă !
Inima mî-i tot mai acră
Zilele-s mai slute ;
Du-te, deci, și-ți cată soacră,
În Moscovia, du-te !
Și găsește-ți altă mumă.
Ei mi te închină,
Și ne dă pe toți uitării,
Căci ne ești străină !
Dorul chiar de ne va stoarce
Zilele sihastre,
Pasul tău să nu mai calce,
Pragul casei noastre !
Domnul Dumnezeu te aibă-n
Paza lui cerească !
Mai avu putere încă
Muma să grăiască
Și căzu aproape moartă.
Se-nnoră seninul.
Vîntul lung gemea sub streășini
Și plîngea călinul.
Spuse-apoi și bietul tată
Vorba dureroasă :
— „Ce mai stai ? De-acuma du-te
Și pe noi ne lasă !“
În genunchi căzînd, cu hohot
Plîns Caterina :
— „Recunosc păcatul, taică !
Dar îmi iartă vina !“

— „Dumnezeu din cer, fetico,
El să mi te ierte.
Soartă ai avut, da'n soartă
Ai zvîrlit cu pietre !
Oamenii să-ți dea iertare,
Dar te du cu Domnul !
Și ne-o fi și nouă-n tihnă
Pe vecie somnul !“

Suspinînd, sărmana, ochii
În pămînt și-i lasă
Părăsindu-și bătrîneii
A ieșit din casă.
De sub vișin, din grădină,
A luat o mînă
De pămînt, vărsînd amare
Lacrimi în țărînă.
— „Nu mi-e dat, pămînt, de tine
Să mă simt aproape !
Vor veni-n străine locuri
Alții să mă-ngroape.
Pumnul ăsta de țărînă
Fi-mi-ar fi zăbranic,
Oamenilor să le spună
De-al meu trai amarnic.
Numai de păcatu-mi negru
Nimănui nu spună !“
Și plecă. În noapte satul
Se-nălbi de lună.

— „Vîntule, prin foi rotunde,
Soartă blestemată !
Oare unde-mi voi ascunde
Pruncul fără tată ?

Cine-o fi să mă îngroape ?
Cine să mă plîngă ?
Cînd mă voi culca sub ape,
Lacrimă năîngă ?“
Luna mare cît o pită
Creşte-n cer, cu-ncetul.
Biata mumă necăjită-şi
Strînge-n braţe fătul,
Vîntul bate şi îi curmă
Din gîtlej oftatul.
Au rămas, demult, în urmă
Casa, vatra, satul.
Către cerul cel albastru
Cresc albastre fumuri.
Fata-i ca un plop sihastru
La răscruci de drumuri.
Paşii-mpleticiţi şi-i pierde,
Tristă, prin cîmpie.
Mărăcini şi spini şi pietre
Talpa i-o sfîşie.
— „Spune-mi, viaţă, de ce sînger,
Viaţă blestemată !“
...Pruncul, însă, ca un înger
Țîta mumii cată.

S-a culcat bătrînul soare
Undeva-n dumbravă.
Stelele strălucitoare
Licăresc în slavă.
Iar în sat, pe ulicioară,
Îndelungă vreme,
Umblă vorbe de ocară,
Șoapte şi blesteme.
Oamenii, ce fac ei, oare,
Doamne-n lumea asta ?

Urlă-n cel sărac mînia,
Bezna și năpasta.
Și se sting cei robi, ca robii
Legănați în funii.
Dar deși-s neghiobi, avere
Strîng în viață unii.
Stăpînesc atît cît ochii
Pot zări pămîntul.
Alții n-au decît obida,
Lutul și mormîntul.
Oare-i dat ca adevărul
Noaptea să-l sugrume ?
Oamenii cei buni pieiră ?
Nu mai sînt pe lume ?
Îndoiala-n suflet latră,
Bezna ne tot paște.
Poate e și-o bună soartă,
Dar cine-o cunoaște ?
Răsărită-n zori, pe creste,
Către-un drum spre bine,
Libertatea sfîntă este,
Dar o are cine ?
Și măcar știu bogătanii,
Oare ce-i odihna ?
Numărînd într-una banii,
Unde le e tihna ?
Dar păstreze-și ei argintul !
Aurul păstreze-și !
Și pe banii lor grămadă
Soarta-ntemeieze-și !
Eu cu lacrimile grele
Voi stropi stihia
Și-o să calc cu tălpi desculțe
Jalea și robia.
Și-o să-mi fie traiul vesel,
Zilele bogate,

Doar atunci cînd libertatea-n
Inime va bate !

3

Bufnițele în dumbravă
Ca nebune țipă.
Stele-n nesfîrșita slavă
Tainic se-nfiripă.
Colb stîrnind pe drumul mare,
Sub albastra pace,
Popîndăii și guzganii
Ies ca să se joace.
Ceasul e cînd lumea doarme.
E-a odihnei vreme.
Unul, fericit visează,
Altu'n somnu-i geme.
Unde o să-și culce-odorul
Obosita mamă ?
Peste sat și-azvîrle noaptea
Neagra ei năframă.
Dar adîncul miez al nopții,
Sub tăria-albastră,
Unde va găsi-o oare,
Pe Catrina noastră ?
În cîmpie ? Sau la sînu-i
Pruncul legănîndu-l,
Zgribulită, pe-o căpiță,
S-o adoarmă vîntul ?
Sau acolo-n codru, poate,
Biata ațipește
Și tîrcoale dîndu-i, lupul
Urma i-o pîndește ?
La ce-s bune dar pe lume
Negrele sprîncene

Dacă trec posomorite
Ziua prin poiene ?
Dacă umblă-n zdrențe, fata,
Rătăcind departe
Și-s pe cărării străine
Tălpile ei sparte ?
Pașii ei vor bate încă
Galbene nisipuri.
Și vor fi să i se-arate
Doar străine chipuri.
Și-o să vie, viforită,
Iarna cea cumplită,
Prin nămeți în cîmp s-adoarmă
Muma necăjită.
Numai el, de-ar fi, iubitul,
Să-i răsară-n cale,
Ar uita, atunci, Catrina
Zilele de jale.
Numai el să i se-arate,
Bucuros că-i tată,
Niciodată n-ar mai plînge
Fata, niciodată !

Lung e drumu-nspre Moscovia !
Nu o dată doară
L-am bătut, sub cer de iarnă
Și sub cer de vară !
Nopti și nopti întregi prin ceață
Zile-ntregi de-a rîndul...
Încît inima-mi îngheață
Astăzi amintindu-l.
Lung și-anevoios e drumul !
Îl cunosc prea bine !
Astăzi însă, pomenindu-l,

Mă va crede cine ?
„Minte“ o să-mi spună lumea.
„Iarăși ne-amețește
Și ne bate iarăși capul
Cu minciuni, firește.“
Poate-aveți și voi dreptate
Și nevoi destule
Știu că inimile voastre-s
De necaz sătule.
Dați-mi, așadar, amnarul
Și tutunu-ncoace :
Singurel să-mi sorb amarul,
Să vă las în pace !
Singurel 'necîndu-mi plînsul
Mi-oi fuma tabacul,
Relele din lumea asta
Ducă-se la dracu !
Dragii mei, de lacrimi iarăși
Inima mi-e plină —
Să vă spun pe unde-mi umblă
Biata Caterină.

Dinspre zare, dinspre Kiev
Prin dumbrăvi tăcute,
Se întorc doinind ciumacii ¹
Tot pe căi știute.
Înspre ei, c-un plod în brațe,
O femeie merge.
Cu năframa-i peticită
Lacrimile-și șterge.
Poalele i-s zdrențuite,
Traista-i e pe umăr.
Anii tineri să-i tot fie
Douăzeci la număr.

Strîns la piept își ține plodul
Cam goluț, săracul.
Într-un braț își duce pruncul
Și-n cellalt toiagul.
Pe ciumaci ea mi-i întreabă :
— „Oameni buni, au care
Spre Moscovia e drumul ?
N-o fi ăsta, oare ?
Milă fie-vă de mine
Că-s de tot sărmană !“
Și i-au dat, atunci, ciumacii
Doi bănuți pomană,
Ca-n Brovari ¹, la băcănie,
Un covrig să-i ieie
Lui Ivas, cînd pe sub garduri
Noaptea or să steie.

La ce sînt dar bune negrele sprîncene
Dacă lacrimi varsă pe străin meleag ?
Fiți cu grijă, fete ! Vorbele-s viclene.
Nu cumva vă cadă vreun netrebnic drag.
Să nu fiți silite, cum e Caterina,
Să vă plîngeți soarta cruntă prin străini,
Să-ntrebați zadarnic care vă e vina
Și de ce în lume oamenii-s haini !
Vă deschideți ochii-n patru,
Fete sprîncenate !
Pe acel lovit de soartă
Nenorocu-l bate.
Oamenii haini la suflet
Dau și ei într-însul.
Pe orfan îl urmărește
Pretutîndeni plînsul.

Soarele pe cer se-aprinde,
Crește, strălucește,
Luminează el orfanul,
Dar nu-l încălzește.
Și măcar să nu-i zbicească
Lacrima de jale,
Oamenii oricînd s-ar pune
Soarelui în cale.
Dar de ce îndură-atîtea
Chinuri Caterina ?
Care-i este-n fața vieții
Și a lumii vina ?
Fată, rabdă pîn'la moarte
Stăpînită-ți jale !
Nimenia să nu-ți mai vadă
Lacrimile tale !
Ca să nu se veștejească
Obrăjorii-n patimi,
Fugi în codru și în codru
Spală-te cu lacrimi.
Poate-așa nu vor mai rîde
Oamenii de tine...
Lacrimile multe, poate,
Îți vor face bine !

Și băgați de seamă, fete sprîncenate,
De Catrina toate cîte spusu-s-au !
Soarta rea nu vede pe cine îl bate.
Oamenii văd bine, însă milă n-au.
Zic ei : — „Las'să moară pruncul. Cînte n-are,
De-a fost mă-sa dusă de-al ispitei val.“
Să nu deie Domnul, dragelor fecioare,
Să umblați vreodată după un muscal.

Drumul lung al Caterinii
Plin e de blesteme.
Înnopta sub garduri fata,
Se scula devreme.
Trece toamna. Vine iarna
Cruntă caurgia.
Plinsă, biata Caterina
Străbătea cîmpia.
Și umbla-n opinci din coaja
Teilor, crăpate,
I-era scurta peticită
Și plesnită-n spate.
Într-un zori de zi, prin ceață,
Vede oști în zare.
Spre oșteni sărmana Catia
Fuge-n grabă mare.
Și cu glas duios întreabă
De Ivan cel oacheș.
Dar muscalii rîd de dînsa,
Spun : „Nici nu-l cunoaștem !“
Rîsul lor îi adîncește
Rănilor tristeții.
— „Ce mai gît de muierușcă,
Au sucit băieții !
Știu să-nșele ei, nici glumă,
Fetele, că-s proaste.“
Și rîzînd se duc muscalii
Și întreaga oaste.
Iară ea, cu pruncu-n brațe,
Alte drumuri scurmă.
— „Să-ți gădesc, îi zice, tatăl !
Și-oi muri pe urmă.“

Viscolul sălbatic urlă,
Suflă prin cîmpie.
Inima învîlvorată
Dogorește vie.

Și Catrina-ar plînge-n voie,
Dar nici lacrimi n-are,
Iar în brațe-i doarme plodul
Rumen ca o floare.
Inima i-o-nsîngerează
Al durerii șarpe
Pe cînd viscolul frămîntă
Chinuite harpe.
Iată, colo-n pădure,
O colibă vede.
„Poate m-or lăsa năuntru.
Poate mă vor crede.
Oh ! Amarnică viață,
Soartă rea, răspunde :
Pruncul meu, cînd eu pieri-voi,
Va-nnopta pe unde ?
Să-ndrăgești, copile, cîinii,
Viața lor cîinească !
Te-or mușca, e drept, dar n-or să
Te batjocorească !“

Cîinele își are soarta sa în lume,
Chiar orfan de este, chiar în lanț de-l pui,
E bătut, dar nimeni nu-l întreabă-anume
Care-i sînt părinții, cine-i muma lui.
Alta va fi soarta lui Ivas, știu bine.
Viața lui : ocară, foame, jale, plîns.
Cîinii o să-l latre pe la curți străine.
Cine stă sub garduri, gol, flămînd, întins ?
Cine pribegeste-n uliți și poiene ?
E bastardul oacheș. Tristă-i viața sa.
El atîta are : doar negre sprîncene
Și cu-acelea lumea crudă e și rea.

În poala munților betegi,
 Stejarii par niște moșnegi,
 Încărunțiți aici cu anii,
 Din vremea cînd trăiau hatmanii.
 Pe mal stau sălcii înșirate.
 Sub gheață, riul, prins se zbate.
 Și e o copcă pentru apă.
 Atît cît ciutura să-ncapă.
 Prin nouri soare roșu urcă.
 Turbatul vînt prin crengi se-ncurcă
 Și ca izbită cu securea
 Se frînge-n alb veșmînt pădurea.

Bate vîntul și zănatic
 Urlă pîn'la ceruri.
 Arborii se zbat sălbatic
 Și trosnesc de geruri.
 Din coliba lui, afară,
 Pădurarul iese.
 Vremea e înviforată,
 Drumurile-s șterse.
 Dar deodată ce-i văd ochii
 Undeva în zare ?
 Oaste prin omăt se-ndeașă,
 De muscali călare.
 Bombănește : — „Să-i ia dracu !
 Parcă au vreo treabă ?
 Umblă-ntreaga ziulică...“
 — „Unde-s ?“ îl întreabă
 Caterina înfricată
 Scoasă ca din minte,
 Prin nămeți fugind desculță
 Spre muscali, nainte

Și străbate ea troiene,
Cu picioare goale,
Vîntul suflă și îi smulge
Zdrențele din poale.
Și nu-i vis ce vede fata.
Nu-i o arătare :
Da ! Se-ntorc, se-ntorc muscalii !
Vin spre ea călare.
Și-i în fruntea oastei, chipeș,
Chiar Ivan, chiar dînsul !
Aiurează Caterina
Și-o cuprinde plînsul.
— „Mulțumescu-ți, Doamne, sfinte,
Că îmi spulberi jalea !
Bine mi-ai venit, iubite !
Lungă ți-a fost calea !“
Și cu mîini prinzîndu-i scara
Îl privea fierbinte.
Dar el calul îndemnîndu-și
Merge înainte.
— „Dragul meu ! Ivane scumpe !
Viața mea ! Lumina !
Te oprește ! Mă privește !
Eu sînt : Caterina !“
Însă el, smucindu-și friul,
Nici n-o bagă-n seamă...
— „Dragul meu, sînt eu : Catrina !
Uită-te : sînt mamă !
Mi-a fost lungă așteptarea
Cît un veac, clipita !“
O-mbrinci, urlînd :
— „Fugi proasto !
Alungați smintita !“
— „Cum ? Și tu m-alungi, Ivane ?
Uiți, dar, jurămîntul

Dat acolo-n grădiniță ?
Asta ți-e cuvîntul ?“
— „Ce mai stați ? V-am spus : goniți-o !
Nu cunosc nebuna !“

Și vuia amarnic vîntul,
Se-ndîrjea furtuna.
— „Oare uiți pe Caterina ?
Scumpul meu, ești tată !
Ia-ți copilul și în casă
Îți voi fi argată,
Cumva dragă de ți-e alta..
Nu-l lăsa să moară,
Că e oacheș ca și tine
Și-i ești tată doară !
Lumea-ntreagă mă alungă,
Doamne, ce rușine !
Uită-mă pe mine, însă
Pruncul ia-l cu tine !
Ți-l aduc acum, îndată.“
Și fugi spre casă,
Gerul aprig nici nu-l simte
Fața mumii trasă.
Înapoi s-a-ntors cu plodul,
Plod crescut în patimi,
Înfășat în feșe rupte,
Și scăldat în lacrimi.
— „Uite-ți fiul ! Îl privește !
Unde fugi ? Fugi iară ?
Dragule părinte, pruncul
Nu-l lăsa să moară !
Doamne, a fugit de dînsul ?
Doamne sfinte, tatăl
Nu vrea fiul să-și cunoască !
Nenorocul bată-l !

Dragi muscali, vă rog, pomană
Faceți-mi. Luați-l.
Cel care-a fugit i-e tatăl.
Rogu-vă : lui dați-l !
C-am să-l las și eu pe drumuri...
Lumea mă alungă.
Pe fugar blestemul negru,
Focul să-l ajungă !“
Și lăsînd în drum copilul,
Tristă-i zice muma :
— „L-am cătat destul, sărmane !
Cată-l tu, de-acuma !“
Și fugi nebună-n codru,
Se pierdu în vale.
Vîntul, părul alb i-l smulge
Și-i sfîșie poale.
Iar muscalii drum bătură
Înspre zări, departe...
Pe copil doar pădurarii
L-au scăpat de moarte.
Și-alergînd prin codru, goală,
Biata Caterina,
Soarta-și blestema și viața,
Blestema lumina.
S-a oprit pe malul apei
Și spre lac privește :
— „Obositu-mi, Doamne, suflet
Astăzi mi-l primește !
Iar tu, lacule, ia-mi trupul,
Poartă-mi-l sub gheață...“
Și-și sfîrși acolo-n copcă
Trudnica viață.

Apele-au vuit. Departe.
Au gemut poiene.

Și așa s-au dus în lume
Negrele sprîncene...
Viscolul mîna zăpada,
În vîrtej, de parcă
Ar fi vrut, pe nea, anume,
Pași de om să șteargă.

Stejarii nu în vijelii se frîng.
Osîndă nu-i cînd mumele se stîng.
Și dacă pruncii muma și-o îngroapă,
Blesteme nu-s în suflet să le-ncapă.
De-or rîde oameni, de i-or bate vîntul,
Ei vor uda cu lacrimi mormîntul —
Și inima s-o potoli cu anii.
Aceștia nu-s, cu-adevărat, orfanii.
Celui născut din flori ce-i mai rămîne ?
Doar deznădejdea zilelor de mîne.
Părinții nici măcar nu și-i cunoaște.
Necazuri, bezne și ocări l-or paște.
Doar drumuri în hîrtoape și nisipuri...
Străin de toți printre străine chipuri.
Sprîncene negre pentru ce mai are
Cînd soarta-l va lovi cu-nversunare ?
Pe lume, cine să-l iubească ? Cine ?
O, de ș-ar veșteji, ar fi mai bine !

5

Soarele se-aprinde-n stepă.
Dogorește-n spate.
Un cobzar bătrîn spre Kiev
Drum de vară bate.

Și un prunc flămînd, alături,
Mersul i-l îngînă.
Pruncul cel plăpînd o torbă
Ruptă duce-n mînă.
Se opresc în tîrg, la umbră...
Oameni buni de fire
Miluiesc pe moșul care
Cîntă în neștire.
Despre prunc își spun drăguțe,
Sprîncenate fete :
„I-a dat maica sprîncenuțe,
Dar noroc nu-i dete.“
Zurgălăi se-aud. Se-oprește,
Iată, o berlină.
Albi cei șase cai ca spuma,
Parcă-s de hermină.
Spre Kiev, cu ținci și soața
Se ducea boierul.
Și căprui — așa i-s ochii
Și i-i negru părul.
Doar un semn și cerșetorii
Vin să-și ia pomana.
La copilul mic în zdrențe,
Cată blînd cocoana.
— „Cum te cheamă, măi băiete ?“
— „Ivas, e-al meu nume !“
N-a-nțeles cocoana însă
Pentru ce anume,
Tresărind, la chip ca varul,
Se făcu boierul,
Cînd i-a spus : — „La fel i-s ochii
Ca ai tăi. Și părul.“
N-a-nțeles, de ce, deodată,

Pus ca pe hîrjoană,
A zbierat boierul :
— Mîină,
Surugiu, în goană !“

Soarele mai tare-ncinse
Colbul, bolovanii —
Pe cînd trențăroșii-n umbră-și
Numărară banii.

(S. Petersburg, 1838)

HAIDAMACII ¹

(Poem)

*Lui Vasili Ivanovici Grigorovici în
amintirea zilei de 22 aprilie 1838 ²*

Un sfârșit e-n toate... Dar de unde oare
Vin anume toate și pe rînd dispar ?
Nu-ți va da nebunul cheie la-ntrebare
Și nu-ți va răspunde omul plin de har.
De frunzișul galben vîntul joc își bate.
Soarele același e ca și-n trecut.
Și aceleași astre noaptea vor străbate
Cînd ți-arăți tu, lună, chipul tău durut.
Pe poteci albastre, plină de splendoare,
Te-oglindești în ape, în fîntîni adînci
Și aluneci lină peste-ntinsa mare,
Vezi și Babilonul și pe-ai noștri țînci.
Tu nu știi ce-i moartea. Și mi-e drag cu tine
Să vorbesc în taina vreunui colț sărac.
Ți-oi cînta cel cîntec care-l știu mai bine,
Numai cu tristețea, spune-mi, ce să fac ?
Nu-s chiar singuratic. Nu-s orfan. Am mumă.
Am și prunci... dar unde, cui să-i las, de mor ?
Sufletul mi-e-n viață, n-o să-l duc în humă,
Deși-n altă lume poate-i mai ușor,
De-i va fi citită lacrima-n cuvinte,
Căci atîtea lacrimi în cuvinte-a strîns...

Și-n singurătatea unor clipe sfinte
Le-a vărsat în taină și amar a plîns.
Nu, n-o să le-ngroape, sufletul trăiește.
Ca nemărginirea-i, fără de hotar.
Început nu are și nici n-afințește,
Totuși va dispărea... toate cînd dispar.
Pomenit să fie, deci, în lumea asta.
Pomeniți-l, fete, c-un duios cuvînt
Pe acela care, alinînd năpasta,
I-a plăcut adesea să vă-nchine-un cînt.
Prunci, dormiți în tihnă pînă-n zori de ziuă,
Numai eu pe gînduri noaptea-ntreagă-oi sta,
Despre otamanii ¹ voștri voi cînta.

Lumea-i liberă și largă
Și ades deșartă,
Mergeți, fii, cătați în lume
O mai bună soartă.
Cine, afar' de maica voastră,
Prunci fără de nume,
Se mai bucură sub soare
C-ați venit pe lume ?
Drumul, șoimii mei, spre stepa
Dulcei Ucraine,
Chiar de-om întilni amarul,
Nu-i prin țări străine.
Vom găsi acolo inimi
Calde să ne-ajute.
Dar aici... amar e totul.
Zilele ni-s slute.
Intri-n casă, de te lasă,
Și înduri batjocuri.
Iată, Doamne, ce mai oameni
Sînt pe aste locuri !
Cărturari, nevoie mare,
Cată pete-n soare,

Că nu astfel luminează,
Nu așa răsare.
Știutori de multă carte
Poate c-au dreptate :
Ei au pîinea, au cuțitul
Și-n robii duc gloate.
Ei își rîd de faima noastră
Și de-al nostru nume.
Doarmă noaptea asta-n pace
Pînă cînd anume
Și-o trezi din somn bătrînul
Vorba lui domoală,
Îndrugînd cuvinte moarte
Despre vechea fală.
Despre-acel țaran Iarema,
Fiu din căzăcime,
Care zăce-ntr-o movilă
Neștiut de nime.
Dară el ar vrea s-audă
Cobza cum răsună
Și ar vrea să vie-o soartă
Și o vreme bună.
Ci-așteptați în van, știu bine,
Slavă și onoare.
Cîntă-ne despre Matrioșa,
Frate, frățioare !
Cîntă-ne despre Parașa,
Bucuria noastră !
Se rostogolește marea
Crîncenă și-albastră.
Și plîngi singur și amarnic
Colbul stinsei gloate,
Cu sumanul rupt în coate
Și plesnit în spate.
Da, ni-e cald, jocul, numai
Nu-i croit prea bine.

De minciuni răscăptușite,
Zilele ni-s pline.
Și de-aceea fiți pe pace,
De-ți urla, nu-mi pasă.
Glas despre norod să deie
Cobza mea duioasă.
Singur și uitat de lume
Cîntul l-oi compune.
Inima-mi, de jale multă,
Ca o cobză sune.
Ca un prunc pribeag oi plînge,
Dar în libertate.
Voi slăvi trecute vremuri
Și apuse gloate.
Se rostogolește marea
Crîncenă și-albastră,
Țara ni-i întunecată.
Tristă-i stepa noastră.
Și-mi mîngîie jalea vîntul
Și-mi-nalță singur cîntul,
Se deschid adînci gorgane
Pe întreg pămîntul.
Și pornesc zaporojenii
Îndîrjiți spre mare,
Otamani cu buzdugane
Vin, potop, călare.
Urlă, geme prin tufișuri
Vîntul și le scurmă,
Prorocind dezlănțuirea
Ceasului din urmă.
Stau mîhnit și-ntreb bătrînii :
— „De ce plîngeți oare ?“
— „Plîngem, fiule, că nu sînt
Bucurii sub soare.
Niprul falnic se frămîntă,
Plînge Ucraina...”

Lacrima din geană-mi pică
Și stropește tina.
Și-mpletesc cununi în cîntec
Din foi verzi de laur.
Cînd în față-mi otamanii
Trec gătiți în aur.
Lîngă mine se așază
Și-și aduc aminte
Cum la Sece, pe la Praguri ¹.
Au trecut-naînte ;
Cum spre Scutari ², pe mare,
Lunecau vintrele ;
Cum la jaruri poloneze
Și-au aprins lulele.
Și-au venit apoi în țară
Un ospăț să tragă.
Cupele să se usuce,
Cînte cobza dragă !
Iar crîșmarul știe felul :
Nu stă-n loc, ci toarnă —
Și abia din pivniți iese
Și din nou se-ntoarnă.
Și se-apleacă-n temenele,
Aducînd ulcele,
Pe cînd cupele se zvîntă,
Iară cobza cîntă.
Chiuie sub joc de pară
Hortița bătrînă.
Cupele cu vin ca focul
Trec din mînă-n mînă.
Și-n mîini cupa se usucă
Și se umple-ndată.
Ci strunește-ți iar, cobzare,
Cobza minunată.
O să vie libertatea !
Ne-o zîmbi norocul !

Tineri și bătrîni — totuna —
Salte cazaciocul.
La ospăț vin otamanii,
Se aprind la față
Cînd vorbesc de Ucraina
Și de-a țării viață.
Saltă tălpile, bătrîne,
Frămîntînd pămîntul,
Iar eu văd și rîd cu lacrimi
Și îmi depăn cîntul.

Rîd, îmi șterg obrazul. Plîng de bucurie.
Singur nu-s. Pe lume am de ce trăi.
În odaia-mi scundă, tristă și pustie,
Fac ospăț cazacii. Urlă vijelii.
În odaia-mi scundă, rece și săracă
Cresc gorgane. Plopîi tremură în vînt.
Nu, eu nu sînt singur. Valul mării joacă.
Am cu cine veacul să-l trăiesc. Și cînt.

Mulțumesc de-a voastre sfaturi
Și gînduri șirete.
Iată cine bogăția,
Cine fala-mi dete,
Și-mi ajunge pîn'la moarte,
Chiar de-i mort cuvîntul,
Să-mi rostesc în el durerea...
Asta-mi este cîntul.
Dar de-acum, copii, fiți gata,
Căci e lung drumeagul.
Poate-o să vă iasă-n cale,
Undeva moșneagul.
Și cu lacrimi bătrîne
Vă va da binețe.
Sînt boier pe-a mea cîntare,
Și pe-a mea tristețe.

Noaptea-ntreagă, pe hîrtie,
Scriu, gîndesc departe.
Pîn'ce soarele se-aprinde
În ferești și arde.
Luna-i stinsă. Haidamacii
Prin păduri se-aciuă
Și-n tăcere rugăciunea
Și-o rostesc spre ziuă.
Zic : — „Ne binecuvîntează,
Tată sfînt, puterea !
Să ne căutăm norocul,
S-alungăm durerea !“
— „Măi copii, e lumea largă,
Așteptați ! Am dreptul !
Să întreb : cu voi să meargă
Cine-i înțeleptul ?
Ieri, d-o șchioapă erați numai...
V-au crescut tuleie.
Oare cui, în fruntea voastră,
Îi e dat să steie ?
Lumea-i largă. Toți acolo
Învățară carte.
Și e drept : de nici o buche
Voi n-avurăți parte.
Iar pe mine mă bătură
Ca s-o pot deprinde.
Oksia ¹ și-acuma încă
Mi-o aduc aminte.
Cum vor spune ? Hai să mergem,
Să ne-aflăm norocul.
Îndurarăm suferința.
Frigul, foamea, focul.
Știu în lume un părinte ²
(A murit sărmanul)
Ne-ar fi spus o vorbă bună.

Căci iubea țăranul,
Și știa durerea ce e
Și ce greu e-n lume
Să trăiești lipsit de neamuri
Și lipsit de-un nume.
Și vor merge la cazacul
Ce ne-așteaptă-acuma.
El nu-și uită Ucraina,
Cum nu-și uită muma.
Și nici cîntecul de leagăn
Și nici legămîntul,
Și-și cinstește, și-și slăvește
Fala și pămîntul.
Dacă inima de frate
N-ar fi fost într-însul,
Mi-ar fi azi cumplită soarta
Și zadarnic plînsul.
Și puteau să mă îngroape,
Prin străini, nămeții,
Sub uitarea nemiloasă
A pustietății.

Groznic vis a fost. Dar dus e.
Ceața se perindă.
Mîna, pruncii mei, și vouă
Are să vă-ntindă.
Vă va-ntîmpina c-un zîmbet
Luminos ca taina.
Voi, rugați-vă ! Pe urmă,
Mergeți în Ucraina !
— „Bună ziua, scump părinte !
Ici, în prag de zare
Binecuvîntează-mi fiii
Pentru drumul mare !“

(S. Petersburg, 1841, 7 aprilie)

Fost-au vremi cînd șleahța pană
 Nu-ncăpea-n trufie
 Și cu Moscova, cu Poarta
 Se cerca-n tărie.
 Ba cu nemții, ba cu hoarda...
 Fost-au vremi. Trecură !
 O țineau din zori în noapte
 Numa-n băătură.
 Măturau chiar regi din cale
 Cu întreg alaiul...
 Și nu-i vorba de Sobieski ¹,
 Nici de Ștefan Craiul ²,
 Ci de alți, mai mici, ce tronuri
 Sub priviri trufașe,
 Guvernară în seimuri
 Și în seimașe.
 Fost-au fost avut boierii
 Ranguri, pungi și surle !
 „Nie pozwalam ! Nie pozwalam” ³
 Le plăcea să urle.
 Zornăiau magnații săbii
 Și-i umple mîndria,
 Pînă cînd Poniatowski ⁴
 Și-a-nceput domnia.
 La copii, precum o maică,
 Bine-a vrut să facă.
 Și-ar fi vrut să-i liniștească
 Pe boieri oleacă...
 De aceea „nie pozwalam”
 Li-l luă cel rigă...
 Și deodat’ e-ncins pămîntul,
 Iar boierii strigă :
 — „E vîndut ! E cu muscalul !”
 Urlă toți magnații,

Strigă Paț, strigă Polawski ¹
Și confederații.
Din Volînia-n Ucraina
Și-n Moldova toată
Au purces confederații
Drum de jaf să bată.
Și li-i frate cămătarul,
Frate-i negustorul,
Schingiuiesc și ard biserici,
Urgisesc poporul.
Ci-nviind străvechea fală,
Vremile slăvite,
În ăst timp pun haidamacii
Mîna pe cuțite.

HALAIDA

„Iarema ! Surd ești bădărane !
Mai repede înhamă iapa !
Și fugi de-i du papuci cucoanei !
Iar mie-n crîsmă adu-mi apa !
Și sparge lemne ! Șterge geamul !
Îndoapă giștele, curcanii !
Coboară-n pivniți ! Coase hamul !
Fugi pîn'la marginea Olșanei ²
Stăpîna-ți dă porunci. Fugi iute !“
...Iarema fuge zăpăcit
Și-ntreagă zi e-un vino-du-te,
Crîșmarul chinuie cumplit.

Chiar de-i grea viața, ce plăcut e-n lume
Să trăiești al zilei cel mai proaspăt ceas !
Să auzi cum marea se frămîntă-n spume,
Cum în crîng răsună-al păsărilor glas.

Și-i orfan Iarema. Și nu are frate.
Nici o soră n-are, și-i de toți uitat.
La crișmar e slugă. Nenorocu-l bate,
Însă niciodată nu s-a căinat.
Nici pentru ocară nu avu cuvinte.
Oamenii în lume oare știu ce fac ?
Știu în cin' să deie și pe cin' s-alinte ?
Pătimește numai omul cel sărac.

Uneori Iarema în restriște plînge
Și de cine oare și-amintește-atunci ?
Fiindcă nu necazul inima-i înfrînge,
Nu-l îndoaie-amarul sau trudite munci.
Dăruit să-ți fie chiar și-n aur veacul,
Ce folos cînd păsul nu ai cui să-l spui.
E orfan Iarema, dar bogat, săracul :
Pentru el în lume sînt doi ochi căprui
Și sînt două brațe și o inimioară
Ce cu el știu rîde și cu el tînjesc.
Ca un duh în noapte dragostea coboară,
Din iubire două gînduri se-mpletesc.

E orfan bogat Iarema,
Chiar de-l prinde plînsul,
Fost-am fost și eu odată,
Fetelor, ca dînsul.
Vremi trecură, vremi zburară,
Toate-s fără urmă.
Vîntul cald al amintirii
Inima mi-o scurmă.

De ce nu-s și astăzi ca odinioară ?
În durere poate-aș fi mai împăcat.
Oamenii-mi luară totul și-mi strigară :
— „Cauți fericirea ? Ești și-așa bogat !“

Sînt bogat în zdrențe și în umilire,
Sînt bogat în lacrimi surde și-n nevoi,
Unde să te caut, soră fericire,
Cel puțin în vise vino înapoi !

Oameni buni, să-mi dați iertare,
De vorbesc zadarnic.
Nu-i plăcut să-auzi într-una
Că e traiu-amarnic,
Dar vorbi-vom și-altădată,
Poate-om spune glume,
Eu acuma pe Iarema
Plec să-l cat în lume.
Oameni, oameni, numai jale,
Peste tot e jale.
În tot locul, nenorocul
Te urmează-n cale.
Te supui. Ți-ascunzi durerea,
Nimeni să n-o știe.
Oamenii să nu ți-o afle,
Să nu te mîngîie.
Mîngîierea lor s-o aibă
Cel cui i-e de șagă !
Cel orfan să n-o viseze,
Să nu-i fie dragă.
N-am să tac, deși i-e scirbă
Gurii să vorbească.
Soare nu-i să vă usuce
Și să vă-ncălzească,
Biete lacrimi multe, multe,
De demult, pierdute.
N-o să vă împart cu frații,
Ci cu ziduri mute.

Iată colo-n crîșma veche,
Girbov stă stăpînul ;

Sub saltea și-ascunde banii,
Tremurînd, hapsînul.
Iar la focul de opaiț,
De sub calde pături,
Somnoroase mîini de fată
Se desfac în lături.
Doarme fata cu ochi negri
Și-i îmbujorată,
Iar la piept e desfăcută
Cămășuța toată.
Cald se vede așternutul,
Arde sînul ei ca
Jerăgaiul, și-i frumoasă
De nespus ovreica.
Și e singură. Nu-i nime
Dorul să-i aline.
Ar vorbi, și-n somn, săraca,
De-ar avea cu cine.
Însă taică-su în pungă
Banii și-i îndeasă,
Iar bătrîna-i jos culcată
Pe-o saltea zdrențoasă.
În ăst timp, către Olșana,
Cu un sac în spate,
Mi se tot pierdea Iarema
Pe cărări noptate.

CONFEDERAȚII

— „Deschide ușa, blestемate !
Crișmare, o să-ți pară rău...
Izbiți cu barda în lăcate !
Spărgeți-i ușa !“

— „Aoleu !

Stați ! Să mă-mbrac. O clipă numa !“

— „Tilhare, joc de noi îți bați ?

Cu noi vrei să te-ntreci cu gluma ?“
— „Ce porci !“ gîndi. Dar strigă : — „Stați !“
— „Împinge ușa, colonele !“
Trosnește ușa din țîțini.
Cravașa lasă urme-n piele,
Și toți cravașe au în mîini.
— „Primește, jidove, salutul !
Fiu de cățea ! Urechi de porc !“
Și iar neobosit e cnutul.
Și ochii iarăși lacrimi storc.
— „Glumiți ! Pofțiți, intrați în casă !
Dar nu mai dați ! Of, nu mai pot !“
— „Mai mîrîi, javră ticăloasă ?
Mai dați-i una peste bot !
Ci spune : unde-ți este fata ?“
— „Muri, boierule...”

— „Iar minți !“

Și-l tabără întreagă ceata
Cu pumnii-n coaste și în dinți.
— „Muri de două luni jumate !
De mint, mă bată Domnul sfînt !“
— „Nu Dumnezeu, ci noi te-om bate
Și te-om trimite în pămînt !“
— „Nu ! Nu vă mint ! De-ar fi în viață...”
— „Destul ! Litanii cînți acum !
Fă-ți cruce, jidove !“

— „Mă-nvață,

Boierule, că nu știu cum !“
Și prinde leahul să se-nchine,
Se-nchină jidovul și el.
— „Te-am botezat ! Ni se cuvine
Drept aldămaș, un hidromel !“
Și urlă-n cor confederații,
Și vadra iată s-a golit,
Și iar se umple. Iar libații.
— „Polonia încă n-a murit !“
— „Hai, Leiba ! Înc-un rînd !“ Din casă

E Leiba-n beci ; și-n casă iar,
Se-ndoaie, toarnă, nu se lasă
Lingușitorul cîrciumar.

— „Țimbalul !“ strigă iar poleacul.

— „Și cîntă, sînge de cățea !

Mazurca-ncepeți. Cracoviacul.“

Sub tălpi sar așchii din podea.

— „Cum, Leiba, ai tăcut ? Ia cîntă !“

— „Zău, nu știu !...“

— „Nu știi ? Vom vedea !...“

Și biciu-atunci spinarea-i zvîntă,

Și Leiba cîntă-atunci așa :

„A trăit Handzea odată,

Una slută și netoată,

Se jura,

Se plîngea

Că picioarele o dor,

Că la muncă n-are spor ;

Dar se da pe după clăi

Și umbla după flăcăi,

Ușurel prin poieni,

Printre buruieni“.

— „Gata ! Termină ! Ast cînt

Schisma ¹-l cîntă doară.“

— „Dacă vreți, încep un altul...“

Și începe iară :

„La boierul Teodor

Umblă jidovul de zor

Și prin față,

Și prin spate

La boierul Teodor...“

— „Gata ! Gata,-am zis. Plătește !“
— „Pentru ce, stăpîne ?“
— „Pentru cîntec. Nu degeaba
Te-ascultarăm, cîne !“
— „Milă fie-vă ! Dar galbeni...
N-am nici o lețcaie !“
Și-l botează iar. Și biciul
Iar îl încovoae.
— „N-am un ban, mîncăți-mi trupul !“
Zdrențe sar din dînsul
Și nici lacrimi nu mai are,
I-e secăt și plînsul.
— „Îndurare ! Îndurare !
Înălțime, dați-mi !
Vă voi spune tot. Doar viața,
Dragi boieri, cruțați-mi !
Bani ceva mai au schismații
Colo, în Olșana,
Și o fată — al ei nume
Ăsta e — Oxana.
E a ctitorului fiică.
Doamne, ce frumoasă !
La trei mii de galbeni încă
Să tot fie-n casă.“
— „Leiba, nu-n zadar vorbește.
De-i așa, îndată,
Mi te-mbracă, măi tîrtane,
Drumul ni-l arată.“
Și pornesc galop boierii.
Iar confederații
Cad sub bănci, adorm în șanțuri,
Urlă ca turbații.

Trece-un leah. De gard se ține,
Zbiară leahul cela !
„My zyjemy, my zyjemy
Polska nie zginéla“. ¹

„Tremură ușure
 Frunza în pădure.
 Luna-n ceruri iese,
 Borangicuri țese.
 Inimioară, unde
 Te-ai ascuns ? Răspunde.
 Că eu sînt pe-aproape,
 Dorul nu mă-ncape,
 Și mi-e jalea grea,
 Porumbița mea.
 Vino, dară, vină
 Gîndul mi-l alină,
 Că eu ard întreg
 Și la noapte plec
 Spre meleag străin
 Dorul să-mi alin.
 Nu te-oi mai vedea,
 Inimioara mea.
 Și eu nu-s departe
 N-am cu cine-mparte
 Dorulețul meu
 Și mi-e tare greu.“

Cel ce cîntă-i el, Iarema,
 Cîntecu-i de jale.
 Și e liber. Dar Oxana
 Nicăieri pe cale.
 Stele ard pe boltă limpezi.
 Salcia bătrînă
 Se tot frînge și-și răsfrînge
 Chipul în fîntînă.
 În frunziș, privighetoarea
 Cîntă-ntr-un jugastru.

Luna pală se arată
Pe drumeag albastru.
Cîntă cel cazac prin luncă,
Viersu-i de cucută.
De ce doruri, de ce gînduri
Fruntea-i abătută ?

„Ce folos că-s tînăr, Doamne, și frumos ?
N-am noroc și anii trec ca flori uscate.
Singur sînt pe lume. Am crescut sfios
Ca un fir de iarbă, pe cîmpii brumate.
Firișor de iarbă fără de noroc.
Vîntul te va bate dis-de-dimineasă.
Oamenii de tine n-au în lume loc.
Nimeni către tine nu-și întoarce fața.
Doar o inimioară, una doar, a fost...
M-a uitat și-aceea. Nu mă mai iubește
Și de-acum pe lume nu mai am vreun rost —
Ne-implinită floare, visul meu pălește.
Ci rămîi cu bine ! Plec spre alt pămînt.
Plec să-mi cat norocul, bîjbîind ca orbii.
N-o să vezi cum fruntea-mi cade în mormînt,
Cum îmi dau tîrcoale pe deasupra corbii,
Ca să ciugulească ochii mei căprui.
Căror sărutare datu-le-ai odată.
Uită jurămîntul trist și amărui,
Dragostea mi-o uită și pe altu-ți cată.
Am cămașă aspră. Nu-s perechea ta —
Fată ești de ctitor. Sufletul mi-l iartă.
Uită-mă, iubire, e mai bine-așa,
Asta mi-e pesemne dăruita soartă.
Dar de-ar fi-n cîmpie oarecînd s-auzi
C-am căzut la Nipru pentru-a mea Ucraină,
Fie-ți numai ție ochișorii uzi,
Pentru mine, scumpo, să te rogi în taină.“

Plînge lunca și suspină,
Tremură poiana,
De atîta plîns, cazacul
Are udă geana.
Printre pomi, ca nevăstuica,
Cine se strecoară ?
E Oxana, mîndra fată,
Scumpa lui comoară.

— „Șoim viteaz !“

— „Tu, inimioară !“

Și-amuțesc pe dată.
Și la pieptu-i ghemuită
Fata minunată
Rîde. Plînge. Și într-însul
Bucuria plînge.
Pe suman se-așază-n iarbă,
Și în brațe-o strînge.
— „Inimioară ! Inimioară !“
— „Șoimul meu !...“ Și-ntr-una
Se sărută. Intră-n nouri,
Rușinoasă, luna.
— „Unde-ai fost?“ — „Grijii pe taica,
E bolnav în casă.“
Și e vorba ei dulceată,
Șoapta de mătăasă.
— „Este ultima mea noapte
Mîine ne-om desparte.
Mîine-n zori te las Oxană,
Și-o să plec departe.
Și la Cihirîn ¹ m-oi duce,
Haidamac m-oi face,
Vom goni din țară șleahța
Și-om trăi în pace.

Ne vom izgoni dușmanul,
 Vom zvîrli ce-i pleavă,
 Și-o să te îmbrac în aur,
 Să trăiești în slavă.
 Și-ți voi da și ciuboțele,
 Mîndră păuniță,
 Și-o să stai pe jîlțul moale,
 Ca o hătmăniță.“
 — „Dar de pleci, în zori, iubite,
 La Kiev, sau unde
 Te vor duce, pe Oxană
 N-ai s-o uiți, răspunde ?“
 — „Vrei pe Dumnezeu să-l superi ?
 Astea nu sînt glume.
 Nu-i ca tine, inimioară,
 Alta, nu-i pe lume
 Nici în cer, nici pe pămînturi,
 Nici pe-albastra mare,
 Nicăieri nu sînt asemeni
 Flori ca tine floare.“
 Și iar plîng și rîd, se jură
 Și stau gură-n gură,
 Iar povestea lui Iarema
 Pînă-n zori o fură.
 Povestește cum goni-vor
 Șleahța, haidamacii.
 Cum în țara fericită
 Vor cînta săracii.
 Cum, de n-o cădea în luptă,
 Țara o să-l știe,
 Și vor fi de-a pururi veseli,
 Și-i va fi soție.
 Luna iese iar din nouri
 Și îi luminează.
 Stau sub salcia pletoasă
 Și se-mbrățișează.

Iar Oxana, sărutîndu-l, .
Capul și-l apleacă
Și-ar vrea clipa-n loc să steie,
Vremea să nu treacă.
— „Inimioară ! Fericire !
Fii pe veci cu mine !“
Pomii crengile-și îndoaie,
Peste ei, blajine.
De-ați fi, fetelor, acolo
Să-auziți ce șoapte !
Dar mai mult nu vă voi spune,
Că-i visați la noapte.
Să-i lăsăm mai bine singuri,
Ca la despărțire
Nimenia să nu le-audă
Șoapta de iubire.
Și să plece fiecare,
După cum i-e placul.
Lăcrimi dese varsă fata
Și fierbinți cazacul...

Dar în vremea asta ce se-ntîmplă oare,
Că în sat, la ctitor, geamu-i luminat ?
Ar fi fost mai bine fapta-ngrozitoare
De n-aș fi aflat-o cum s-a întîmplat.
Cînd vorbesc, rușinea parcă mă cuprinde
Pentru omenire ! Sînt confederați.
Au jurat credință libertății sfinte
Și acum priviți-i, oameni, și-i scuipați !
Blestemată fie născătoarea mumă
Și hulită clipa-n care s-au născut,
Că-s mai răi ca iadul și ca neagra ciumă.
Iată pe ce mină ctitoru-a-ncăput.

Foc dădură casei. Într-un colț crișmarul
Stă supus ciinește, tremură nebun.
L-a vîndut pe ctitor. Și-l zdrobesc cu parul
Și-n frînghee îl leagă. Pe podea îl pun.
Și îi ard cu fierul tîmplele cărunte,
Și îl ung cu smoală. Și încinși cărbuni
În carîmbi îi toarnă. Cuie-i bat în frunte.
Și-l împung cu săbii bravii căpcăuni.
S-a sfîrșit sărmanu-n cruntă suferință.
Blestemat le fie sufletul turbat
Și-n păcatul negru n-aibă pocăință,
Numele le fie pururi blestemat !
— „Hei, boieri, ce facem, care vi-i porunca ?“
— „Ardeți și lăcașul !“
— „Oameni buni, săriți !

L-au ucis pe taica !“

Și Oxana, prunca,
După ușa cade cu obraji zdrobiți.
La un semn și pierе-ntunecata ceată,
Leșii fug. Rămîne cel mai crud din ciini,
Ca pe-o pradă vie îmbrîncește fata
Și-o tîrăște-n neguri, înhățată-n miini.
Numai el, Iarema, numai el nu știe.
Drum spre Nalivaiko ¹ calcă apăsăt.
Leșii fug sub geana nopții sîngerie
Și îi latră ciinii ici și colo-n sat.
Și cu leșii-o dată dispăru Oxana,
Luna se arată cu obraz durut,
Luminînd amara noapte, din Olșana,
Unde-un ctitor doarme, pe vecie mut.
Să-i vegheze somnul nimănui nu-i pasă,
Fiindcă nimeni nu e. Pilpîind s-a stins
Focul. Parcă mortu-ar fi oftat. În casă
Liniștea deodată toate le-a cuprins.

De-ar ieși hatmanii din mormînt să vadă
 Falnicul Cihirîn, în ruini răpus,
 Unde-au fost oște și-a fost zvon de spadă
 Mult ar plînge-amarnic, n-ar voi să creadă
 Că străvechea fală astăzi a apus.

Unde buzduwane străluceau în soare
 Și treceau călare căpitani de oști,
 Unde-n piața mare oastea ca o mare
 Fremăta, trecutul nu-l mai recunoști.

Doar necazul în cîmpie
 Fierbe, se revarsă,
 Vechea faimă căzăcească
 E de-a pururi ștearsă.
 Totu-i mort, sfîrșește totul
 Și tu, cînt, te-ncetini.
 Fost-a cum a fost, acum
 Să uităm, prieteni.
 Tacă inima. Și dorul
 Nu ne-o mai străbată.
 Să privim doar Cihirînul
 Căzăcesc alt'dată.

Din pădure și din ceață
 Luna iar răsare,
 Roșie se-nalță luna
 Și strălucitoare.
 Și își pierde a ei lumină
 Pe străine locuri.
 Parc-ar ști că-n Ucraina
 Lumina-vor focuri.

În Cihirîn înserează.
(Uite-aşa, alt'dată,
Însera la fel de-amarnic
În Ucraina toată.
Şi-aşteptau ajun de praznic
Gloate obidite.
Sfântul Macovei să fie,
Să sfîntim cuţite ¹.
Piaţa-i tristă. Părăsită.
Liliecii zboară.
Țipete de cucuvele
Zarea o-nfioară.
Dar poporul unde-i ? Peste
Tiasmin ². În pădure
Tineri cu mustăți mijinde,
Moși cu plete sure,
Laolaltă, ca la praznic,
În păduri, sub ramuri.
Caii în dumbrava verde
Pasc, încinși în hamuri.
Înșeuăți, de drum sînt gata,
Doar un semn și zboară,
Spre dușman ducînd prăpădul
În galop de pară.

La oftatul Ucrainei
Au venit ortacii.
Nemișcați, în miez de codru,
Gata-s haidamacii.
I-a mînat năpraznic chinul,
Setea răzbunării ;
Au venit toți haidamacii
La oftatul țării.
Care pline de cuțite
Zornăie nebune.

Ele-s darul milostivei
În popor se spune ¹.
(Doar țarina e plecată-n
Ceealaltă lume.
Ne va da iertare poate
Bădăranei glume.)
Din Cihirîn și din Smila ².
Stoluri mari se-ndeașă —
Căzăcimea și vătafii
Pentru-o treabă-aleasă.
Toți ca unul. Trec vătafii
Mîndri în sumane,
Și-ntre ei șoptesc și mîna
Țin pe buzdugane.

PRIMUL VĂTAF

Se ține de șiretlicuri bătrînul Holovatîi ³.

AL DOILEA VĂTAF

Cap luminat, nu glumă ! Șade toată ziulica în cătun,
de parcă n-ar avea habar de ce se-ntîmplă. Da', cînd te
uiți, peste tot e Holovatîi ! „De nu voi izbuti singur, zicea,
rămîne s-o facă feciorul.“

AL TREILEA VĂTAF

Da, nici feciorul nu-i de lepădat. Aseară l-am văzut
cu Zalizneak. Se spune — cam așa vorbesc toți — „va fi
koșevoi sau chiar hatman...“.

AL DOILEA VĂTAF

Dar Honta, ce ? Dar Zalizneak ? Nu-i scria *chiar ea*
lui Honta ? „Cînd, adică... ?“.

PRIMUL VĂTAF

Sst ! Liniște ! Parcă aud clopotele...

AL DOILEA VĂTAF

Ce clopote ? Freamătă mulțimea.

PRIMUL VĂTAF

Vor face gălăgie pînă-i vor auzi leșii. Oh, capete bătrîne și-nțelepte ! Faceți minuni, dar și năzbîtii. De ! Dacă ai sac, ce-ți mai trebuie traistă ? Tîrguiși hreanul ? Mănîncă-l ! Lăcrimați ochi pînă veți sări din cap. Ați văzut doar ce ați cumpărat. Banii nu-i vom zvîrli de po-mană. Stau și chibzuiesc, — uneori tare, uneori în gînd... Și leșii ne vor afla, și să vezi atunci, Dumnezeuule, ce mai tîmbălău o să iasă. Ce adunare o fi acolo ? Dar clopotele de ce nu trag ? Mulțimea gălăgioasă, cum s-o oprești ? Că nu sînt numai zece, slavă Domnului. E Smila, toată, dacă nu toată țara. Iată-i, i-auziți cum cîntă ? -

AL TREILEA VĂTAF

Într-adevăr, cîntă cineva. Mă duc să-l opresc.

PRIMUL VĂTAF

Nu, nu-l opri.

AL DOILEA VĂTAF

Cred că pe-acolo o fi Valahul¹, Prostovanul de bătrîn, nu l-a mai răbda inima...

AL TREILEA VĂTAF

Cîntă foarte frumos și mereu altceva. Ascultați-l ! Hai să ne strecurăm, fraților, să-l auzim. Între timp, vor suna poate și clopotele.

PRIMUL ȘI AL DOILEA VĂTAF

Așadar, mergem.

AL TREILEA VĂTAF

Bine ! Să mergem !

(Vătafii s-au pitit după un stejar. Sub stejar șade cobzarul orb ; în jurul lui zaporojenii și haidamacii. Cobzarul cîntă încet și târăgănat.)

Voi, valahi munteni,
Și voi, moldoveni,
Ați răbdat destul
Birul nesătul.
Turcului temut
Domnii v-au vîndut.
V-au supus amar
Hanului tătar.
Nu vă tînguiți,
Ci vă înfrățiți !
Mîinile vă dați
Cu cazacii frați.
Marele Bogdan, ¹
Falnicul hatman,
Pildă-n veacuri dete
Căzăceștii cete.
Fiți și voi stăpîni
Și luați în mîini
Aprige cuțite,
De Maxim sfințite.
Noaptea cît ne-om trece
Strașnic vom petrece.
Zgîlțîi-vom panii
Șleahta și dușmanii.
Hohotească dracii
De-or porni cazacii !
Zările detune,
Codrii-n frunză sune.
Ardă flăcări cerul,
Scapere jungherul,
Și ne-o fi ospățul
Aprig ca județul.

UN ZAPOROJAN

Bine-i zice bătrînul, dacă nu minte. De n-ar fi fost valah, ar fi putut ajunge cobzar de seamă. Într-adevăr, strașnic vom mai petrece.

COBZARUL

Dar eu nu sînt valah. Am trăit odată în Valahia și nu știu de ce oamenii m-au poreclit de-atunci Valahul.

UN ZAPOROJAN

Fleacuri ! Mai arde-i unul despre tătucul Maxim !

UN HAIDAMAC

Dar mai încetișor, să n-audă vătăfii.

ZAPOROJANUL

Dar ce-avem noi cu vătăfii voștri ? De-or auzi, s-audă, dacă au urechi de ascultat. Asta-i totul. Noi avem un singur vătăf : pe tătucul Maxim ! El chiar de te va auzi îți va da încă o carboavă.

Cîntă, bătrînul lui Dumnezeu, nu-l asculta pe ăsta !

HAIDAMACUL

Ai dreptate, omule, știu și singur asta. Dar nu-i vorba de boieri, ci de lingăi. Pîn'să iasă soarele îți mănîncă roua ochii.

ZAPOROJANUL

Minciuni ! Cîntă ! Altfel adormim și nu mai auzim clopotele.

TOȚI

Vom adormi. Cîntă-ne, ce vrei !

COBZARUL

(Cîntă.)

Peste cîmpuri șoimul zboară,
Pe sub ceruri zboară.
De cu zori Maxim, tătucul,
Umblă pînă-n seară !
Zboară vulturul... În urmă-i
Vin toți vultureii.

Taica Maxim prin pădure
Trece cu flăcăii.
Și-s zaporojeni băieții,
Și-s căliți în lupte,
Știu să lupte, știu să joace,
Și să bea pe rupte.
Și așa o țin. Pământul
De sub ei trosnește.
Maxim cîntă și necăzul
Li-l înveselește.
Și bea vinul nu cu cana,
Ci cu damigeana,
Și de dușmani vai și pulberi
De-și încruntă geana !
Ca un vultur — iac-așa ni-i
Falnic otamanul.
Nu își cruță nici puterea
Și nici buzduganul.
Stepa, marea îi sînt drumuri,
Casă i-e dumbrava.
Aurul acolo-i este
Și acolo slava.
Leși, în voi își viră crunta
Spaimă, vîrcolacii.
Vin cu Zalizneak pe Șleaul
Negru haidamacii.

UN ZAPOROJAN

Uite-așa. Nimic de spus. Bine și frumos ne-a cîntat.
Pe cîntea mea că tot ce-a cîntat e minunat.

Cum începe una îți merge de-a dreptul la inimă.
Îți mulțumim, bătrîne !

UN HAIDAMAC

Nu știu cum, dar eu n-am prea înțeles ce-a vrut să
spună el despre haidamaci.

UN ZAPOROJAN

Mare năîng, Dumnezeuule ! Dar el asta a vrut să spună că trebuie să se căiască afurisiții de leși, cîini bles-temați, pentru că Zalizneak umblă cu haidamacii pe Dru-
mul Negru ¹ ca să-i căsăpească.

HAIDAMACUL

Să-i spînzure și să-i chinuiască ! Frumos ! Așa mai zic și eu că-i frumos ! Ți-aș da, bătrîne, o carboavă, dacă n-aș fi băut-o ieri. Tii, ce necaz îmi este ! Dar rabdă, moșule, pînă mîine și-ți voi da. Pînă atunci, mai arde-i una cu haidamacii !

COBZARUL

N-am zor de bani. Dar dacă vă place, cînt pînă mi s-o dogi glasul. De-oi răguși, mi-ți da o altă cupă de apă vie, numai apa să fie aceeași. Așadar, ascultați, cinstită adunare :

Poposiră haidamacii
Noaptea în dumbravă.
Închingați în șei, pasc caii
Proaspătă otavă.
Înnoptară și boierii,
Leși și cu crișmarii.
Se-mbătară, se culcară
Și...

TOTI

Liniște ! Parc-ar suna clopotele. Auzi ?

Sună clopotele, sună !
Prinde-n cîmp să tune.
„Mergeți, vă-nchinați și iară
Cobza o să sune.“

Dau năvală haidamacii,
Mulți și fără număr,
Carele de boi, nălțate
Le duceau pe umăr.
Și-i urma cîntînd Valahul
Orb, cu voce gravă :
„Poposiră haidamacii
Noaptea în dîmbravă.“
Șchioapătă. Își pierde firul
Și-l reia îndată.
Săltînd carele pe umeri,
Strigă gloata toată :
— „Zi-ne altceva, moșnege !“
Și pe drum se-avîntă.
Iar Valahul și din cobză,
Și din gură cîntă :
„Strigă un cazac : — Hei zdup !
Vino, Handzea, să te pup,
Vino, Handzea, să te-alint,
Mijlocelul să-ți cuprind !
Că la popă te voi duce,
Ne-om ruga, ne-om face cruce.
Dar nu-i griu. Puțini sînt snopii.
Pune lîntea, fierbe bobii.
Și-a făcut rost de soție,
Dar i-e punga pirpirie.
Și untură nu-i în ol,
Pruncii umblă-n curul gol,
Dar cazacu-i dă de zor
Și în casă — dor-dor-dor,
Și în tindă — dor-dor-dor,
Fierbe-mi, babo,-un peștișor.
Tî-ri-ri-ri, dor-dor-dor !“

— „Încă-un cîntec, dar să frigă !“
Haidamacii veseli strigă.

„Hei, ce bine-am nimerit !
Panii bere-au pregătit,
Iară noi ne vom cinsti
Și pe pani îi vom pofti,
Și pe leaha boieroaică,
Cu-a ei fiică — maică-maică !
Hei, hop, uite-așa !
Cazacul o va chema :
— Vino, pannă, panna mea !
Panna mea ! Pannița mea !
Vino, nu te rușina,
Că te-oi duce la plimbare,
Ușurel pe cea cărare
Și așa ne-om încerca,
Panna mea, pannița mea ;
Dragă păsărica mea !“

— „Încă, încă !“

— „Hop și-așa !

Pentru că așa și-așa !
De-ar fi-nalt și bălan,
Cel cazac zaporojan
Dar și-acela, tinerel,
Vesel mult mi-ar fi cu el,
Că mi-e greu să tot rămîn
Să-mi bat capul c-un bătrîn.
De-ar fi el...”

— „Hei, voi, zănatnici !

Și tu pleșuve, porc bătrîn !
Nu vă rugați ? Sînteți sălbatici?“
Vorbea hatmanul. Ei rămîn
Încremenți ca niște stane
Și văd prin fața lor trecînd
Pe popi cu prapuri și icoane,
Norodul binecuvîntînd.

Se-aude ca de Paști cîntare,
Cădelniți lasă-n urmă fum
Și trec cu-agheasmă printre care.
Vorbește-un protopop :

— „Văzum
Cerească strajă-n poartă veche
Din Cîhirîn. Și asta-i taina.
Noi celor sfinte-om sta de veghe,
Iar voi să apărați Ucraina.
Și nu lăsați bătrîna mumă
Să se sfîrșească în durere.
De la Konașevici ¹ și-acuma
Mai saltă flăcări, lumea piere.
Ai noștri gem în închisoare,
Nebotezați ne cresc copiii.
Iar biete fetele n-au soare
Și mor ca florile cîmpiei.
Se ofilesc cum altădată
Și numele se ofiliră ;
Cosița mîndră li-i tăiată,
Iar ochii de rușini orbiră.
Și nu-i cazacului rușine
Să stea deoparte, să tînjească,
Să-și lase sora-n mîini străine,
Ca leșii s-o batjocorească ?
O, vremuri, vremuri ! Crunți sînt anii
Și plinsetul ni-i mai fierbinte !
Au unde-s îngropați hatmanii ?
Au unde sînteți, oșeminte ?
Și unde ni-i Bogdan ? Și unde
Al lui Ostreanița ² mormîntul ?
Dar Nalîvaiko ? Beznă, beznă...
Cenușa lor o poartă vîntul.
Și unde-i oare iarna-aceea ?...
Ingulu ³-nghețat ca alt'dată.
Cu dușmani, nu-i Bohun ⁴ să-l umple
Din nou cu vajnica lui ceată.

Și nu-i Bogdan să-și înroșească
Din nou cuțitu-n cruda haită,
Iar Apa Galbenă și roșul !
Și Korsunul ² amar se vaită.
Și Alta ³ geme : „Unde-i Taras ?
Mi-e sete. Mă usuc. Vreau singe.
Nu-s pruncii cum au fost părinții.
Și-nvolburată-n matcă plînge.
Cu voi sînt sufletele drepte.
Arhanghelul ne-o da putere.
Rugați-vă, căci este ceasul
Să izbăvim tot ce-i durere.“

Și s-au rugat atunci fierbinte,
Cu inima înduioșată,
Și albă pînză pe morminte
Vedeau cum este aruncată.

Slavă, slavă ! Și cazacii
Pinza ridicară.
Iar diaconul :
„Din țară,
Dușmanul să piară !
Puneți mîna pe cuțite.
Sînt sfințite toate.“
„Sînt sfințite, sînt sfințite !“
Clopotul lung bate.
Și vuia întreg văzduhul,
Codrii îngînară :
„Sînt sfințite, sînt sfințite !
Dușmanul să piară !
Și luînd cuțite-n mîna,
Căzăceasca gloată
Le făcu să strălucească
În Ucraina toată.

Iar leșii țara o călcară,
Cu foc Ucraina au încins ;
Cumplit tinjea întreaga țară,
Ucraina și Cihryn au plîns.

Lăsat de sec. Mărețul praznic —
Sfînt Macovei-ul a trecut.
Zarafi și nobilime — strașnic
Vinuri și sînge au băut.
Barbar au răstignit săracii,
Turbînd că n-aveau ce să fure.
Și nu știau că haidamacii
Pîndesc în liniști de pădure.
Și n-au știut cînd se culcară
Că nu s-or mai trezi vreodată.
Adinc dorm panii. Sub lăcată
Ascunsă e a lor comoară.
Mari precupeți, cu lăcomie,
Sub bolți, ca nimeni să nu-i vadă,
Au adormit pe bani grămadă —
Dormire-ar somnul de vecie !
În vremea asta, carul mare
Prin pulbere de stele pleacă
Să vadă țarmuri și popoare,
Și tron, și vatra cea săracă,
Dar luna care-și urcă taina,
În mantie strălucitoare,
Văzînd din slava ei Ucraina,
Va ști unde-i Oxana oare ?
Iarema știe, sau nu știe
Pe unde-i fata schingiuită ?
Va-ntirzia cumva să vie ?
O vom vedea peste-o clipită.

Nu fetele, ci nenorocul
Pornește-acum drăcește jocul.
Vă spun, din neam în neam să spuneți,
Nepoți să știe și să spună
Cum haidamacii-n foc și sulii
Trecură șleahta cea nebună...

Se frământă țara,
Mult timp se frământă ;
Stepa suge sînge,
Vînturile-l zvîntă ;
Ierburi dau năvală
Peste bărăgane,
Unde dorm străbunii
Albăstresc gorgane,
Nimeni nu le știe,
Nimeni nu le plînge.
Au crescut în lupte,
Frămîntate-n sînge,
Vîntul le mîngîie
Fața le-o zvîntează.
Roua dimineții
Iarba-nlăcrimează.
Au crescut nepoții,
Au crescut cu anii.
Seamănă secară
Și-o culeg doar panii.
Vrednicul de slavă
Și de bărbăție,
Honta, unde zace ?
Cine să mai știe ?
Zalizneak cel simplu
Unde odihnește ?
Sînt uitați eroii.
Țarul stăpînește.

Se frământă țara
Mult timp se frământă.
Singele în stepe
Răvășite cîntă.
Zile de bătaie,
Nopti înfiorate.
Zgomot... Focuri... Larmă !
Tunul aprig bate.
Te-nspăimîntă cîntul...
De-ți aduci aminte,
Inima îți rîde
Clocotind fierbinte...

Mai umbli-n ceruri, luna mea ? Răspunde.
Pe cer te stinge ! După munți te-ascunde !
Chiar Alta de-ai văzut și Sena care
Atîta singe au purtat spre mare ¹,
O mai cumplită groază te-o cuprinde
Cînd vei vedea în singe oseminte.
Deci stinge-ți, lună, razele-ți mărețe,
Ca nu cumva să plîngi la bătrînețe...

Luminează tristă
Luna. Un cazac
Drum spre Nipru taie,
Amărit, sărac.
Parc-ar duce-ntr-însul
Fulgere și nori,
Parcă nenorocul
Îl așteaptă-n zori.
Poate nu-l iubește
Draga de departe ?
Știe sprîncenatul
Că-l iubește foarte !

Unde trist păşeşte
Cel cazac sub lună ?
Poate că presimte
Vitrega furtună ?
Inima-i presimte,
Dar nimic nu spune.
Noaptea-şi frînge-n două
Miezul de cărbune.
Tac cocoşii. Cîinii
La zaplaz nu latră ;
Numai lupii urlă-n
Inima-i de piatră.
Ce-i pasă ? Iarema
Merge amărui,
Nu în ospeţie,
Nu spre draga lui,
Ci către Cerkasî
Îşi grăbeşte pasul,
Leşilor răsplată
Să le dea viteazul.
Vor cînta cocoşii
Pentru-a treia oară !
S-or trezi în sînge
Duşmanii de ţară.
Undeva, pe-aproape,
Creşte dimineaţa,
Către largul Nipru
Îşi întoarce faţa.

„Tu, Niprule, care scalzi plaiuri natale,
Mult sînge de-al nostru purtat-ai la sîn.
Şi încă vei duce mult sînge la vale,
Ca marea flămîndă ş-o saturi deplin.
Văpaie va arde pe-ntinsele haturi.
Cazacii Ucraina în zori vor trezi
Şi sîngele şleahtei ţi-om da să te saturi.

Talazuri, talazuri cumplit vor mugii.
Să-nvie hatmanii în mîndre jupane.
Cu noi fericirea alături să stea.
Grăiască în stepă, lucind, buzdugane !
Ești liberă iarăși, tu, Patria mea !“
Cu astfel de gînduri cazacul sihastru
Cuțitul și-l strînge în mîinile tari.
Și spumegă Niprul, măreț și albastru,
Cu valuri setoase, cît munții de mari.

Vîntul urlă, geme,
Salcia o-ndoaie ;
Cerul parcă-n două
Fulgerul îl taie.
Merge dirz Iarema
Și cuțitu-și strînge.
Parc-un ochi îi rîde,
Celălalt îi plînge.
„Undeva-i Oxana.
Undeva e bine !
Poate cad în luptă...
Mă gîndesc la tine...”
Ah ! Iată Cerkasî !
Răsăritu-i roșu !
De trei ori pe ziduri
Se-auzi cucoșul !

OSPĂȚUL SÎNGEROS

Clopotele răsunară
În întreaga țară.
Se-auzea un singur strigăt :
— „Dușmanii să piară !

Piară șleahță și dușmanii
De pe întreg locul ;
Cerul ca să se-ncălzească,
Hai s-aprindem focul.“
E în flacără Smiliana,
Ceru-l luminează.
Arde Smila. Medvedivca
Crîncen sîngerează.
Și la Korsun, și la Kaniv,
Totu-i în văpaie,
Sînge e pe Șleaul Negru
Și e pălălaie.
În Polesii taie Honta
Leșii cu grămada.
Zalizneak chiar în Smiliana
Își ascute spada.
Iar Iarema e-n Cerkasî
Și nu-i stă cuțitul.
— „Sus, flăcăi ! Să-i fie șleahței
Crunt de tot sfîrșitul !“
Și se-ncinge jăragaiul.
Flăcări sînt copacii.
Și se veselesc prin flăcări
Strașnic haidamacii.
Iar Iarema căsăpește.
Zvîrle în țarină
Cîte doi sau trei deodată,
Cum îi cad la mînă.
Mai cumplită nu-i nici ciurma...
Taie, haidamace !
Te-or trimite-n rai sau, poate,
Căpitan te-or face.
Ei se-avîntă-n pod, în pivniți.
Umblă prin cămară
Și găbjiră ce găsiră,
Și pe toți omoară.

— „Hai, băieți, de-acum ajunge !
Mergeți la hodină.”
Strada plină e de stîrvuri
Și de sînge plină.
Despre șleahța de nemernici
Unii prind să zică :
— „E pedeapsa cam puțină,
E răsplata mică.”
Colo-n piață haidamacii
Prind să se adune.
— „Fă-te-ncoace !”

Lui Iarema

Zalizneak îi spune :
— „Nu te-o schilodi, n-ai teamă,
Frică ți-e de mine ?”
— „Nu mi-e frică.”

Și Iarema

Șapca-n mîini și-o ține.
— „Cine ești ? De unde oare ?”
Și-i scrutează geana.
Iar flăcăul îi răspunde :
— „Sînt de la Olșana.”
— „Ah ! Unde-au ucis pe ctitor
Leșii...”

— „Aud bine ?”

— „Da. Și fata i-o furară,
Dac-o știi...”

— „Pe cine ?”

— „Fata, frate. N-a fost ctitor
Taică-su-n Olșana ?”
— „Cum se poate ? Au furat-o,
Doamne, pe Oxana ?”
Și căzu ca mort Iarema
Și mi-l ridicară.
Dar își reveni. Și ochii
Îi ardeau de pară.

— „Tată bun ! Stăpîne ! Frate !
 Dragul meu stăpîne !
 Brațe de-aș avea și-o sută
 Tot mi-ar fi puține,
 Că grea jale mă apasă.
 Chîn amar mă frînge...
 Dă-mi cuțitul. Vreau amarul
 Să mi-l spăl în sînge !“
 — „Foarte bine. În Lisianka,
 Sfîntă ne e treaba.
 Iar cuțitele-s destule
 Și n-or sta degeaba.“
 — „Hai, tătucule, să mergem !
 Ia-mă lingă tine.
 Te-oi urma la rău, hatmane,
 Te-oi urma la bine,
 Dintr-un cap într-altu-al lumii
 Drumul l-oi străbate,
 Pe Oxana, pe Oxana
 Oi găsi-o poate.“
 — „Dar ce nume ai ?“
 — „Iarema.“
 — „Dar al tatei nume ?“
 — „N-am părinți.“
 — „Al nimănuia...
 Deci, ești fără nume.
 Trece-l, Micola, în condici
 Nume dă-i Golanul...
 Sau mai bine șterge... Spune-i
 Iarema Sărmanul...
 Nici așa ! Un pic, așteaptă :
 Și Halaida ¹ scrie.“
 L-au înscris.
 — „Haide, Halaida,
 Și ce-o fi să fie !“
 Datu-i-au un cal. Surîde.
 Și pe cal se-avîntă.

Și în jur privește ager,
Lacrima și-o zvîntă.
Spre Cerkasî sînt acuma
Gata toți de ducă.
— „Sînteți toți, copiii tatii ?“
— „Toți sîntem, tătucă.“
Și pornesc, în jos, pe Nipru,
Prin Dumbrava verde,
Iar în urma lor cobzarul
Cîntecul și-l pierde.
Și căluțu-abia îl duce.
Cîntă el cît zece :
— „Haidamacii, haidamacii !
Zalizneak petrece.“

Au plecat. Cerkasî arde
Casă după casă !
Dar de jariștea cumplită
Nimănui nu-i pasă.
Rîd. Pe șlehtici îi înjură,
Și ocări știu crunte.
Cu căciula pe-o ureche
Zalizneak e-n frunte.
Călărește, vulturește,
Cu luleaua-n gură,
Iar în urma lui Iarema
Trece mut de ură.
Ape, munți, dumbrăvi și codri,
Și cîmpii, și măguri,
Cer și stele, cai și oameni
Se topesc în neguri.
Fără rost acum sînt toate,
Tot și toate-s una.
Călărește orb Iarema.
Trece ca' furtuna.

Crîncen îl îneacă plînsul,
 Dar sînt lacrimi oarbe,
 Șarpele ascuns în suflet
 Lacrima i-o soarbe.
 — „Oh, voi, lacrimi, oh, voi lacrimi
 Să-mi spălați amarul.
 Marea-ntreagă n-ar ajunge
 Ca să-mi stingă jarul.
 Și nici norul nu-mi ajunge.
 Unde ești, Oxana ?
 Poate-ți blestemi cruda soartă
 Și ți-e udă geana ?
 Sau te țin în lanț boierii
 Și-ți aduci aminte
 De Iarema, de Olșana,
 Dragoste fierbinte ?“
 Dinspre mare vîntul bate,
 Plopu-n cîmp s-apeacă,
 Nenorocul și urgia
 Sufletu-i îneacă.
 — „Pedepsește-mă cu iadul,
 Doamne, cu vîlvoare,
 Și n-o fi mai grea pedeapsă,
 Mai necruțătoare !
 Unde ești, Oxana dragă,
 Pe ce căi deșarte ?“
 Și-i curgeau pe față lacrimi
 De alean și moarte.
 Dară Zalizneak poruncă
 Dă să 'se oprească
 Ceata.
 „Caii în pădure
 Să-i lăsăm să pască.“
 Și se-arată iarăși zorii
 Și-n ăst timp, ușure,
 Fără zgomot, haidamacii
 Intră în pădure.

HUPALIVȘCINA

(Recolta de pere)

Soarele răsare. Țara
E de foc prădată.
Ici și colo se ascunde
Șleahta-nfricoșată.
Cresc spînzurători sub ceruri
Și tot cresc sub spadă,
Frînți pe uliță, magnații,
Închirciți grămadă.
Năvălesc pe stîrvuri corbii,
Ochi de leși să-mpungă,
Și de-acolo, din răspîntii,
Nimeni nu-i alungă.
C-au rămas în sat doar pruncii,
Au rămas doar ciinii.
Chiar și babele-n pădure
Și-au urmat bătrînii.

Fost-a fost așa odată.
Foc a fost și pară.
Și te-ntrebi de ce aceste
Toate se-ntîmplară ?
Pruncii au același tată,
Au aceeași soartă.
Pentru ce atunci se ceartă
Și vor tot să-mpartă ?
Frate — sînge vrea de frate,
Fiindcă unul are
Haina bună, casa caldă
Și cireada mare.
„Să-i dăm foc și să-l ucidem !
Prea puțin ne pasă.“

Și făcură cum gîndiră :
I-au pus foc la casă.
Trece vremea, iar orfanii,
Ce-au crescut în lacrimi,
Vor iar sînge pentru sînge,
Patimi pentru patimi.
Geme inima. Cu sînge
Mîinile-s spălate.
S-a-nchegat pe mîna slavă
Sîngele de frate.
Doare tot ce văd în juru-ți
Ochii, obidiții,
Vinovați sînt numai popii
Leși și iezuiții.

Trec prin codru haidamacii
Rînduri, rînduri, rînduri,
Și cu ei Halaida trece
Cufundat în gînduri.
Prin Voronivka, Verbivka
Trec și-s în Olșana.
Să întrebe, să nu-ntrebe
Oare de Oxana ?
Nu. Mai bine să nu-i știe
Nimenia oftatul.
Trec călare haidamacii,
Lasă-n urmă satul.
Strigă către-un ținc :

— „Pe ctitor

L-au tăiat ? Așa e ?“

— „Ba nu, unchiule. Sfirșitul
Fostu-i-a-n văpaie.

Și cu dinșii pe Oxana
Leșii o luară.

Oamenii din sat, pe ctitor,
Ieri îl îngropară.“

N-a mai stat s-asculte : — „Du-mă,
Murg, în zbor pe mine !
Ieri, de-aş fi căzut în luptă,
Ar fi fost mai bine...
Iar de-o fi să cad acuma,
Aş scurma pământul,
Cu cuţitu-n miini ieşi-voi,
Mi-oi lăsa mormîntul,
Să lovesc în leşi năpraznic,
Căci mă arde rana
Sufletului, cînd la tine
Mă gîndesc, Oxana !“
Şi plecă, ducînd durerea
Ne-mblînzită-n suflet,
Dar pe-ai lui, pîn'să-i ajungă,
Avu mult de umblet.
Iată Boroviki, Leiba
Nu-i, şi-i arde hanul.
A zîmbit amar cazacul
Şi gîndea :

— „Sărmanul !
Nu demult, aici, în faţă-i
Îmi plecam grumazul.
Şi acum...”
Acum mi-e milă.
C-a trecut necazul.
Haidamacii-s lîngă ripă.
Au cîrmit. Deodată,
Un flăcău cu haina ruptă
Şi-n opinci se-arată.
— „Cerşetorule, te-opreşte,
Vino-ncoa' !“ strigară.
— „Nu-s ce par. Din Kirilivka ¹
Haidamac sînt doară.”
— Bine-atunci. Budişcea ² unde-i ?

Știi cumva și lacul ?“

— „Știu și vi-l arăt îndată,
Dacă-așa vi-i placul.“

— „Leșii văzut-ai azi ?

— „Nici unul.

Ieri au fost o droaie.

Cum a fost, să spună taica,

Ieri, în sat, bătaie !

Să sfințim coroane, leșii

N-au vrut să ne lase.

Păi, cuțitul de aceea

Ni-l simțiră-n oase.“

— „Bravo, piciule ! Un galben

Ia, ți-o prinde bine.

Iară voi ceilalți, Halaida,

Haideți după mine.“

În islaz e-un lac. În tufe

Zace o comoară.

Fără zgomot, haidamacii

Lacul înconjoară.

Dau în drum de peri, cu ramuri

Mari și încărcate.

— „Vai, ce pere, vai ce pere,

Au crescut, măi frate !

Jos cu ele, pui de vultur !

Pomii scuturați-i !“

Și din pom — să vezi minune —

Cad confederații.

Parc-ar fi, cum cad de-a valma,

Pere putrezite.

Peste ei sar haidamacii

Cu-ale lor cuțite.

Pungile sînt numărate.

Ceata căzăcească

Iar pornește spre Lîsianka ¹

Șleahța s-o zdrobească...

Luminat e în Lîsianka
 Cerul pîn'la stele.
 Fiindcă Zalizneak și Honta
 Și-au aprins lulele.
 Strașnic mai fumează. Putred
 E Tikiciu-n sînge.
 Și coliba, și palatul
 Flacăra le-ncinge.
 Și-i acuma tirgovețul
 Una cu boierul,
 Căci nu stă s-aleagă ranguri,
 Și-i grăbit jungherul.
 Honta urlă :

— „Pedepsiți-i !

Să ne pomenească !“
 Și știu bine haidamacii
 Cum să pedepsească.
 Unul geme. Altul plînge.
 Celălalt se roagă.
 Altul, laș, își vinde frații,
 Seminția-ntreagă.
 Și ce groaznic li-i județul !
 Haidamacii taie.
 Trupuri cad în uliți. Curge
 Sînge în șiroaie.
 Sînge leah, de crîsmăreasă,
 Sînge cald de fată,
 Prunci, bătrîni, ologi sau teferi
 Au aceeași plată.
 Și nu-i nimenea să-i scape.
 Toți sînt prada morții.
 Doboriți sînt toți de-a valma,
 Dau obolul sorții.
 În Lîsianka și mai tare
 Dogorește focul.

Piatră n-a rămas pe piatră.

Răscolit e locul.

— „Pedepsiți-i, pedepsiți-i !“

Halaida le strigă.

Stare-ar fi și-n morți cuțitul

Scos din minți, să-nfingă.

— „Dați-mi sînge ! Dați-mi sînge !

Mică-i răzbunarea.

Sînge leah să curgă pînă

Se va umple marea,

Dar și marea mi-i puțină...

Unde mi-ești, Oxana ?“

Și nu focul îl dogoare,

Ci îl arde rana.

Cade seara. Colo-n piață

Se gătesc de cină.

Vor să beie haidamacii

Noaptea pe lumină.

Iar în jur, de grinzi atîrnă

Trupuri. Zarea tună

Și cad grinzi și stîrvuri leșe,

Arse împreună.

— „Cu boieri de soiul ăsta,

S-ar putea vreodată

Să ne mai vedem. De-accea,

Beți ocaua toată.“

— „Pentru hoituri blestemate !“

Zalizneak închină.

— „Beți, copii“

Dintr-o suflare

Cupa se termină.

— „Bea cu mine, Honta dragă !

Să petrecem, frate !

Numai cobza de ce tace ?

Ruginită-i poate ?

Dați-i ghes, dar să ne zică

Nu despre bunică.

Și nici despre suferință —
N-avem trebuință !
Una veselă, de lume,
Despre văduvioare,
Cum tinjeau de tinerele...
Zi-ne, măi, cobzare !“

COBZARUL

(se acompaniază la cobză)

Dintr-un sat într-alt sat
Saltă-n joc altițe.
Am vîndut găini și ouă
Să-mi iau cizmulițe.
Dintr-un sat într-alt sat,
Pot să-mi joc pungața,
Vînd și vaca, vînd și boul.
Și-mi las doar căsuța.
Da-n curînd, tot o vînd,
Toate le voi vinde.
Lîngă sat, în cea răscruce,
Cortul mi-oi întinde.
Și rachie am să vînd,
Dragă minunată,
Și-o să zac întreaga zi cu
Bluza dezbumbată.
Dragii mei porumbei,
Măiculiță dragă !
Nu mai mi-aruncați dojană.
Că joc noaptea-ntreagă.
La boier m-oi tocmi
Prunci să-i duc la școală.
Cizmulițele s-or roade.
Talpa mi-o fi goală.

— „Să jucăm ! Mai zi-ne una !
Mai înflăcărată !“
Și în șold își pun toți mîna
Și pornesc toți roată.
Se cutremură pămîntul.
— „Pînă-n dimineată
Să jucăm, Maxim-tătucă,
Cît sîntem în viață !“
— „Că sînt zdrențăros, de asta
Mă privește fata.
La rindea dădea bătrînul...
Semăn doar cu tata !“

— „Bravo ! Fosta-i la-nălțime !
Încă una, zi, Maxime !“

— „La iubit nu dau ocoale,
Place-mi tot ce-mi iese-n cale.
Preoteasa, dăscălița
Și chiar sluta, străjerița.“

Toți petrec. Halaida însă
Trist ca și-nainte,
Singur stă în colțul mesei,
Lăcrămînd fierbinte,
Slavă are, galbeni are,
I-e bogată haina,
Dar Oxana îi lipsește...
Asta îi e taina !
Și cu cine să împartă
Dor și fericire ?
Singur, singurel, orfanul
Umblă în neștire.

Dar nu știe că închisă-i
Draga nu departe,
De acei ce pe-al ei tată
L-au stîlcit de moarte.
E-n castel la leși, Oxana,
Zace-n închisoare...
V-ați ascuns pe după ziduri,
Blestemate fiare !
Și priviți cum alții-ndură
Judecata dreaptă.
Poate că vă sînt chiar rude.
Iar Oxana-așteaptă.
În Lîsianka vede focul.
Cu privirea cată
Pe iubit și nici nu-i știe
Haina lui bogată.
Și nu știe cît de-aproape-i,
Că la ea gîndește,
Că de dorul ei cazacul
Mult se prăpădește... '
— „Porumbiță-ntemnițată,
Te-oi găsi eu oare ?
Greu mi-e fără tine-n lume.
Inima mă doare.“

Iată dinspre cîmp o umbră
Se strecoară-n grabă...
— „Cine e ?“

Halaida este
Cel care întreabă.
— „Boier Honta mă trimite...
El petrece-acuma.
Să-l aștept... mi-a zis...“

— „O clipă,
Să-ți văd chipul numa’.

Cum ? Tu, Leiba ? Tu ești, cine ?“
— „Nu, nu, Doamne sfinte !
Nu sînt Leiba. Haidamac sînt.
Jur că nu te-oi minte.“
— „Vom vedea noi...”

Și cuțitul

I-l repede-n față.
— „Spune, unde mi-i Oxana.
Dacă ții la viață !“
— „În castel. E-n aur toată...
La boieri...”

— „Fugi, iute
Și mi-o scapă, dacă vorba
A minciuni nu-ți pute.“
— „Fug. Cu pungi de aur cumpăr
Străjile. Sparg ușa.“
— „Fugi și-n Lebedin ¹ mi-o duce !“
— „Iată, fug acușa.
Dar vă rog, boierul Honta
De-o-ntreba de mine...
Pînă după miezul nopții,
Veseliți-l bine.“

Zalizneak acum spre cobză
Își întinde mîna.
Iară Halaida și Honta
Bat virtos țărîna.
Și toți joacă să se strice.
Iar cobzarul zice :

— „În grădină-i păstîrnac, păstîrnac...
Pentru tine nu-s cazac, nu-s cazac !“

— „Oare eu nu te iubesc ?
Pantofiori nu-ți dăruiesc ?

Inimioara nu ți-am dat-o,
 Îndeajuns, încrîncenato ?
 Hei-hop ! Hop-la !"
 — „Un cazac mi-e drag de mult,
 Dar e strîmb
 Și cărunt.
 Vai, norocule amar,
 Du-te în lume hoinar,
 Iar tu, moșule, te cară,
 Nu-mi mai sta în cîrciumioară...
 De mîhnire-ntotdeauna,
 Trag o dușcă și-ncă una ;
 Dor de nu e să mă lase,
 Mai trag cinci și mai trag șase."
 Joacă baba mai vioi
 Și se-arată-un vrăbioi,
 Bate din călcii cu fală :
 — „Vino-ncoa, fără sfială !"
 Baba e de moș chemată,
 Ea cu tifla-i dă pe dată :
 — „Însurat îmi ești, satană !
 Fugi de-i du nevestei hrană
 Și copiii să-i îmbraci,
 Că sînt goi și sînt săraci,
 Fugi, bătrîne păcătos,
 Că n-aduci nici un folos.
 Hai, te cară pe cuptor
 Și taci mîlc, că te omor !"
 — „Tinără și mîndră cînd am fost odată
 Mi-agățam afară fusta înflorată
 Și pe uliță cine trecea
 Semn cu capul sau cu ochiul îmi făcea.
 Dar și eu, la geam, cosînd, brodînd,
 Semne mă trezeam din cap făcînd.
 Hai, flăcăi, frumos de vă gătiți
 Și spre seară la porțița mea veniți.

Împreună vom cînta, ne-om vesel
Și vom rîde. Și ce bine ne va fi !“

— „Cloșca e-n butoi vîrită.
Puișorii ei în sîtă.“

.

.

— „Hop-la !...
Taica arcu-n mîni lua.
Maica hamul îl trăgea,
Strînge frîul, fata mea !“

— „Vă ajunge ?“
— „Nu te-opri
Și-ncă una ne mai zi !“

— „Piinea-n strachină-a rămas.
Toarnă, toarnă mai mult cvas !“
Rîd bătrînii împreună
C-a ieșit fiertura bună...
— „Cvas ! Mai toarnă cvas nițel
Și mai toacă pătrunjel !“...

.

.

— „Pune cvas ! Umple stacanul !
Babo, taie bine hreanul

.

Apoi toarnă în ulcică
Și acreală, că nu strică.“

— „Stați ! Opriți ! Lumina-i slabă
Ni se stinge focul !“

Urlă Honta și pe Leiba-l
Cată în tot locul.

— „Prindeți-l, copii, pe jidov

Și în ștreang urcați-l !

Focul căzăcesc se stinge.

Iarăși ațîțați-l !“

Și Iarema-i strigă :

— „Tată.

Focuri ard în piață.

Să ne veselim mai bine

Pînă dimineață !“

— „Nu. Destul ! Ajunge gluma !

Rupt-am rupt pingele !

Da' acum feștile-aduceți,

Puște și ghiulele.

Ardă-n vizuină leșii !

Vii să mi se frigă.

Auzit-ați ?“

— „Auzit-am !“

Haidamacii strigă.

Și sar iute stăvilarul.

Trec ca o nălucă,

Numai Halaida se roagă :

— „Stați ! Opriți, tătucă !

E Oxana mea acolo...”

Și-n genunchi se-aruncă.

Tună Zalizneak :

— „Porunca

Data — e poruncă !
Zboare-n ceruri toți dușmanii !
Piară în arșiță !
Vei găsi în lumea largă
Altă porumbiță.“
Trosnet surd. Castelul arde.
Vilvătaia muge.
Halaida prin flăcări nalte
Ca nebunul fuge.
Vîntul nouri negri mină
Ca păstorul turma.
Lui Iarema, ca prin nouri,
I se pierde urma.
El cu Leiba sare zidul
Apoi iese-afară,
Cu Oxana-ntr-un răsuflet.
Spre Lebedin zboară..

LEBEDIN

— „Sînt, bătrîno, din Olșana,
Singură, sărmană.
L-au ucis pe taica leșii
Și-am rămas orfană.
Iar pe mine... Mi-e și groază
Să-mi aduc aminte.
Nu mai mă-ntreba, bătrîno,
De ce-a fost-nainte.
M-au legat hoțeste leșii,
M-au tot dus cu sila...
Cînd ți-oi spune, te va prinde,
Bătrînico, mila.
Oh, de-aș fi știut — iubitul
C-o să-mi iasă-n cale !
Aș mai fi răbdat pe-atîta
Zbuciumata-mi jale.

Poate Domnu-mi dă pedeapsă.
Vinovată-s poate
C-am iubit așa cum nimeni
A iubi nu poate.
Ochi căprui, statură-naltă.
Drept și lat în spete.
Fostu-mi-a în el nădejdea
Și-l iubii cu sete.
Pentru el-nălțam la ceruri
Ruga mea fierbinte.
Pentru taica, pentru alții,
N-am găsit cuvinte.
Tună, Doamne, și trăsnește,
De mă pedepsește !
C-aș fi vrut în noaptea ceții
Să-i pun capăt vieții.
Aș fi fost azi neființă,
Trecînd morții pragul,
Dar gîndii că-n lume-i singur
Și orfan mi-i dragul.
La necaz și bucurie
Oare alta cine
Să-l asculte, să-i vorbească,
Dorul să-i aline ?
Și gîndind, mi-era deodată,
Inima-mpăcată.
Că sînt singură, bătrîno !
Mamă n-am, nici tată.
Și pe mine doar, în lume,
Dragul meu mă are,
N-o să afle el aiurea
Altă alinare.
M-am gîndit, udînd cu grele
Lacrimi năframa,
Că la zvonul morții mele
Își va face seama.

Și-l aștept. Dar așteptarea
Clipe grele cerne...“
Și plîngea, sărmana fată,
Cufundată-n perne.
Hohotind, bătrîna maică
Fața-n mîini și-ascunde.
— „Ce-i cu mine ? -ntreabă fata.
Și mă aflu unde ?“
— „Zaci în Lebedin, bolnavă.
Fruntea ți-e fierbinte.
Halaida mi te aduse,
De țin bine minte.
Și-s trei zile încheiate
De cînd zaci la mine.
Încă trei de-or să mai treacă
Halaida revine.“
Rumenit de bucurie
E acum obrazul.
— „Maică bună, bătrînică,
Mi-a trecut necazul !“
Halaida ! Și ca prin ceață,
Ca prin neguri vede
Cum Iarema printre flăcări,
Vajnic, se repede
Și o smulge, și o duce.
Și cu ea se pierde...
Cîrciumarul... Maidaniovka...
Cărăruia verde.
Și Iarema — e Halaida !
Țara îl cunoaște.
Unde-i el, amară jale
Pe vrăjmaș îl paște.
Și îl știe Ucraina.
Îl slăvesc țărani,
Cînd îi văd o dată fața,
Mor de frică panii.

Și-n trei zile s-o întoarce —
Lacrimi n-oi mai stoarce.
— „Vino, șoimule, te-arată.
Că a ta sînt toată !
Bucură-te, maică bună,
Că eu mult mă bucur !
Floarea-n flăcări veștejită
A dat iarăși mugur.
Scurmă-n sobă, maică, jarul
Că mi-i dus amarul.
Și de-atîta voie bună
Inima mea sună.“
Clopot de vecernii bate.
Liniștea străbate.
Maica bună-și face cruce
Și la schit se duce.

Și trei zile de trecură,
Nuntă-n sat făcură.
Isaiia dănțuiește
Și se veselește.
Dar Iarema cătră seară
Iar pe murgu-i zboară,
Spre Uman ¹, unde-i hatmanul
Față cu dușmanul.
Și-avu parte nu de jocuri,
Ci de-nalte focuri.
Și în mină spada-i cruntă
I-a fost brad de nuntă.
Stă Oxana și-și așteaptă
Mirele, duioasă,
Să o ducă din chilie
În bogata casă.

Roagă-te să-ți dea putere
Domnul să-nfrîngi jalea.
Pînă-atunci și eu m-oi pierde.
Spre Uman mi-i calea.

HONTA ÎN UMAN

Se tot lăudau c-or face,
Aprinzînd lulele,
Din mătase, haidamacii,
La Uman, obiele ¹.

Trec zilele și trece vara,
Pe drum și pietrele-s fierbinți.
Prin sate pîrjolește para,
Iar pruncii-s fără de părinți.
Foșnește codru-n crengi uscate.
Văzduhu-ntreg e înnorat,
Și n-auzi glas de om prin sate.
Doar fiarele colindă-n sat.
Căci morții-s fără de morminte.
Din stîrvuri lupii se hrănesc
Pînă zăpada s-o întinde
Pe ultimul ospăț lupesc...

Dar nici gerul nu oprește
Vîlvătaia cruntă.
Leșii-ngheață. Haidamacii
Lîngă focuri cîntă.
A venit și primăvara.
S-a trezit pămîntul.
Crește iarba și prin iarbă
Lin adie vîntul.
Și cresc flori pe cîmp. În slavă
Ciocîrliei se-avîntă.

În desiş privighetoarea
Pîn'la ziuă cîntă.
Rai curat ! Dar pentru cine ?
Oamenii nu-s oameni
Şi n-au ochi în jur să vadă :
N-ai oui să-i asemeni.
Totul vor să fie-n sînge
Înroşit şi-n pară.
Şi nici soarele n-ajunge,
Altul să răsără.
Îndeajunse nu-s nici iadul,
Lacrima, tristeţea...
Oameni, cine să trezească
Iar, în voi, blîndeţea ?
A mai curs şi primăvara
Sînge-n toată voia.
Poate-aşa, în alte vremuri,
S-a-ntîmplat şi-n Troia.
Şi va fi mereu...

Pe unde

Haidamacul trece,
E însîngerat pămîntul,
Flacăra petrece.
Taica Maxim căsăpeşte
Şi Iarema taie.
Li-i cuţitul roş de sînge
Şi de pălălaie.
Cînd de ctitor îşi aduce
Haidamacu-aminte,
Lasă-n urmă numai stirvuri,
Urlă scos din minte.
Milă n-are de cel mare,
Nici cel mic nu-i scapă...
Morţii zac uitaţi pe uliţi —
Nimeni nu-i îngroapă.

Și în Kiev, și-n Ucraina,
Și în țara toată,
Tăvălită e în sînge
Șleahta sfărîmată.

Parcă-s norii — haidamacii.
Fulger — buzduganul.
De cu noapte pînă-n ziuă
Au cuprins Umanul.
Și strigau : — „Să-și ia răsplata
Șleahta !“

Și prin piață
Galopează haidamacii
Dis-de-dimineată.
Strălucește buzduganul
Și în tigve cade.
Unde-a curs potop de sînge,
Acum Honta șade.
Iar Maxim îi tot îndeamnă :
— „Hai, băieți ! Loviți-i !
Piară șleahta, piară panii
Și toți iezuiții !“
Iată, strîns legat de funii,
Haidamacii mîină
Pe un iezuit ce ține
Doi copii de mîină.
El lui Honta-i strigă :
— „Aștia-s

Pruncii tăi, așa e ?
Dacă vrei să tai catolici,
Și pe ei îi taie.
Oare tremuri ? Ți-o fi teamă ?
Șovăi ? Ți-e rușine ?
Taie-i cît sînt mici. De-or crește,
Te-or tăia pe tine.“

„Piei din fața mea !“

Cazacii

Iute-l și înhață.

— „Iar voi, prunci, veniți încoace,
Să vă văd la față.

Drept e că sînteți catolici ?

Au, vă dați voi seama ?“

— „Da, tăicuță. E credința
Ce ne-o dete mama.“

— „Doamne sfinte ! Milostive !

Ține-mi brațul tare ! —

Geme Honta. — Preacinstită,

Dreaptă adunare,

De credințele străine

Jur să-mi spăl pămîntul.

Îmi cunoașteți legămîntul.

Știți că-mi țin cuvîntul.

Blestemată fie muma

Ce-i purtă în pîntec !

Hărăzit mi-i azi chiar mie

Trupul să li-l spintec.

Pruncii mei ! Fii ai cățelei !

Cerul ne desparte.

Sărutați-mă și-ndată

Vă gătiți de moarte.“

— „Îndurare ! Nu fi, taică,

Pruncilor tăi gîde !“

— „Nu ! Nu eu, ci legămîntul

Crîncen vă ucide.“

Străluci oușitul. Primul

Sub cuțit se frînge.

Și celălalt apoi. Băltoacă

E în jur de sînge.

— „Să-i înmormîntăm, hatmane !“

Sare ars.

— „Pe cine ?

Sînt catolici ! Nici o groapă
Nu li se cuvine.
Fiii mei ! V-a fost ursita
Tare nemiloasă.
O năpircă v-a fost muma
Și o păcătoasă.
Să plecăm, cazaci. Ne-așteaptă
Luptele. Dușmanul.“
Și-au plecat. De răzbunare
Arde-ntreg Umanul.
Și cad leșii sub junghere,
Sub cuțit cad clerici,
Piatră n-a rămas pe piatră
Unde-au fost biserici.
Și la școală unde pruncii
Hontei învățară,
Mînios aruncă Honta
Vorbe de ocară ;
— „N-ai dat bun nimic vieții,
Mi-ai mîncat băieții...
Sus, flăcăi ! Săriți cu ranga,
Dărîmați pereții.“
Și culcă cu buzduganul
Popii într-o rină,
Și, de vii, pe toți școlarii
I-azvîrli-n fîntină.

Pină-n miezul nopții, capete dușmane
Sar ca bolovanii. Honta le-a tăiat.
Strigă : — „Unde sînteți, mîncători de oameni,
Copilașii, oare, cum mi i-ați mîncat ?
N-am cu cine rîde. N-am cu cine plînge.
Sprîncenuțe negre... Ochii căpriori....
Unde mi-s feciorii ? Sînge ! Dați-mi sînge !
Să-mi răzbun cu sînge scumpii mei feciori.

Mi-au ucis copiii și acum... vai, mie !
Îmi rămîn puține zile să trăiesc.
Și mi-i cerul negru. Viața mi-i pustie,
Stelele zadarnic pe-nălțimi sclipesc.“
Umblă singur Honta-n noapte și suspină,
Sufletu-i sfișie aprigul județ.
Pe cînd haidamacii se gătesc de cină,
Răzbunarea-și cere ultimul ospăț.
— „Beți, băieți, cît poate omul să mai beie !
Nimiciți cît poate omul nimici !
Veselia însă-n capul mesei steie !“
Zalizneak poruncă dă.

Și se porni

Dintr-un cap al mesei moșu' să se-ardice
Și din cobză cîntă, și din gură zice :

„Taica fost-a cîrciumar,
Ciobotar —
Mama torcătoare,
Dar și pețitoare.
Frații — șoimi cînd au crescut
Drum spre codru au bătut.
O văcuță mi-au adus
Și-un șirag frumos nespus.
Hristia, mă strigau în casă,
Eu ieșeam rîzînd voioasă
Și gătită cu mărgele
Cu botfori și cu inele.
Cum dau zorii să se crape
Duceam vaca să se-adape.
O mulgeam. Pe urmă stam.
Cu flăcăii voroveam.“

— „Hai, băbuțo, intră-n joc,
Nu mă dojeni cu foc ! —
Iar voi prunci închideți ușa
Patul să-și facă mătușa !“

Toți benchetuiesc. Doar Honta
Umblă, se frămintă.
Și nu bea, și nu mănincă,
Și cu-ai lui nu cîntă.
Mohorîtă-i este fața,
Mîna tremurată.
Prin mormane răscolește
Și ceva tot cată.
A găsit. Ceva. ridică
Trece-ncet prin piață.
Două trupuri mici și moarte
Ține strîns în brață.
Și împleticit i-e pasul...
Și durerea-l frînge...
Honta-și duce copilașii
Și amarnic plînge.
Cătă-un loc pe care focul
Nu-l cuprinse încă.
Și tot sapă-n cîmp o groapă
Neagră și adîncă.
Să-și îngroape copilașii,
Că-s cazacă mladă —
Să-i acopere cu țărnă,
Ciinii să nu-i roadă.
Iar Umanu-n flăcări arde
Și îi luminează
Pruncii care parc-alături
Dorm și-n somn visează.
Groaznic somn ! Cumplit e visul !
Fețe au stîlcite,
Și ar vrea să iasă parcă
Ochii din orbite,
Și-l tot strigă haidamacii...
Honta nu-i aude.
Și i-s mîinile de lacrimi
Și de sîngé ude.

Și tot scurmă cu cuțitul,
 Sapă în cîmpie
 Pruncilor o casă-adîncă
 Pentru veșnicie.
 Ca un hoț ce își ascunde
 În pămînt comoara,
 Tremură. În suflet chinul
 Își înfige gheara.
 Și copiii-n groapă-i pune,
 Ochii li-i sărută,
 Și-i privirea lui ca-n ceață,
 Tristă și pierdută.
 Și cu giulgiu-i înfășoară,
 Și le face cruce,
 Și-ar pleca. Nici el nu știe
 Unde s-ar mai duce.
 — „Maică sfîntă, Ucraină,
 Unde ți-s feciorii ?“
 Și amar se căinează.
 Și se-arată zorii.
 — „Voi muri și eu. Pe cîmpuri
 Mă va plînge cine ?
 Soartă, soartă nemiloasă,
 Ce-ai făcut cu mine ?
 Pruncii mei, vi-i strîmtă casa,
 Rece și adîncă...
 Eu rămîn să-mi plîng durerea,
 Ca nici alta încă.
 Mergeți, prunci, v-așteaptă raiul,
 Ceata îngerească...
 Voi pe Dumnezeu rugați-l
 Să mă pedepsească.
 Blestemată mi-a fost soarta
 Crincen jurămîntul.“
 Și, cu buzele crăpate,
 Săruta mormîntul.

— „Prunci, iertați-mă, cum însumi
Eu vă iert acuma
Rătăcirea de credință...
Și vă blestem muma.
Așteptați-mă în groapă.
Sorocită-i clipa :
Simt bătînd deasupra-mi duhul
Morții cu aripa.
Și cazacii-or să mă-ngroape
În cîmpia rece...
Așadar, încă o dată,
Astăzi voi petrece “
Și-a plecat. Învălmășită
Față-avea, sărmanul !
Undeva, în zare încă
Mai ardea Umanul.
El zîmbea. Amarnic. Groaznic.
Se pierdea cu drumul...
Străveziu precum e ceața...
Fumuriu ca fumul...

EPILOG

Fost-au vremi cînd fără mumă, fără tată,
Rătăceam în zdrențe, rupt și nemîncat,
Prin aceeași stepă unde, altădată,
Zalizneak și Honta aprigi au umblat.
Pe cărări cărunte, de cazaci știute
Căutînd lumina, am trecut și eu.
Vremile acele, în amurg pierdute,
Mi-amintesc de taica și bunicul meu
Dare-aș pentru timpul de amar și fală
Toată fericirea anilor tîrzii,
Să-mi mai văd o dată stepa mea natală,
Pe bunic cu lunge plete colilii.

Mi-amintesc cum, seara, vinuri bind sub lună
Cu vecinii noștri, sau trăgînd tabac,
Îl ruga tăicuțul pe bunic să spună
Despre Koliivșcina, despre Zalizneak,
Despre Honta, care îngrozea poleacul...
Scăpăra bunicul ochi bătrîni ca veacul.
Și-ncepea povestea-n vorba lui domoală.
Despre Smila-n flăcări și apusa fală.
Tremurau vecinii. Plini de duioșie,
Îl plîngeau pe ctitor. Nenorocu-i crunt.
Lăcrimam eu însumi, nimeni să nu știe
Că pe după sobă plînge-un prunc mărunt.
Îți aduc, bătrîne, multă mulțămire,
Că de fala veche ne-ai vorbit la toți.
Duc azi mai departe sfinta-ți povestire,
La nepoți spunînd-o și la strănepoți.

„V-am grăit, nu după carte,
Ci la întîmplare.
Rogu-vă de-aceea, dați-mi,
Oameni buni, iertare.“
Astfel începea bunicul.
Eu la fel voi scrie.
Și de aceea : rog iertare
Să îmi dați și mie.
Cine-o vrea să zvîrle piatra,
Zvîrle-o ! Pînă scapăt,
Povestirea, ta, bătrîne,
Am s-o duc la capăt.
Iar apoi, oi sta oleacă,
Dezbumbîndu-mi haina,
Și-oi privi cu ochii minții
Scumpa mea Ucraina,

Unde haidamacii sînge
Au vărsat fierbinte,
Punînd mîna pe topoare
Și cuțite sfinte.
Petrecură haidamacii.
Strașnic petrecură !
Anu-ntreg în șleahta pană
Au izbit cu ură.
Și-au tăcut apoi. Dă iarba
Unde-a fost cărare.
Și nici Honta nu mai este,
Nici mormînt nu are.
Iar cenușa-i spulberată,
N-are cin' s-o strîngă,
Și nu-i nimeni să-l jelească,
Nimeni nu-i să-l plîngă.
Ar fi fost pe lume unul,
Frate bun de cruce —
Zalizneak. Dar jalea neagră
Prinse să-l usuce.
L-a îngenuncheat durerea
Și-a pierit ; sărmanul !
Într-un cîmp străin, cazacii
I-au-nălțat gorganul.
Și plecară cum veniră —
Toți se risipiră !
Doar Iarema-n cîrje roase
Singur el rămase.
— „Dormi, a glăsuیت, tătucă,
În cîmpii străine !
Că nu-i loc, se vede-n stepa
Noastră pentru tine.
Dormi ! Ți-ai dat pentru dreptate
Sufletu-ți fierbinte.
Cineva o să-și aducă
Și de tine-aminte.“

Merse-apoi. Și ochii lacrimi
Șiroiau amare.
Se pierdu în larga stepă
Și pieri în zare.

Iar acolo-n fundul stepei
O movilă crește
Și deasupra-i, ca amurgul,
Un vultur rotește.
Semănară haidamacii
Grîu în Ucraina —
Însă nu îl secerară,
Și a cui e vina ?...
Cît n-o fi dreptate-n lume,
Flămînzesc săracii...
Și-au pierdut în lumea largă
Urma haidamacii.
Care-acasă, care-n codru
(Cu cuțitu-n mină)
S-a ales de Sece colbul
Și-i de mult țărînă.
...Peste Dunăre plecară.
În Kuban zac unii.
Pragurile doar rămas-au
Sub tăcerea lunii.
Dar vuiesc și groaznic urlă
Cînd e bezna deasă :
— „Îngropatu-ne-au copiii
Și acum ne lasă.“
Las' să urle ! Nu se-ntoarce
Clipa veștejită.
Ucraina pe vecie
Zace adormită.

Griul crește și-nverzește...
Tunuri tac. Și singuri
Plîng mestecenii, iar sălcii
Se apleacă-n crînguri.
Totul tace. Las' să tacă,
Dacă-i voia sfîntă !

Numai seara, cîteodată
Niprul se frămîntă,
Cînd trec, măre, haidamacii
Prin păduri și cîntă :

„Are Halaida' și case !
Are și hambare !
Las' că-i bine ! Ah, ce case
Mari Halaida are !“

VISUL

(Comedie)

Duhul adevărului, pe care lumea nu-l poate primi, pentru că nu-l vede și nu-l cunoaște.

IOAN — cap. 14, verset. 17

Fiecare-și are soarta :
Unul construiește,
Vine altul și dărîmă ;
Altu-n zări privește,
Cătă tot cu lăcomie,
Și nimic nu-i scapă,
Și nimic n-ar da din mîină,
Totu-ar duce-n groapă.
Unul stă la cărți și-nșală
Pe-altul de parale,
Iar cellalt în taină vîră-n
Frate-său pumnale.
Unu-i credincios. Se roagă,
N-ai de el tăgadă,
Pînă cînd te prinde noaptea
În vreun colț de stradă,
Și-ți înfige-n beregată
Gheara și te-nhață.
În zadar îi ceri cruțare,
Tot nu scapi cu viață.

Altul, putred de avere,
Hramuri ctitoarește,
Patriot nevoie mare
Țara și-o iubește.
Și atît o tot sucește,
Și atît o-ntoarce,
Că din patrie, ca apa
Sîngele i-l stoarce.
Iar poporul tace, tace...
„Trebuie și asta,”
Poate-și zice, iar de zice,
Rabde-atunci și basta !
Rabdă deci ! La cer te-nchină !
Cîntă-le în strună
Celor care vin grumajii
Tăi în jug să-ți pună !
Ci treziți-vă, voi, oameni !
Fiți cu judecată.
Din Adam se trag și țarii
Și sărmana gloată !
Dar vă spun degeaba, vouă,
Bat în van cărarea...
De aceea-n zi de lucru,
Ca și sărbătoarea,
O să beau de-aci-nainte
Pînă mă voi frînge,
Nu pe-al vostru, nu pe-al țării,
Ci-mi beau propriul sînge.

De la banchet veneam, în noapte
Mă-mpleticeam pe lîngă gard
Și-aceste gînduri care ard
În mine le spuneam în șoapte,
Pîn-am ajuns, ou chiu cu vai
La casa mea — în care-i rai :
Că pruncii nu se-aud țipînd,

Nevastă nu-i să ocărască —
De tihnă parte deci avînd,
Zic, casa mi-e dumnezeiască !
Ei, m-am culcat. Am adormit
Dar de, ca omul cherchelit,
Cu tunul tragi ori cînți din trișcă,
El nici mustața nu și-o mișcă
Și Doamne ! Cît de minunat
Vis fără seamăn am visat !
Chiar cel mai treaz s-ar îmbăta,
Zgîrcitul grivne-ar scoate, numa,
Să vadă ce-am putut vedea,
În visul ce vi-l spun acuma :

Parcă vedeam, parcă vedeam
Acolo sus, de pe un ram,
Deasupra mea și-a tuturor,
O bufniță pornind în zbor —
Sus peste lunci și mări adînci,
Și peste văgăuni și stînci,
Și peste dealuri și hîrtoape,
Și peste stepe largi și ape.
Atunci și eu, tîriș-grăpiș,
O urmăresc dintr-un desiș.
Tot după ea ! Răsuflu greu,
Și deodată simt și eu
Că ușurel sînt ca un duh
Și zbor cu bufnița-n văzduh.

Și lăsînd pămîntul, astfel
Buzele-mi îngîină :
— „Bun rămas, vrăjmașă lume,
Bun rămas, țărînă !
Bun rămas, nefericito,
Întinată țară !

Plec și-n nouri mi-oi ascunde
Jalea mea amară.
M-oi schimba în rouă deasă
Și-oi veni la noapte,
Să ne tinguim necazul
Și durerea-n șoapte.
Pînă cînd s-o face ziuă.
Și va fi iar soare,
Pînă cînd vor crește pruncii
Și-or lua topoare.
Bun rămas îți spun și ție,
Văduvă sărmană,
Copilașii ca să-ți crească,
Dă-le, maică, hrană !“
Și zburam... Vedeam lumină
În cerească slavă.
Lin cînta privighetoarea
Undeva-n dumbravă.
Cătinel sufla și vîntul
Și foșneau în zare
Spicele, iar lîngă iazuri
Salcii plîngătoare,
Se împrejmua cîmpia
De livezi bogate
Și-și vorbeau din zare-n zare
Plopii-n libertate.
Se trezea întreaga țară
Și, în ziua nouă,
Se-mbrăca în frumusețe.
Se spăla în rouă.
Oh, întîiul ceaș al zilei,
Ceaș de încîntare,
De cînd lumea i-e minunea
Și sfîrșit nu are !
Dar de ce, sărmane suflet,

În tristețe-aluneci ?
Au ce dor te stăpînește
Și de ce te-ntuneci ?

Rău de ce să-ți pară ? Și de cine-anume ?
Părăsit-ai raiul unde plînge-o lume ?
Dacă vrei privește ; iară eu în nori
Voi zbura. Acolo nu sînt închisori,
Nici jandarmi, nici lanțuri, nici pedeapsă nu-i,
Nu se-aude-acolo plînsul nimănui.
Uite, colo-n vale, un schilod iobag.
De pe el, cu haina, zbirii pielea-i trag,
Ca boftori să facă fiilor de cneji.
Dincolo, privește, alții mai viteji
Răstignesc vădana, birul că n-a dat,
Și îi duc la oaste pe fecior legat.
Iar în șanț, acolo, pruncul cel bastard,
Cum umflat de foame moare sub un gard.

Ah ! de ce-n pruncie ochii
N-au orbit odată ?
Să nu vadă azi cum zace
Fata rușinată,
C-un copil din flori în brațe,
Cum o latră ciinii,
Și părinții o alungă,
Și la fel străinii.
Și-o gonesc și cerșetorii,
Iar boieru-n pace,
Cu a douăzecea, poate,
Cheful iar și-l face.

Din cereștile-i lăcașuri
Și din slăvi albastre
Dumnezeu nu vede oare

Lacrimile noastre ?
Chiar de vede, chiar de-aude,
În zadar sînt toate !
Cu nimic n-o să mîngîie
Plînsul bieteii gloate.
Iară noi vom bea otravă,
Ne-om culca în geruri,
Și l-om întreba pe sfîntul
Dumnezeu din ceruri :
Pînă cînd în lume încă
Vor domni tiranii ?
Și cît timp or să mai plîngă,
Apăsați, sărmanii ?
Zboară, suflete, și ia-le
Chinurile grele !
Te-au crescut aceste chinuri,
Te-ai iubit cu ele.
Du-le sus, în cer, și dă-le
Drumul ca o hoardă,
Să aprindă-n răzvrătire
Cerul și să-l ardă.
Pîn-o fi, pe-ntinderi, flăcări
Să reverse vîntul
Și s-acopere cu hoituri,
Iar, întreg pămîntul.
Dar cît nu se-arată, poate,
Încă jărăgaiul,
Hai să văd, la capul lumii,
Înc-o dată raiul.

Și ca pe-un fulg mă duce iarăși vîntul
Și iarăși zbor și iarăși las pămîntul.
Greu este omului să-și părăsească
Bătrîna mumă, casa părintească.
Dar să le vadă și mai greu îi vine,
Cînd sînt doar zdrențe, lacrimi și ruine.

Într-una zbor și vîntul bate
Și-n fața mea-i zăpada naltă,
Văd doar păduri înfricoșate,
Pustiu și negură și baltă.
Suflare nu e lîngă tine,
Nici urme omenești, nici șoapte,
Vrăjmași și nevrăjmași, cu bine !
Eu n-am să mîn la voi, la noapte...

Beți cît vreți. De-aci nainte
Nu v-aud și pace !
Și culcușul în zăpadă
Singur mi-l voi face.
Și-oi dormi cît timp nici nu știți
Că mai e o țară
Unde sînge n-a curs încă,
Unde n-a fost pară.
Și-oi dormi...
Dar deodată
Ce aud sub mine ?
Poate vîzul mă înșală...
Să mă uit mai bine ;
Duh sau om ? Aici, în lanțuri ?
Și ce cată, oare,
Sub pămînt ? N-am nicăierea
O ascunzătoare,
Nici în cer, nici sub pămînturi...
Doamne, tu, răspunde,
Ispășesc, ce vechi păcate,
De n-am unde-ascunde
Ochii de vedenii crunte ?
Și ce lanțuri grele
Sufletul mi-l încovoiaie
Și mi-l duc cu ele ?

Gînduri ale mele, gînduri —
Corbi ţipînd a moarte,
Iarăşi văd slobod în lume
Să-mi zburăţi departe.

Pustiul parc-a prins ca să se mişte
Şi din morminte morţii să se işte,
Toţi cîţi din lume au plecat odată
Păreau că vin acum la judecată.

Dar nu-s morţii, nu-s ucişii,
Nu-s la judecată,
Ci sînt oameni vii, în ocnă
Aur puşi să scoată,
Ca mai-marii să-şi sporească
Sfînta bogăţie...
Şi de ce se-ntîmplă astfel
Dumnezeu nu ştie.
Însemnat cu fierul roşu
Un tâlhar păşeşte,
După el tîrîndu-şi lanţul
Care-l urgiseşte.
Şi abia îşi duce altul
Crîncenă povară,
Că pe el, cu biciul, zbirii
Sar şi mi-l omoară.
Țarul lumii şi-al dreptăţii,
Cu stigmat pe frunte¹,
Între ei se află-n fiare
Şi-n cătuşe crunte ;
Încălzită-n bunătate,
Nu se mai răceşte
Inima-i şi nici nu plînge,
Milă nu cerşeşte.

Dar unde-s, frate, gîndurile-ți bune ?
Pieiră toate de amărăciune,
Sau poate-acolo, pe întinderi reci,
În inimă le-ai îngropat pe veci ?
O, nu le ține-ascunse — le presară !
Ceva din ele tot o să răsară ;
De chinuri îndeajuns ne-ai spus, firește.
E frig. Și gerul mintea o trezește...
În tihnă dormiteze a mea minte,
Eu iarăși zbor, purtat de vînt, nainte.
Pămîntul negru-l văd. Zăresc și case.
Și drumuri pietruite și-arătoase,
Orașe văd, și-n ele, pasămite,
O sută de biserici aurite,
Și văd muscali în cete fără număr,
Arme ducînd de la picior la umăr,
Apoi de-a-ndoaselea și-n cumpănire :
Sînt bine îndopați și au mîndire,
Plesnesc muștruluiți de fericire.
Iar mai la vale-o groapă se zărește
Și un oraș pe-o mlaștină plutește ¹,
Deasupra lui se-ndeașă negru norul :
Ei, iată c-am ajuns și-aici cu zborul.

Orașul parcă margini n-are
Nemțesc e oare ?
Sau turcesc e oare ?
De nu-i chiar moscovit, pe cît îmi pare, —
Că văd în el biserici și palate,
Și burți pe uliță, greoi purtate.
Se-nsera. Ardea lumina
În oraș ca focul :
Și deodată strigă „Ura !“
Lumea în tot locul.

— „Ho ! Ajungă-vă ! Ce naiba
 Tot urlați pe stradă ?“
 — „Ce hohol !“ rîd ei, nu știe
 Că avem paradă :
Însuși el ¹ va fi-n persoană !“
 — „Și-a lui țăță unde-i ?“
 — „Un' să fie ? În palate,“
 Cineva-mi răspunde.
 Dau de-un altul. Ca și mine-i,
 Gata să m-asculte.
 Are bumbi, vipușcă are
 Și fireturi multe.
 „— Sînt ucrainean și-n slujba
 Țarului, îmi zice.
 Dacă vrei ți-arăt palatul.
 Doar un pol să-mi pice.“
 — Fugi, îi zic într-ale tale !
 Și-i arunc sudalma.
 Pot să mă strecor și singur
 În palat, de-a valma.“
 Doamne sfinte, ia te uită,
 Nu știam ce-i raiul !
 Sînt în aur toți lingăii
 Și tot putregaiul.
 Aspru, nalt, chiar el apare,
 Țarul, și-n peneturi,
 Ca un ciot uscat, țarina,
 Lingă el e-alături,
 Cu picioare lungi și strimbe,
 Cap de coșofană.
 — „Asta-i, deci, acea Zeiță !“
 Și îmi fac dojană
 C-am crezut stihuatorii
 Tăi (plătiți adică),
 Nevăzîndu-ți vreodată
 Fața ta, țătică !

Prost am fost, cum altul nu e
Prostănac mai mare !
Că acelor stihuri proaste
Datu-le-am crezare.
Vin în urma zeității
Un întreg tezaur :
Alți borțoși, tot porci cu pîtec
Și cu rit de aur.
Și se-ndeară mai aproape
Lîngă ei să steie,
De la ei un bobîrnace,
Sau un ghiont să ieie.
Chiar și-un ghiontuleț, sau barem
Una în bărbie...
Și se-așază-n rînd și-așteaptă
Cum o fi să fie.
Trece țarul și să miște
Unul nu cutează !
Doar țarina ca bîtlanul
Se împăunează.
Cucuvăi umflate-n pene,
Amîndoi se plimbă
Și-și tot spun ceva-n pestrița
Lor augustă limbă.
Despre patrie, desigur,
Și a ei cinstire !
Sau de noi butoniere
Și de noi mundire.

De-abia țarina se-așeză cu fală,
Că și-ncepu petrecerea în sală.
L-atinge țaru-n bot cu strășnicie
Pe ăl mai mare-n rang și cu chelie.
Se-ntoarce ăstălalt, cu mîna-i scurtă,
Și pe vecinul său îl arde-n burtă ;

La rîndul lui vecinul cînd se-ntoarse,
 Pe-un alt, mai jos de treapta lui, îl arse ;
 Iar celălalt pe-un altul îl deşală ;
 Nici ăsta nu se lasă pe tînjeală
 Şi-i cară unui mai mărunţ în spate ;
 Şi ceilalţi dau şi ei pe săturate.
 Ci pîn'la prag de-ajunse mărunţimea
 Se-ncaieră afară cu mulţimea
 Şi-un ţipăt pravoslavnic se întrece :
 — „Tătuca ȋar al nostru azi petrece !“
 Sau de durere, sau de bucurie :
 — „Ura !“ ȋipau, loviȋi în scăfîrlie.
 Ce mai laie-hărmălaie !
 Dat-au şi în mine.
 Pîn'la ziuă se bătură
 Şi-adormiră bine.
 Doar ici-colo pravoslavnici,
 După-atîtea danȋuri,
 Mai icneau pentru tătucul
 Dărimaȋi prin şanȋuri.
 Rîd şi plec să văd oraşul
 Unde noapte nu e.
 Tot casc ochii la palate
 Sau la vreo statuie.
 Rîu-i liniştit, iar malul
 Căptuşit cu piatră.
 Şi mă mir cum de făcură
 Din băltoacă vatră.
 — „E minunea asta sînge,“
 Zic şi văd în faȋă,
 De cealaltă parte-a apei
 Crunta fortăreaȋă
 Şi-o clopotniȋă alături ¹
 Ascuȋită bine
 Ca o sulă că, privind-o,
 Nu ştiu cum îȋi vine.

Cînd să mă întorc, uimirea
Mi-e mai mare încă :
Văd un cal ce vrea să zboare,
De pe-o-naltă stîncă.
Și-n surtuc văd o momîie
Sus pe cal călare,
Iar pe cap în loc de șapcă
Niște frunze are.
Calul parcă dă să sară,
Asta-i-e învățul.
Peste rîu, cu mîna-ntinsă
Șade călărețul.
Parc-ar vrea ca-ntreg pămîntul
Doar al lui să fie.
Și „întîiului“ pe stîncă
„De la-a doua“ scrie ¹.
Știu, e-aceasta-„ntîiul“ care
Răstigni Ucraina,
Iar „a doua“-i smulse bieteii
Văduve și haina.
Ah, călăi, cît obidirăți
Gloata fără nume !
Ce-ați furat luarăți oare
Și-n cealaltă lume ?
O, mă frîng de jale ! Vîntul
Lacrima mi-o zvîntă,
Pe cînd nu știu cine-amarnic
Undeva tot cîntă :
— „De la Gluhov, lungă cale,
S-au urnit cazacii.
Regimente cu cazmale
Au venit încoace.
Și m-ai pus pe mine, cîne,
Otamanul oastei.
Spune, unde sînt cazacii,
Țar al jalei noastre ? !

Unde-s țarulesălbatec,
Mindrele-armate ?
Ai umplut cu ele balta
Să-ți înalți cetate.
Ți-ai clădit pe oseminte
Fala în istorii,
Și pe trupuri schingiuite
Zidul închisorii.
Iar pe minc, otamanul,
În cătușe grele,
M-ai zvîrlit să pier de foame
După reci zăbrele.
Ucraină depărtată,
M-aș întoarce-acasă,
Dar nu-i voia mea pesemne,
Domnul nu mă lasă.
Poate nu mai ești Ucraină,
Poate te călcară
Și gorgane-ți răvășiră,
Niprul ți-l uscară.
Și-n gorgane-i fala noastră !
Cu puterea-ți mare,
Milostive, Doamne sfinte,
Fii cu îndurare !“

Parc-un nor zării deodată,
Alb plutind pe turle,
Ca o fiară din pădure
Noru-a prins să urle.
Dar fu pasăre, nu nour,
Și-alte păsări cheamă.
Care vin rotind deasupra
Țarului de-aramă.
Și țipînd blestemă stolul :

— „Ochii ți-i vom scoate,
Ca la sfînta judecată
Să primim dreptate !
Că ne-ai dus desculță gloata
Și flămîndă turma,
Prin zăpezile străine
Să ne-apuie urma.
Și ți-a fost tăios jungherul
Pielea cînd ne-o scoasă,
Să-ți faci ție, blestemate,
Purpură aleasă.
Iată : ți-am clădit biserici
Turle și palate...
Bucură-te, căpcăune,
Ucigaș de gloate !“

Și se-mprăștie tot stolul,
Soare scînteiază,
Iară eu privesc în juru-mi
Și-s cuprins de groază ;
Cei săraci din zorii zilei
Se grăbesc la muncă,
La răspîntie soldații
Calcă la poruncă.
Vin spre casă, nu de-acasă,
Somnoroase fete...
Să-și cîștige pîinea, noaptea,
Muma le trimete.
Și ce-amară-i pîinea... Domnii
Spînzură și taie !
Și-a tîlharului e legea
Care te despoaie.
Și e trist să știi că-n tagma
Ce și-o-njgheabă hoții
Uneori se mai strecoară
Și compatrioții.

Graiul nu le mai ajunge
Și nici limba rusă :
O vorbire mai aleasă
Vor și mai sus-pusă.
Și se plîng că nu-și duc viața-n
Străluciri de gală,
Fiîndcă nu i-au dat părinții
La nemțească școală.
Ucraină, Ucraină,
Inima mă doare
Că hrănită-i cu otravă
Tinăra ta floare !
Și tînjește în otravă
Și-n nemțească seră...
Plîngi amar, nefericito,
Țara mea, și speră !

Iară eu din nou voi merge
Să mai trag o raită
Prin palat să văd ce face
Țarul și-a lui haită.
Vin mai-marii. Pîntecoșii
Gîfîie din gușă.
Grohăiesc și-ntr-una cată
Chiondoriș spre ușă.
Din bîrlog de aur ursul
Iată că apare :
Gras, abia-abia-și tîrăște
Grasele picioare !
E mahmur, cu ochii vineți,
Fața i-e umflată,
Și cînd fulgeră o dată,
Și cînd urlă-o dată,
Fug borțoșii pîn'la unul —
I-a-nghițit pămîntul !

Și schimbîndu-și țarul iară
Mînios cuvîntul,
Pier și cei mai mici din față-i,
Slugile de-afară
Și ostașii de pe uliți,
În pămînt intrară !

Ah, ciudată întîmplare !
Urmărind pricina
Vreau să știu ce se va face
Singură jivina ?
Ce să facă ? Se desumflă.
Cățeluș e parcă,
Sau mai bine zis o mîță
Prăpădită, bearcă.
Mor de rîs, iar el m-aude,
Și cînd strigă-o dată,
Sar buimac, îmi piere somnul
Mă trezesc îndată.

Ochii-mi, iată, ce minune
Au putut să vază —
Poate, astfel doar bețivii
Și cei proști visează.
Oameni buni, vă rog de-aceea
Să îmi dați iertare,
Nu-mi luați în rău povestea
Și nu-i dați crezare.
Că n-am spus dintr-ale mele
Petrecute fapte,
Ci v-am povestit ce numai
Am visat azi-noapte.

(S. Petersburg, 8 iulie 1844)

CAUCAZUL

*Prietenului meu sincer Iakov
de Balmen ¹*

Cine va da ochilor mei lacrimi
ca să plîngă și zi și noapte pe
cei uciși ?...

IEREMIA, cap. IX. v. 1

Munți cu fruntea-n nouri, munți scăldați în sînge,
În veșmînt de piatră jalea voastră plînge.

Zace-n chinu-i groaznic
Prometeu pe stîncă.
Un vultur năpraznic
Inima-i mănîncă.
Pliscul și-l împlîntă-n
Coaste, curge sînge...
Viața-i neînfrîntă,
Viața moartea-nvinge.
Sufletul nu moare !
Libertatea-i vie !
Poți să faci din mare
Pîntec de cîmpie ?
Lanțul n-o să-ndoaie
Sufletul, cuvîntul.
Nalta-n slăvi văpaie
N-o va stinge vîntul.

Noi n-avem drept și nici putere
Ca fapta să ți-o judecăm.

Noi știm să plîngem în tăcere
Și pîinea-n chin s-o frămîntăm.
Și plămădim această piine
Cu sînge, lacrimi și sudori.
E viața noastră plîns de cîine.
Dreptatea noastră doarme-n nori,
Dreptatea noastră beată zace :
La gîndul ăsta ne mîhnim.
Ai să ne dai vreodată pace,
O, Doamne, liberi să trăim ?
Puterea ta ni-i cunoscută
Credem în ea și-n spirit viu.
E libertatea azi pierdută,
Dar se va-ntoarce din pustiu.
Și-atunci s-or ridica popoare
Și te-or slăvi în veci de veci.
Dar pîn'atunci mai gem zăvoare
Și curge sînge pe poteci.

Munți cu fruntea-n nouri, munți scâldați în sînge,
În veșmînt de piatră jalea voastră plînge.

Noi, dintr-a Domnului poruncă,
Acolo, sus, am dat năvală,
Să țintuim pe veci în stîncă.
Flămîndă, libertatea goală.
Și-au fost atîtea frunți să cadă
Acolo sus, pe vîrfuri sterpe.
Cu lacrimi stropirăm pietre
Și sîngele l-am scurs grămadă,
Că poți să-neci în el toți țarii,
Și împărații toți din lume.
O, rîu de lacrimi amare
De văduve și triste mume !

Dar lacrimile de fecioare
Căzute-n nopți de plîns set pline !
Și lacrimi de părinți, bătrîne,
Nu riuri s-au vărsat : o mare !
Slăvite fiți, voi, mări de sînge,
Și voi hăitași, și voi ogari !
Cînd jugul țarilor ne strînge,
Slavă tătucilor de țari !
Voi munți albaștri, slavă vouă !
O, munți în ghețuri ferecați !
Viteji cu spada frîntă-n două,
De Dumnezeu n-oți fi uitați.
Mergeți în luptă : veți învinge !
Luptați, căci Domnul e cu voi !
Dreptate, slavă, mări de sînge
Și libertatea sînt cu voi.
A ta e pîinea și bordeiul.
Nu le-ai cerșit. E totu-al tău.
Și nimeni nu îți dă temeiu
Să spui că jugul este greu.
La noi ? La noi sînt altfel toate :
Citim scripturi dumnezeiești
Și-n ocne bine ferecate,
Și-n mari palate boierești,
Ne bucurăm de libertate,
În aur îmbrăcați și goi.
Vă vreți voi mintea luminată ?
Luați lumină de la noi.
Sîntem creștini : avem biserici,
Școli, chiar și leacuri de deochi,
Pe Dumnezeu și sfinții clerici.
Doar saklea ¹ ni-i ca sarea-n ochi.
Veniți cu noi. Ca unui cîine
Dramul de pîine l-om zvîrli
Și-n schimbul codrului de pîine
Bir pentru soare veți plăti.

Ni-i țara-ntinsă și domoală —
(Siberia ce mare ni-i !)
Să punem, vreți, la socoteală
Și ocnele, și oamenii ?
Trăim aici împărătește,
Cu rugăciuni și sfântul crez.
Toți tac, pre limba lor, firește,
Și moldovean, și finlandez...
Călugări sfinți, de dimineață,
Citesc norodului scripturi
Și răspîndesc învățăture
De veșnica, cereasca viață.
Ei spun de-un împărat vestit.
Porci a păscut și și-a ucis
Prietenul, să-i ia femeia :
Acum se află-n paradis.
De cruce sîntem luminați,
Voi sînteți încă nenvățați.
 Veniți la noi
 La noi : jupoi.
 Jupoi și tai —
 Și... drept în rai !
Al bibliei cuvînt ne mișcă,
Noi bobi de stele numărăm,
Și pe franțuji îi înjurăm,
Și semănăm culturi de hrișcă.
Nu tirguim lucru furat.
Combatem sfinte superstiții,
Nu chinuim în inchiziții.
Mizăm pe oameni neîncetat...
La cărți, deși nu-s africani,
Ci oameni simpli, proști, țărani.
 Jăvritori fățarnici
 Și afurisiți,
 Ajutați de lege
 Frați-i jupuiți !

Voi jupuiți în lege și isteț.
Nu vă oprește nimenea, știm bine,
Nu sufletul, ci pielea-i mai de preț.
Deci, jupuiți-o-așa cum se cuvine.
Jupoaie fata pentru cojocel,
Nevasta pentru rochii și inel.
Hristoase, fiu al tatălui ceresc,
De ce te-ai răstignit și pentru cine ?
Pentru cuvântul bun, dumnezeiesc,
Sau numai să ne batem joc de tine ?
Biserici și icoane aurite,
Fum de tămâie și iconostas,
Se pleacă-n fața chipului tău tras.
Mătăniile cad neobosite.
Te roagă corbii, croncănind în stoluri,
Să curgă-n lupte sînge omenesc.
Vin cuvioșii și îți dăruiesc
Odăjdiile furate în pîrjoluri.
Ne-am luminat și vrem să luminăm
Copiii orbi cu soarele dreptății.
Să v-arătăm noi care-i drumul vieții !
Cîte nu știm ? Veniți să vă-nvățăm
Cum se zidesc în piatră temniți grele,
Cătușe cum se făuresc la mîini
Și biciul împletit cu plumbi haini
Cum știe brazde să însemne-n piele.
Cîte nu știm ? ! Veniți să vă-nvățăm !
Dar dați-ne voi munții voștri-albaștri
(Să nu rămînă-n pacea lor sihaștri !) —
Cîmpiile și marea le avem.

Te-au dus și pe tine, bunul meu prieten,
Să te fringi departe, prohodit de cetini.
Nu pentru Ucraina — pentru-ai ei călăi
Sîngele tău curse printre vîlvătai.

Ai băut din cupa țărilor otravă.
Sufletu-ți ca șoimul să se-avînte-n slavă.
Privegheze apa Niprului, Ucraina,
Peste care noaptea steaua-și urcă taina.
Cu cazacii lacrimi laolaltă varsă.
Peste stepa-ntinsă, peste brazda arsă.
Iakov, bun prieten, sufăr în robie.
Să m-aștepți că poate voi veni-n cîmpie.

Pîn-atunci voi semăna
Gîndurile mele.
Vîntul îmi va legăna
Cîntecul sub stele.
Și în seri și-n zori de zi
Vîntul cît va bate,
Tu în rouă-mi vei ghici
Lacrima de frate.
Să mîngîi și să usuci
Roua din verbine
Și aminte să-ți aduci,
Frate, și de mine.

(Pereiaslav, 18 noiembrie 1845)

Lui Safarik ¹

Răi vecini s-au strîns în taină,
Casei foc îi dară,
Se-ncălziră la văpaie
Apoi se culcară.
Au uitat cenușa, însă,
Să o înmormînte.
Și mocnește-acum cenușa
Colo în răspînte.
Că se stinge greu scînteia
Unui foc năpraznic,
S-o ațițe parc-așteaptă-al
Răzbunării praznic.
Timpu-i rău. Nu vine nimeni
Flama s-o avînte
Și se stinge-acum scînteia
Colo în răspînte.

La fel a pus nemțimea focul
Să ardă marea casă slavă,
Și le făcu un șarpe jocul :
Frăției slave-i luă locul
Dezbinătoarea lui otravă.

A curs singe. Casa este
Arsă și deșartă
Și veniră nemțisorii
Locul să-l împartă.
Și crescînd în lanț copiii
Au uitat de nume.
În robia lor uitară
Că sînt slavi pe lume.
Dar scînteia înfrățirii
Prinse să moonească,
Așteptînd mîini tari să vie
Focul să-ntețească.
Și-a venit un om de bine
Cu privirea trează.
Focul bun de sub cenușă
A știut să-l vază.

Iubitor de-nțelepciune.
Capul iar pe umeri
Ni l-ai pus să stea și-n beznă.
Începuși să numeri.
Ai găsit nu slavi, ci trupuri
La numărătoare.
Și-a lui Ezechil minune
S-a-ntîmplat, și-n mare,
Trupurile se-nălțară,
Și se-mbrățișară.
Frate își vorbea cu frate
Despre libertate.
Voci în noapte bărbătește
Răsunară grave
Și au curs doar către-o mare
Fluviile slave.

Slavă ție ! Slavă ție,
Cehule-n vecie !
C-adevărul la lumină
L-ai trezit din tină.
C-ai făcut să crească marea,
Să se îplinească,
Și cu pînze desfăcute
Barca să plutească.
Să plutească-n libertate,
Că e cîrma bună
Și cîrmaciul n-are teamă,
Rîde de furtună !
Safarik, deci, slavă ție,
Minții tale brave,
C-ai unit doar într-o mare
Fluviile slave !
Întru cînstea ta e-această
Firavă cîntare
Despre cehul, mucenicul
Hus cel sfînt și mare,
Și-ngăduitor primește
Cîntul meu, părinte
Iară eu, încet, la Domnul
M-oi ruga fierbinte :
Ca toți slavii în frăție
La un loc să steie,
De la marele eretic
Pildă-n veci să ieie.
Fii ai soarelui dreptății,
Slavii noștri-or face
Lumea pururi să trăiască-n
Glorie și pace.

(În Pereiaslav, 22 noiembrie 1845)

Piatra pe care au lepădat-o ziditorii a ajuns să
fie pusă în capul unghiului. Domnul a făcut
lucrul acesta și este minune înaintea ochilor
noștri.

PSALM 118, v. 22

„Robie e, poporul tace,
De nedreptate chinuit ;
Pe apostolic tron suit,
Negoț un gras călugăr face,
Vinzînd chiar sînge omenesc
Și raiul dîndu-l cu chirie,
E-n van a ta împărăție,
O, tată, împărat ceresc !

Schingiuiesc, călcînd dreptatea
Hoții, în picioare
Și-și bat joc de sfînta-ți slavă,
De puterea-ți mare.
După fiii săi pămîntul
Plînge neferice,
Să-i desferice nu-i nimeni,
Nimeni să-i ridice.
Pentru cei sărmani și pentru
Evanghelii drepte,
Geme-n lanțuri și așteaptă...
Cît o să aștepte ?
Oare nu mai vine vremea
Cînd trufașa fiară
Cu coroanele zvîrlite-n
Pulberi o să piară ?
Binecuvîntează, Doamne,
Chin și răzbunare,

Oȕeleşte-mă-n credinţă
Şi fă-mi braţul tare !“
Aşa-n chilia lui amară
Gîndea Jan Hus : pentru dreptate
Să-nfrîngă blestemata tiară,
Minunea sfîntă s-o arate
Şi celor ce nu văd.

„De sus
E domnul-Dumnezeu cu mine“.
Şi-n strană-n Betleem ¹ s-a dus ;
Smeritul Hus, să se închine.

„Din voia celui către cer purces,
Ce pentru noi s-a' răstignit anume,
Întru al sfînţilor apostoli nume,
Întru-al lui Petru şi al lui Pavel, mai ales,
Prin sfînta bulă ², ce ne dă puteri,
Iertăm păcatul roabei...

Care ieri
Şi alaltăieri pe uliţi,
Şi în Praga toată,
În chilii ori în taverne
Preacurvise beată.
Numele-ţi ceresc, o, Doamne
Arză-l jerăgaiul,
Dacă tîrfa se sfînteşte
Cumpărîndu-ţi raiul !“

„Sfîntă ţi-e puterea dar nendurătoare ;
Culcă-te, o, Doamne-n raiul luminat,
Uită de pedepse, că o vină n-are
Cel ce-n beznă plînge şi-i nemîngîiat.

Tu le acoperi ochii ou minciuni
Şi mintea lor o ţii întunecată.

Treziți-vă din lanțuri, oameni buni,
Se face ziuă, zorile se-arată !
Cătușa azvîrliți-o de la mîini,
Spălați-vă și sufletul și fața,
De voi monarhii rid, vă sînt stăpîni
Și vă-ntinează, cehilor, și viața.
Tilhari în tiare totul ne-au luat
Și ne-au lăsat doar dogme și războaie,
Doar singele curgînd neîncetat,
Doar certuri, suferințe și văpaie,
Și tot ce are iadu-ngrozitor,
Și tot ce-i josnic, tot ce este tină ;
Aceasta-i dogma și e felul lor,
De pruncii lor din flori e Roma plină.
Puterea prin conclav li-i dată.
N-ai bani ? Ajungi direct în iad !
Plătești ? Se schimbă treaba toată
Și două raiuri ți se cad...
Poți să ucizi, c-al tău e raiul !
(Numai pe papi să nu-i omori,
Nici pe monarhi.) Oh, putregaiul !
Oh, vipere și tiritori !
De sînge omenesc li-i sete :
Cît ați băut, tot ați mai bea.
Cu sînge vor să se desfete.
Nu-ți judec, Doamne, voia ta.
Tot rău-și are rădăcina,
Tu miluiește-ne pe noi
Și nu lăsa pe noi vermina
Să ne mănince în nevoi.

Și iartă graiului meu hula,
Dar dă-ne mai întii un leac".
Și mîinile-i sfîșie bula
Și-n bucățele o prefac.

Oamenii pe Hus văzîndu-l
Se cutremurară :
— „Îndrăznit-a ! Îndrăznit-a !“
Îngroziți strigară.
Și ecou-a dus strigarea
Pînă-n zări departe :
— „Îndrăznit-a !“ spun monahii
Îngroziți de moarte.
Glas de glas pînă la Roma
Țipătu-ngînară,
Tresări întreg conclavul ¹
Și cumplita tiară.

De monahi tot Vaticanul
Sisiie șerpește.
Cu călugării din Roma,
Avignon ² șoptește.
Ba șoptesc și antipapii,
Dar aud pereții.
Vipere, în jurul tiarei
Se-nvîrtesc șireții.
Și cotoi sar cardinalii,
Tot în jurul tiarei,
Și-ntr-ascuns își tot încearcă
Ascuțișul ghiarei,
Să nu piardă șoricelul,
Și își amintiră
Cum la Praga într-o noapte
Gîște gîgîiră ³
Ca să zboare și să lupte,
Vulturi să răpună.
Și-n conciliu tot conclavul
Iarăși se adună.
Și lui Hus vor să-i rezeze
Corbii cutezanța.
Se strîng ciorile de-aceea

Grabnic la Constanza.
Și-l păzesc cu strășnicie,
Nu cumva să scape
Dincolo-n ogoare slave,
De ai lui aproape.
Spre Constanza se-nnegriră
Drumuri, stepe, puste,
Se acoperi și zarea
Parcă de lăcuste.
Duci, arhiduci, baroni de frunte,
Crișmari, hingheri porneau la drum,
Urlau potecile de munte
Și-n văi se revărsau duium.
Și după duci, nemțimi cu spadă,
Cu șoimu-n miini, pe jos, călări,
Ca la vînat plecau grămadă
Năpîrcile spre cele zări !
Privește, cehule, mulțime
Spre tine de ostași cum vin,
Cu-Attila parcă din vechime
Ducînd, război, cu sarazini.

La Praga sînt vorbiți în șoapte
Și Viaceslav și Sigismund ¹.
Și spune Hus : — „Eu nu m-ascund,
Eu nu mă tem de-a mele fapte ;
În mine-i Dumnezeu cel viu,
De moarte, fraților, n-am teamă,
Veninul șarpelui îl știu —
E cu al nemților de-o seamă.
Mă duc să le arăt că pot
Șerpeasca limbă să le-o scot.“
Și cum de prunci un tată-i dus,
Tot astfel cehii l-au condus.
Și bat clopote-n Constanza
Dis-de-dimineța,

Cardinalii cu mînie
Își arată fața,
Furioși ca niște tauri
Buzna dau prelații,
Și vin papii, vin baronii
Și încoronații.
Și toți juzii la județul
Strîmb se adunară,
De mînie unii țipă,
Iară alții zbiară.
Dar deodată tac. În față
Hus legat apare,
Ca un cedru în cîmpie,
Ferecat în fiare.
Se-nspăimîntă necinstiții,
Fug de-a lui privire,
Și li-i buza tremurată
Și li-i peste fire.

— „Lanțul să-mi vedeți venirăți ?
Ori poftiți la luptă ?“
Dar de-un sîsiit de șarpe
Vorba i-e-ntreruptă ;
— „Ești eretic ! Ești eretic !“
Urlă mic și mare.
— „Sameni vrajbă și răzmeriți,
Sameni dezbinare !“
— „Ești eretic ! Ești eretic !“
Strigă-n cor prelații.
— „Calci poruncile și legea,
Mii la moarte frații.“
— „Ești eretic !“ strigă papii,
Dar li-i fața pală,
Cînd, privindu-i, mucenicul
A ieșit din sală.

— „Autodafé ¹ !“ Învins-am !
Dar sînt albi la faţă,
Şi nesăţioasa tagmă
Se revarsă-n piaţă.

Şi chefuiră ca la praznic
Călugări şi baroni în noapte,
Şi-l blestemau pe Hus năprasnic
Şi ale lui cinstite fapte.
Şi clopote bătură crunte
Şi iarăşi zorii se-arătară,
Dar soarele de după munte
Prinsese roşu să răsară.
Şi soarele voia să vadă
Sfîrşind cumplita mascaradă.

Clopotele din cetate
Pentru Hus bat toate.
Dus pe Golgota e-n lanţuri
Şi cu mîini legate.
Lîngă el se-nalţă focul
Iară el se roagă :
— „Doamne sfinte,-n clipa asta
Sufletu-mi dezleagă,
Numai spune-mi ce păcate
Morţii mă închină ?
Pentru ce mă judecară ?
Pentru care vină ?
Oameni buni, cumplite fiare
Vin în piei de oaie,
Şi-şi scot ghearele flămînde
Ca să ne jupoaie.
Dar nici munţi n-or fi, nici pietre
Să-i mai poată-ascunde,
Şi de sînge-or să se verse
Mări cu roşii unde.

Iată, fiare hămesite
Umblă în sutane
Și vor singele să curgă,
Stîrvuri vor mormane.“
Stau în jurul lui prelații
Și înalță focul.
Fumu-i învelește glezna,
Miinile, mijlocul.
— „Nu-și dau seama ! Și pe dinșii
Iartă-i, Doamne sfinte !“

Și-a tăcut, creștea în juru-i
Flacăra fierbinte,
Iară liota turbată
Lîngă foc sta roată,
Cu privirea sperioasă :
Nu cumva să iasă
Ca un șarpe de văpaie
Hus să nu răsară
Și încolăcit să-l vadă
Pe sfințita tiară.

S-a stins focul. Bătu vîntul,
Spulberă cea zgură,
Te deum în cor cîntară
Și-apoi petrecură.
Și s-au dus pe la trapeze
Se-ospătară bine,
Și de vin și de mîncare
Pîntecele-s pline.
Cîțiva cehi plecînd luară
De sub rug țărînă,
Și așa pînă la Praga
Au purtat-o-n mină.

L-a zvîrlit pe Hus în flăcări
Clericala hoardă
Și l-a ars, cuvîntu-i însă
N-au putut să-l ardă.
Căci e viu, ca șoimul zboară,
Din văzduh coboară
Și cu ciocul, nu de gîscă,
Sparge neagra tiară.
De la crunt ospăț de sînge,
Ca un stol de cioare
Au plecat monahii-n lume,
S-au pierdut în zare.
Iar baronii în palate
Beau și nu le pasă,
Și adesea cu călugări
Chefuiesc la masă.
Las' să bea ! Peste-a lor țeastă,
Nici nu trece anul :
În Tabor bătrînul Jijka ¹
Naltă buzduganul.

(Satul Marinoskoe, 10 octombrie 1845).

MARELE BECI

(Mister)

Ocara mea este totdeauna înaintea mea și rușinea
îmi acoperă fața la glasul celui ce mă batjoco-
rește și mă ocărăște, la vederea vrăjmașului și
a răzbunătorului. ¹

(PSALM 44, v. 15-16)

TREI SUFLETE

Trei pășărele, cum e neaua, zboară,
Și peste satul Subotiv ² coboară
Pe-o cruce de biserică dărăpănată.
— „O să ne ierte,-și spun, cerescul tată,
Noi nu mai sîntem oameni, sîntem duhuri
Și-am coborît de-aceea din văzduhuri
În locul ăsta, să vedem mai bine
Cum se desfundă beciul din ruine.
Numai de-ar fi mai repede să sape
Și din paragini beciul să-l dezgroape,
Că Domnu-a dat porunci lui sîntu Petre
Să ne primească-n rai și să ne ierte,
Atunci cînd țarul peste tot va pune mîna
Și de pe beci va-nlătura țărîna.“

I

„Cînd trăiam, acasă Prisia
Mă strigau pe nume.
Eu, cîndva, în satul ăsta
Am venit pe lume.

Cu-a hatmanului odraslă,
Juras ¹ din pruncie
Mă jucam pe-aceste uliți,
Azi în bălărie.
Și-unde e-un șopron acuma
Își aveau ei casă ;
Mă chema ades' năuntru
Doamna hătmăneasă.
Și-mi da turte cu stafide,
Și îmi da smochine.
De-i veneau din Cihrin oaspeți,
Mă chema pe mine,
Mă-ncălța-n ghetuțe nouă,
Mă-mbrăca-n rochiță,
Și-mi lega la spate părul
Cu o funduliță.
Ca pe-o floare în grădină,
Pînă-n tinerețe,
Toți veneau să mă mîngîie
Și să mă resfețe.
Și urît n-a fost, din gură-mi,
Un cuvînt să iasă.
Și aveam sprîncene negre
Și eram frumoasă.
Începură la porțiță
Pețitori să bată,
Iară eu țeseam ștergare
Ziulica toată.
Ci în van... Că nenorocul
Mi-a ieșit în față,
În duminica aceea
Dis-de-dimineață :
Alergasem să iau apă
(Și de-atunci fîntîna
Blestemată și secată
O umplu țărîna !)

Cum veneam acas' cu plinul
Și cu apă rece,
Iată-n drum, cu căpetenii,
Că hatmanul trece...
De scăpam mai bine, vadra,
Să rămîie seacă !
La Pereiaslav hatmanul
Nu știam că pleacă ¹,
Țarului din Mosc să-i jure...
Și de-atunci mi-i chinul —
Că din vadră s-a dus apa
Și-a rămas veninul !
Bînd dintr-însul taica, muma,
Nu mai sînt de-acuma...
Frații mi-au pierit, bătrîni,
Vitele și cîinii...
Și bînd toți se otrăviră,
Viața și-o sfîrșiră,
Iar eu zbor și — blestemată,
Nu-s în rai lăsată !“

II

„Nu mi-e-ngăduit nici mie,
Dragi surate, raiul,
Fiindcă țarului, o dată,
Calul adăpau-l...
Din Poltava spre Moscovia ²,
Prin Baturin drumul
Îi era... Dar de Baturin ³
Se alese scrumul !
N-am știut — eram prea mică —
C-ai lui foc îi dară
Cînd l-au omorît pe Cecel ⁴
Și-n Seim necară
Pe bătrîni și prunci de-a valma,

Pirjolind și stepa ;
Că pe mine mă aflare-n
Casa lui Mazepa,
Printre trupuri hăcuite,
Lîngă muma-mi moartă
Și cu greu de-ai mei putură
Să mă mai despartă.
Îi rugam să nu mă cruțe,
Dar mai grea pierzare
Mi-au sortit căci mă tîrîră
Pentru desfătare.
Ci putui să fug, în noapte,
La o biată casă,
Singura de la prăpădul
Focului rămasă.
Dar nu vru nici nenorocul
Să mă părăsească :
L-au adus pe țar acolo
Să se odihnească.
Iar în zori spre mine țarul,
Ochii cînd și-aruncă,
Semn îmi face să m-apropii
Și îmi dă poruncă
S-aduc apă din fîntînă
O găleată plină,
S-adăp calul, și-adăpîndu-l
Mi-e cumplita vină.
Neiertat mi-a fost păcatul
Că intrînd în casă
Am simțit deodată jalea
Greu cum mă apasă,
Mă topii ca lumînarea
Și mi-am dat suflarea.
Iar a doua zi spre seară
Mă și-nmormîntară.
Din tot satul, o bătrînă
Pentru mine plîns-a,

Dar păcatul o ajunsese
C-a murit și dînsa.
Și a putrezit uitată
Și ne-nmormîntată,
Că n-avu cine să-i sape
Groapa și s-o-ngroape.
Și de-atunci eu prin văzduhuri
Zbor cu alte duhuri,
Și amarnic mi-este chinul
Și în darn suspinul.
N-am știut că țaru-i dracu,
Și făcîndu-i placul
Î-am dus calul, adăpaiu-l
Și m-alungă raiul.“

III

„Eu în Kaniv sînt născută.
N-am vorbit în viață.
Mă purta în fașă maica
Dis-de-dimineată.
Cînd pe Nipru Caterina
Luneca în slavă,
S-a oprit cu mine mama
Undeva-n dumbravă,
Că plîngeam de sete poate
Sau de foame numa ;
Plînsul vrînd să mi-l alunge,
Necăjită muma
Înspre Nipru îmi îndreaptă
Fața și mi-arată
O galeră cît o casă
Și în aur toată...
Și ședeau pe punte prinții-n
Jurul Caterinei.

M-am uitat copilărește,
 I-am zîmbit țarinei,
 Și mi-am dat în clipa ceea
 Către ceruri duhul.
 Și cutreier, surioare,
 Ca și voi văzduhul,
 Și mă chinuiesc amarnic
 La cereasca vamă,
 Cît mă rog în rai să intru,
 Nu-s luată-n seamă...
 Fiindcă n-am știut din fașă
 Caterina cine-i ?...
 E lupoaica hămesită,
 Jalea Ucrainei !“
 „Să mergem însă că-n curînd e seară.
 Să înnoptăm în Ciuta ¹, bunăoară,
 De-om auzi, la beci, că-ncepe treaba,
 Ne-ntoarcem iar aici cu toată graba !
 Și zboară, zboară, albe ca omătul,
 Peste păduri își flutură penetul,
 Și pe o creangă de stejar se-așază
 Trei păsări și-mpreună înnoptează.“

TREI CIORI

1

Cran ! și cran !
 Bogdan
 Pe furat s-a pus,
 Ce-a furat a dus
 La Kiev, negoț
 Să facă cu hoți.

Ba eu prin Paris zburai !
 Cu Radzivill și Potočki ¹
 Zloți pe chefuri aruncai !

Dracul peste punte trece lacul !
 Vai ! Și-n apă capra dă de dracul !

Astfel trei ciori tot croncănesc și zboară
 Și obosite-apoi de zbor coboară
 Pe-un prepeleac din mijlocul pădurii,
 Cătînd cu ochi iscoditori ca furii.
 Și par așa, umflîndu-se în pene,
 Că-s trei surori urîte și viclene,
 Îmbătrînite și înveninate —
 Că fete au rămas nemăritate.

Asta este pentru tine !
 Pentru tine-i asta.
 Din Sibir nițică fiere
 Am adus și basta.
 Decembriști ² acolo-s droaie,
 Nu stăm de pomană,
 Da-n Moscovia, surato,
 Se găsește hrană ?

E destulă ! Trei ucazuri ³
 Pentru căi sînt date...

Pentru care căi ?

Cum, nu știi ?

Pentru căi ferate !

Șase mii, pe-o verstă numai,

Suflete-adunate :

Eu le-am sugrumat... ¹

Minciună !

Cinci au fost de toate

Și-asta cu Von-Korf ² ! Deci muncă,

Pot să zic, străină !

Și te-ngîmfi cu ce fac alții

Vai, ce pațachină !

La Paris, benchetuirăți,

O făcurăți lată.

Că-n Sibir zvîrlirăți șleahta ³

E-o nimica toată !

Și vă mai umflați în pene ?

Vai ce coțofene !

Dar tu ce-ai făcut, mai multe ?

Oh, nerușinare !

Aveți încă nas să puneți

Astfel de-ntrebare !
Eu, aici, vărsat-am sînge.
Voi, cu siguranță,
Nu-l citirăți pe Karamzin ¹

Și-aveți cutezanță
Să vă potriviți cu mine,
Ciori neisprăvite,
Caraghioase, proaste, slute
Și nenorocite !

2

Ei, da-ți merge bine pliscul !
Ce-ai pățit, sùrată ?
Dacă bei întreaga noapte,
Ziua umbli beată !

1

Îmbăta-te-ai fără mine,
Cu-ai tăi csiondzi grămadă !
Eu, Polonia am frînt-o
Și regala-i spadă.
De-ai fi fost în locu-mi, proasto,
Mai trăia și-acuma...
Nu tot eu, cu căzăcimea
Îngrășat-am huma ?
Nu i-am dat și eu chirie ?
Nu-i vîndui în piață ?
Dar ei, dracii, blestemații,
Încă sînt în viață !

Și gîndeam Bogdan s-ajute
Pe cazaci să piară !
Aș ! Venit-a suedezul
Și se ridicară.
Ce-a mai fost și-atunci ! Aminte
Cînd mi-aduc, mi-e groază
Parcă văd cum în Baturin
Jarul scînteiază.
Și ardeau cazace case
Ca făclii la denii,
Și răgaz durai la Romnii ¹
Doar din căpetenii.
Semănai cu ei Finlanda,
Fu grămadă-naltă,
Pe Orel, înspre Ladoga,
Îi vîrîi în baltă ².
Pe Poluboto ³ vestitu-n
Zi de sărbătoare
L-am ucis acolo-n ocnă
Cu-ale mele gheare,
Pîn-ce s-a-ngrozit și iadul
De-ale mele fapte,
Preacurata din Rjavița ⁴
Plînse-ntreaga noapte.

3

Nici eu n-am trăit degeaba !
Fost-am cu tătarii
Mă-nhăitai și cu Mucitel ⁵
Și cu toți tîlharii.
Cu Petruha ⁶ chefuit-am,
Și neavînd ce face,
Nemților vîndui Rusia.

Poți să dormi în pace !
 Nu-i nimic de mîntuială,
 Ce-ai făcut e bine,
 Ferecat-ai și ca țapii
 În obezi străine,
 Doar pe-ai mei nu-i pot pricepe
 Cum nu-și vin în fire.
 I-am băgat și-n fortăreață,
 Ori le-am dat mundire,
 La barbari le-am dat și ranguri,
 Și ei, drept răsplată,
 Se prăsiră ca păduchii,
 Însă slabi se-arată ;
 Și muscalii știu că-s meșteri,
 Le cunosc eu taina,
 Dar acum nu pot pricepe
 Ce fac în Ucraina ?
 Dau ucaz și spun : — „Să fie
 Pe pămînt dreptate,
 Iară voi sînteți ai noștri
 Și-ale noastre-s toate.“
 Vor acum trecutul antic
 Să îl dezgropînte,
 Că din case tot luară,
 N-au ce să mai zvînte,
 Vor acum pe morți să-i prade !
 Și de-aceea sapă,
 Dar de ce cu-atîta grabă
 Beciul îl dezgroapă ?
 Că biserica de-alături
 Mult tot n-o să țină
 Și-n curînd tot o să cadă
 Singură-n ruină.

Și-ar putea trecutul Pcela ¹
Mai vîrtos să-nvie,
Despre-aceste două nume
Dintr-odat' să scrie.

2 și 3

Totuși ne-ai chemat, surato !
Spune-ne și nouă
Ce minune-o să se-ntîmple ?

1

Ei, vor fi chiar două !
Două mari minuni. Și asta
Este toată taina :
Doi frați gemeni se vor naște
Astăzi în Ucraina !
Unul, ca pe vremuri Honta,
Va lovi călăii.
Celălalt e de al nostru
Și-o s-ajute răii.
Cel al nostru-a prins să miște-n
Pîntecele mumei.
Dar de-o crește noul Honta,
Pierdem totu-n lume.
El va smulge de pe trupuri
Lanțurile toate,
Vrea să-și vadă Ucraina
Iar în libertate.
V-am chemat la sfat de-aceea,
Că nu-i grea năpasta —
Blestematul se va naște
Chiar în noaptea asta !

Cu aurul îi pregătesc deochiul,
Să-i ispitesc şi inima şi ochiul.

1

Deşartă truda îţi va fi, surată !
La aur n-o să cate niciodată.

2

Înalte ranguri ţarul o să-i deie
Şi mîinile legate or să-i steie.

3

Voi strînge toate relele din lume
Şi toate chinurile să-l sugrume.

1

Nu, suratelor, cît încă
Lumea nu-şi deschide
Ochii bine, noi, la noapte
Pruncu-l vom ucide.
Că e noapte blestemată
Şi semn rău se-arată —
Peste Kiev stea cu coadă
Trece sus, ca vîntul,
Urlă Niprul şi la Teasmin
Pîrîie pămîntul.
Şi-n Cîhrîn, un munte geme
Încropit de sînge.

O, și toată Ucraina
Rîde-amar și plînge !
Rîde și-i nebună muma
C-a născut de-acuma
Doi copii și-s de o seamă
Și Ivan îi cheamă,
Și li-i dat același nume
Să îl aibă-n lume !

Atunci ciorile zburară
Și așa cîntară :

1

Cu cumătra, hai, Ivan,
Pe Nipru, către Liman,
Cu cumătra !

2

Ba-n țări calde, pe Iarciuc,
Șerpi să mînce, am să-l duc,
În țări calde !

3

Ba, în brațe l-oi lua
Și în iad îl voi purta
Ca săgeata !

TREI COBZARI

Unui orb. Olog e-al doilea.
Gheb al treilea are.

Merg la Subotiv să cînte
De Bogdan cel mare.

1

Ia' te uită ce drăcie !
Ciorile acele...
Au făcut muscalii cuibul
Parcă pentru ele.

2

Pentru cine-atunci ? Că oameni,
Doar, în cuib n-or pune,
Ca să socotească stele
Cîte vor apune !

1

Ba mai știi ? Muscalu', neamțul
Poate-ar sta, bătrîne.
C-amîndoi știu să mănînce
Și acolo pîne.

3

Ei, dar ce-ndrugați năzbîtii !
Nu vi-i bine vouă ?
Ciorile anume-s puse
Colo, să se ouă.
Și muscali din ele poate
C-or să se plodească,
Pentru țar, că lumea-ntreagă
Vrea s-o cucerească.

Poate-o fi și-așa... Dar cuibul,
 Sus, mînca-l-ar zgaiba,
 Pentru ce l-au pus pe munte
 Îngă nori ?

Ce naiba,
 Dac-o fi potop să vie,
 Nu pricepi, nineacă,
 Vor privi de sus boierii
 Cum mujici se-neacă...

Aș ! E pentru oameni cuibul
 Pus, sperietoare :
 Nu cumva din rîu să fure
 Și-n nisip să are !

Ce-ndrugăți, voi, dracu știe,
 Dar minciuni, știu, spuneți !
 Ce-ar fi capu-aici la umbră
 Nițeluș să-l puneți,
 Că mai am în torbă două,
 Trei bucăți de pîine :
 Să-mbucăm și-apoi vedea-vom
 Ce-om mînca și mîine.
 Și-apoi cine-o să frămînte
 Cobza și-o să cînte
 Despre al nost' Bogdan ?

Bătrîne,
Voi cînta eu mîne
Despre Iași și despre riul
Jovti Vodî, iară
Și de tîrgul Beresteciko ¹
De cu zori în seară.

1

Hei, norocul ni se-arată
Undeva pe-aproape :
Mine-n zori e-aci tot tîrgul,
Beciul să-l dezgroape.
Și puțini n-or fi nici domnii
Și-om ciupi parale,
Dac-ar fi să placă, numai
Cîntecele tale.
Cîntă, s-auzim !...

1

La dracu !
Să dormim mai bine.
Ziua-i mare, și-avem vreme...

Prind să se închine
Și adorm sub ulm săracii
Frînți de nehodină,
Și tac păsărele-n ramuri
Și-ncă nu-i lumină.

Dar la beci mereu se sapă,
 Țărîna o dezgroapă :
 Au săpat o zi, și două,
 Au săpat și nouă.
 Pîn'la zid sînt cu săpatul
 Și se-ntind de-a latul,
 Și cad bieții de-osteneală
 Și de nădușeală.
 Și pun străji pe-ntunecime
 Să nu vie nime,
 Și porunci vătafu-mparte,
 La Cihrin dă carte.
 Vin a doua zi, mai marii,
 Juzii și notarii,
 Bolta spartă în fărîme
 Stă să se dărîme
 Peste beci — mai-mari, grămadă,
 Se hlizesc să vadă.
 Beciul iată-l desfunderă,
 Dar se speriară
 Ochii, li-i umplu durerea
 Cînd văzură — „averea“
 Lui Bogdan : ici o copaie,
 Colo putregaie,
 Ț Hîrburi, oase mucezite
 Și de lanț tocite.
 De-ar fi lanțuri de mundire !
 Dar își ies din fire
 Și ispravnicul asudă
 Și e mort de ciudă —
 Are fața bosumflată
 Buza-n jos lăsată :
 Viu de-ar fi Bogdan, l-ar prinde,
 Învăța-l-ar minte,
 La oștire l-ar trimete,
 L-ar lovi cu sete...

Și rusește tot înjură
Cu spurcata-i gură.
Pe Iaremenko ¹ îl cată
Fiara blestemată
Și mi-l umple de sudalme,
Și îi trage palme.
Pe cobzari în drum de-i vede
Crunt se mai repede :
— „Ce-i cu voi ?“
„Nălțam cîntare
Lui Bogdan cel mare !“
— „Lui Bogdan ?“ și-n chingi îi prinde
Și-i învață minte,
Și îi bate de-i usucă,
Și apoi i-alungă.

Astfel dară în Subotiv
Beciul desfunderă —
Pe cel mic, că beciul mare
Încă nu-l aflară.

(Mirgorod, 1845)

SLUGA

(Prolog)

Dis-de-n zori de dimineată
Cîmpu-i coperit de ceață,
Și prin ceață, pe-o movilă,
Iat-o salcie umilă.
Dar, nu-i salcie să steie
Pe movilă, ci femeie.
Tinerică e și strînge
Nu știu ce la sîn și plînge :

„Ceață, ceață, soro ceață,
Nenorocul meu în viață !
Că de tine m-aș ascunde
Și-aș fugi, dar nu am unde !
De bat lumile pustii,
Calea tot mereu mi-o ții.
Bată-le pustia, lumi !
Tu, de ce nu mă sugrumi ?
Și m-afundă în pămînt,
Să nu fiu așa cum sînt,
Dar mai bine, soarta mea,
Viața nu mi-o sugruma,
Ci m-ascunde-n cîmpul des
De-acolo să nu mai ies,
Nimenea să nu-mi mai vadă
Jalea mea și-a mea obadă.
Lepădată nu-s de neam,
Tată am și mumă am
Și te am pe tine-n viață
Ceață, ceață, soro ceață,
Și-un făt mic, neîntărcat,
Fecioraș nebotezat...

Și nici nu te-oi boteza,
Și nici nume nu ți-oi da
Să nu știi nici cum te cheamă
Și nici cine ți-a fost mamă !
Dar la cer mă voi ruga,
Soarta poate-i va schimba.“

I se-amestecau în cale
Lacrimi cu țărîna moale.
Și cînta un vers de jale —
Cum la Dunăre în sus
De cu noaptea-n cap s-a dus
Văduva la apa rece,
Feciorașii să-și înece :

„Colo-n largul cîmp
Și pe negrul dîmb
Văduva-abătută
Căuta cucută,
Însă nu afla
Iarba ce-o căta
Și născu-ntre-flori
Micii ei feciori,
Și cu ei s-a dus
Dunării i-a spus :
Dunăre domoală,
Ia-i la tine-n poală
Și la sînul tău
Leagănă-i mereu.
Nisip gălbior.
Te desfă cu dor
Să-nvelești pe cei
Copilași ai mei !“

Fost-a cînd a fost, cîndva,
 Un moșneag, și-o babă-avea,
 Și trăiau lingă un iaz
 Într-o casă ou zăplaz.
 Se știau de copilași,
 De demult, de pe imaș,
 Cînd pășteau alături miei,
 Ca și-acum tot singurei.
 Cînd crescură se luară,
 Casă bună își durară,
 Mai aveau și-un iaz și-o moară,
 Aveau vite în ogradă
 Și prisacă și livadă,
 De-un trai bun se bucurau,
 Însă prunci ei nu aveau.

Cine să le dea binețe
 Și-ajutor la bătrînețe ?
 De-or să moară singurei,
 Cine-i va-ngropa pe ei ?
 În mormînt cînd or să treacă
 Pomeni cine să le facă ?
 Și cînd n-or mai fi ei mine,
 Munca lor cui va rămîne ?
 Ce-au putut s-agonisească
 Oare cui să folosească ?
 Greu să-ți crești copilul, greu,
 Cînd nimic nu ai al tău !
 Cînd n-ai masă, cînd n-ai casă,
 Cînd amarul te apasă !
 Dar mai greu să-mbătrînești
 În palate cînd trăiești
 Și să n-ai cui să le lași,
 Fiindcă nu ai copilași.

E plăcut în jurul lor,
Stau bătrînii în pridvor,
În cămeși albe de in
Și e ceru-așa senin,
Fără nour, fără pată,
Zarea de lumini se-mbată.
Și măcar n-adie vînt,
Zici că-i raiul pe pămînt !
Dar de ce, cînd nu sînt nori,
Stau bătrînii gînditori ?
Și în raiul minunat
Chipul li-i întunecat ?
De demult o dureroasă
Amintire îi apasă ?
Vreun necaz, înăbușit
Altcîndva, s-o fi trezit ?

Nu știu ce-i cu ei și cum...
Poate se gătesc de drum
Și tristețea poate-i scurmă,
Că e drumul cel din urmă
Și pe cît știm fiecare
Nici întoarcere nu are.
Oare o să fie cine
Să le-nhame caii bine ?

— „Ce spui, Nastia, ce-o să fie ?”
Nastia n-are cum să știe.
— „M-am gîndit și eu la asta...
Bătrînețea ni-i năpasta,
N-are cine să ne-ngroape
Și-asfințitul ni-i pe-aproape.”

Dar cu miinile la gură,
Pentru ce deodat' tăcură ?
Gîngurit parcă s-aude,
Ca de prunc, cu feșe ude :
Dinspre poartă vine glasul
Și-și grăbesc spre poartă pasul,
Iar acolo — ce să vezi ? —
Părăsit în ierburi verzi,
Înfășat în haină nouă —
Un copil cu ochii-n rouă !

— „S-a-ndurat de mine Domnul
Cînd va fi să intru-n somnul
Fără capăt — iată cine
Pomeni-mă-va pe mine !“

Baba-n casă pruncu-și duce,
Moșu-ntii își face cruce,
Apoi pleacă de-a călare
Să dea sfoară de-ntîmplare,
Că de-acu' nu-s singurei
Și că-n casa lor sînt trei.
Multe-n viață sînt ciudate :
Plînge unul că nu poate
De copii nici capul scoate !
Altul umblă la altare
Și aprinde lumînare
Și se plînge că nu-i are !

3

La bătrîni, către chindie,
Au prins oaspeții să vie.
Și mesenii toți închină
Și de vin e vadra plină.

Duduie cuptorul vetrui,
Și trei rînduri de cumetri
Pe copil mi-l botezără ;
Marko, numele îi dară.
Iar bătrînii se-mpăună,
Nu mai știu unde să-l pună,
În ce loc mai bun să-l culce
Pe-odorașul lor cel dulce.
Anul a trecut și iată.
Că la poartă se arată
O femeie tinerică,
Necăjită, frumușică,
Moșului îi face rugă
S-o primească-n casă slugă.
— „Ce zici, Nastia ?“

— „Eu, Trofine,
Zic că, de-o luăm, e bine,
Că mi-i bătrînețea-n spate
Și ni-s oasele muiate.
Și-apoi cine să-ngrijească
De copil, cînd o să crească ?“
Spune moșul : — „Și eu traiul
Mi-l trăii — mîncai mălaiul...
Dar tu, fată, te-ntrebăm,
Ce simbrie vrei să-ți dăm ?
Sau cu anul, sau cu luna
Să-ți plătim ? Că ni-i totuna.“
— „Dați-mi cît voiți să-mi dați,
Mulțumită-s că mă luați.“
— „Nu, așa nu-i bine, fată,
Plata trebui' numărată.
E din moși o vorbă mare :
Cine nu socoate — n-are !
Fie-atunci așa-nvoiala :
Vezi cum ne e rînduiala
Mai întii și obiceiul
Și-om căta cu tot temeiul

Ce poți face, ce poți dreg —
Și apoi ne-om înțelege !
Te-nvoiești ?“

— „Chiar bucuroasă !“

Și-a rămas la ei în casă.
Parcă ea ar fi stăpîna,
Că pe toate pune mîna
Și în casă și pe-afară
Spală, mătură și cară.
E la păsări, e la vite
Sau ațîță focu-n plite,
Dar cu pruncul mai cu seamă
E mai bună ca o mamă :
De din zori de dimineață
Îl spală pe mîini, pe față,
Îl hrănește, îl alintă,
Îl adoarme și îi cîntă.
Cînd e zi de sărbătoare,
Nici nu iese la plimbare,
Nu se odihnește-oleacă —
Stă cu pruncul și se joacă.
Bucuroși bătrînii-s foarte
De-așa slugă s-aibă parte.
Dar nu știu ce-ncrîncenată
Soartă fetei i-a fost dată,
Și că seară după seară
Plînge fata cea amară
Pe vreun colț uitat de ladă —
Nimeni, nimeni să n-o vadă.
Pruncu-o vede, dar nu știe
De ce plînge-așa pustie,
Și adesea cînd îl laie
Sînt și lacrimi în copaie.
Și nu-i nimeni să-l alinte,
Să-l sărute-așa fierbinte !
Viața-ntreagă post ar ține,
Numai el să mînce bine,

Noaptea dacă-n somn tresare
Pruncul, ea e în picioare :
Îi sărută ochișorii.
Fără somn o află zorii.
Cînd mînuțele-și întinde
Pruncușorul și-o cuprinde,
Și se bucură, și-o cheamă,
Și îi spune, parcă, mamă —
Nimeni, nimeni, biată Hanna,
Inimii nu-ți știe rana.
Iară pruncul ca o floare
Crește, și se face mare.

4

Și-a tot scurs mereu la vale
Vremea, apa dîmisale,
Și s-au scurs de-a valma anii,
Ca pe raclă bolovanii.
Babei Nastia, săracă,
I-a venit ceasul să treacă
Dintr-o lume-n altă lume,
Cum la toți ni-i dat anume.
Iar Trofin, moșneagul, bietul,
Ogoitu-s-a cu-ncetul,
Trecu vremea furtunoasă,
Liniștea s-a-ntors acasă.
De cu primăvară-n toamnă,
Marko boii și-i îndeamnă.

5

Peste-o săptămînă, iată,
Forfotește curtea toată
Că e nunta sorocită
Și ograda pregătită.

Joacă moșul tinerește
Și pe oaspeți îi poștește ;
Și cîți oameni pe cărare
Trec pe jos, sau trec călare,
Moșul iese și-i îmbie
Cu ulcica de rachie
Dar întîi el trage-o dușcă
(Să se vadă că nu mușcă !)
Și-nc-o dușcă și mai mare,
C-abia umblă pe picioare.
În ogradă-i gălăgie,
Și e rîs și-i veselie
Și în casă și pe-afară ;
S-au scos oale din camară
Și se coace, se gătește,
Se fierbe, se rumenește.
Dar sînt fețele străine,
Hanna unde-i, de nu vine ?
Unde e blajina slugă ?
La Kiev s-a dus la rugă,
A plîns Marko, să rămîie,
Locul mumei să îl ție...
— „Nu pot fi cu ei de-o seamă,
Sluga cum să-ți fie mamă,
Cînd boieru-n capul mesei
E părintele miresei ?
Și de-aceea plec mai bine
Să nu rîdă ei de mine.
Plec și iarăși m-oi întoarce,
Vlaga ultimă mi-aș stoarce
De-o să mă primiți în casă
Să slujesc și pe mireasă !“
Și plîngînd plecă pe poartă,
Căinîndu-se de soartă.

Nunta e în toi. Nănașul
Tot închină răchiașul,
Și nu-s cobzele în torbă.
Nici picioarele, nu-i vorbă !
În ăst timp, să-și facă ruga,
A ajuns la Kiev sluga,
După drum nu se-odihnește,
Se tocmește și muncește.
Spală vase și podele
Pentru niscaiva lovele,
Să-i dea popii sărindare
La hramul sfintei Varvare.
Pentru Marko mai muncește
Și-o căciulă-i târguiește,
Nu de la blănarii meșteri,
Ci de la Sîn-Ion din peșteri ;
Cușma-i tămăduitoare
De-o pui, capul nu te doare.
Și ia norei un inel
Cu o lacrimă pe el,
Și se-nchină cuvioasă
Și pornește către casă.

Marko și cu Caterina
Parcă au văzut lumina
Cînd la casa lor cu flori
Hanna a venit în zori.
Și la masă o așează,
Și îi dau de ospătează,
Să mănînce și să beie
Și îi spun la ei să steie.
„Doamne,-și zice, de ce oare
Mă cinstesc și-mi dau mîncare ?
Oare știu și au ghicit
Cine sînt ? De ce-am venit ?

Nu. Ei n-au ghicit. Sînt buni...“
Și plîngea cu fața-n pumni.

De trei ori a dat înghețul,
De trei ori a dat dezghețul,
De trei ori, să-și facă ruga,
La Kiev se duse sluga.
Ca pe-o mamă, însă-acum,
Nora o-nsoțea la drum.
Cînd a fost și-a patra oară,
Catia-a dus-o pîn'la moară
Și ca pe o maică parcă
O rugă să se întoarcă
Mai degrabă, să nu fie
Fără ea, casa pustie !

După Sîn-Maria mare,
Într-o zi de sărbătoare,
Moș Trofin dă casei roată
C-un nepot și o nepoată,
Cu căței, cu nepoței,
Se juca, mă rog, cu ei !
Din șindrile și nuiiele
Tot scornea la jucărele,
Iar nepoții în ogradă —
Pe bunicul lor grămadă !

Cînd era jocul mai mare
Cine-n fața lor răsare
Hanna, sluga cea iubită,
De pe drumuri ostenită.
— „Unde-i Marco ?“

— „Încă nu-i !“

— „Vai, și-abia să vin putui !

N-aş fi vrut, printre străini,
Să mă sting în măracini.
De-aş trăi numai niţel,
Pînă s-o întoarce el !“
Scoase din legăturică
Pentru nepoţica mică
Iconiţe şi mărgele,
Şi din cocă păsărele,
Doi căluţi de tinichea
Pentru Carpo, şi-o nuia,
Şi al patrulea inel
Cu o lacrimă pe el
Pentru Catia. Pentru moş —
Smirnă, ceară-n cocoloş.
Pentru Marko, însă Hannei
I se terminară banii...
De muncit puteri n-avea
C-ar mai fi luat ceva.

Nici nu bea. Nici nu mănîncă,
Roasă e de jale-adîncă,
Catia o spală pe picioare...
— „Caterino, cînd e oare
Iar duminică ?“

— „Poimiine.“

— „Să sfinţeşti puţină pîine
La biserică s-o dai
Pentru sfîntul Nicolai,
Marko sănătos să fie
Şi acasă să revie,
Lumineze-i calea Domnul !“
Noaptea-i pierе Hannei somnul
— „Bătrîneţea bat-o vina ! —
Nu mai sînt ce-am fost, Catrina,
Şi nimic nu mă mai ţine,

Și să plec cu greu îmi vine !
Rece-i lumea ceealaltă,
Dar a voastră, Caterina,
E străină, dar e caldă.“
Astfel geme biata Hanna
Și pălește rău sărmana,
Sfântul mir nimic n-ajută...
Tot mai galbenă-i și slută,
Străvezie ca o umbră.
Moș Trofin prin curte umblă
Și-i zdrobit. Catrina plîns-a,
Zi și noapte-i lîngă dînsa.
Iar în beznă cucuvele
Prevestesc de lucruri rele.
Ceas de ceas, mereu mai slabă :
— „Marko n-a sosit ? întreabă.
Dac-aș ști că va veni
L-aș mai aștepta o zi !“

8

Marko vine cu ciumacii,
Boii trag abia, săracii.
Cîntă Marko fericit
Și de loc nu e grăbit,
Că aduce stofă fină
Pentru mîndra-i Caterină
Și o haină de velur
Cu fir de-aur primprejur.
Briu de piele pentru moșu,
Căptușit întreg cu roșu.
Pentru slugă-aduce-o fustă
De brocart cu dungă-ngustă
Și-o năframă cu gabale,
Și pentru copii sandale

Și hăinuțe și botine,
Struguri, turte și smochine.
Și burduf în coji de brad.
Și vin roș de Țarigrad
Și trei vedre, un butoiaș,
Caviar de Don și caș.
Cintă Marko și nu-i pasă,
Dar nu știe ce-i pe-acasă.
Hanna e aproape moartă.
Marko intră-acum pe poartă,
Ea-l aude și tresare :
— „Catia fugi în goană mare
Și-l întâmpină voioasă,
Dar mi-l adă iute-n casă !
Mulțumescu-ți, Doamne, sfinte,
Că-l văd iarăși înaintea !“

Moșul boii îi dejugă,
Cată Marko după slugă :
— „Catia, dar pe unde-i Hanna
Nu cumva ?...“

— „O, nu sărmana,
Dar nici mult de tot nu are,
Că bolește biata tare.
Pînă tata caru-ndreaptă,
Mergi la ea, că te așteaptă.“

— „Marko, vino, nu te teme,
Că sînt eu... bătrîna geme“,
— „Iar tu, Catia, ieși nițel,
Vreau să stau puțin cu el.
Să-l întreb ceva, să-i spui...
Numai lui și numai lui.“

Iese Catia suspinînd.
Marko o privește blind,
Iar ea mîinile își pune
Pe-al lui creștet și îi spune :
— „Marko, uită-te la mine,
Clipele îmi sînt puține,
Mi-a-mplinit preasfîntul ruga,
Nu sînt Hanna, nu sînt sluga,
M-am zbătut amar și greu...
Îți sînt mamă, fiul meu !“
Își sfîrși aici cuvîntul..
Marko simte că pămîntul
I-a fugit de sub picioare.
Și din locul lui cînd sare
Să-și îmbrățișeze muma —
Ea dormea pe veci de-acuma !

(Pereiaslav, 13 noiembrie 1845, 1860).

ȘI CELOR MORȚI, ȘI CELOR VII, ȘI CELOR ÎNCĂ NENĂSCUȚI

*Compatrioților mei din Ucraina
și de dincolo de Ucraina, a mea
prietenească epistolă.*

Cine spune că iubește pe Dumnezeu,
dar își urăște fratele, acela
nu spune adevărul.

IOAN, cap. IV, v. 20

Iar e seară, iar e ziuă,
Noapte iar se face
Și iar lumea ostenită
Se-odihnește-n pace.
Numai eu plîng pe lumină,
Și pe-ntunecime,
La răspîntii unde-s oameni
Dar nu vede nime.
Și nu-mi știe, nu-mi aude
Nimeni a mea limbă.
Toți își tîrguiesc dreptatea
Și cătușa-și schimbă.
Hulesc omul și-l înjugă
Oricînd le cășună,
Seamănă pe cîmp durere
Și durere-adună.
Din mîhnire ce-o să iasă
Decît tot mîhnire ?
Reveniți-vă odată,
Prunci neghiobi, în fire
Și priviți în jurul vostru
Țara care pierе,

Îndrăgiți-o și-ndrăgiți-i
Marea ei durere.
Lăsați vrajba, nu mai bateți
Țări îndepărtate,
Nu mai căutați zadarnic
În alt loc dreptate.
Nu-i în cer, nu-i pe pământuri,
Nici sub zări străine,
Ci-i în casa ta dreptatea
Și-i puterea-n tine.

Eu nu știu două Ucraine,
Un singur Nipru știu, și-atît !
Și voi umblați prin țări străine,
Că-n țara voastră vi-e urît.
Fraternitate ! Libertate !
Vă ies cuvinte mari pe gît
Și le-ați adus aici pe toate :
Cuvinte numai și atît !
În lume una-i Ucraina
Și-un Nipru numai. Voi uitați
Că zilei i-ați văzut lumina,
Nu la tirani să vă-nchinați
Dar nedreptatea nu vă mișcă,
Voi pielea știți s-o jupuiți
Sărmanului ce crește hrișcă,
Apoi grămadă vă-mbulziți
Iar spre nemțeștile meleaguri
Și căutați cu ochii goi
Dreptatea, de pe alte praguri,
Ce-n darn o irosiți tot voi.
De-ați duce-n mîinile hapsîne
Tot ce-ați furat de la părinți,
Atunci și Niprul ar rămîne
Orfan de munții lui cei sfinți.

O, acasă dacă nu v-ați mai întoarce
Și-ați pieri acolo unde-ați petrecut,
Pruncii n-ar mai plînge, lacrimi n-ar mai stoarce
Mumele cu gîndul trist și abătut !
Soarele, gunoiul, n-ar fi să-ncălzească,
Și ar fi pămîntul liber și curat,
Și n-ar fi să știe nimeni că sub mască
Se ascunde chipul vostru blestemat.

A bătut el drumuri multe,
Și-a ajuns ciumac de frunte.
Dar pe-acasă somn nu are
Și e timpul să se-nsoare.
Se gîndește ziua-ntreagă
Moșu-o noră să-și aleagă :
Bună, harnică, frumoasă.
Și cu dragoste de casă.
Și îi cere Hannei sfatul.
Hanna-ar merge la-mpăratul,
O domniță cu căleașcă
Pentru Marko să pețască,
Dar răspunde : „Să-și aleagă
Singur fata care-i dragă.“

Deci cu Marko socotiră
Pețitorii și-i urniră
Cu ulcele și ștergare,
Și zăbava n-a fost mare,
Că și vin pe înserate
Cu năframele schimbate
Să-i aducă-o pîinișoară,
C-au pețit o domnișoară
În jupan, ca o crăiasă,
Cum nu-i alta mai frumoasă,
Chiar hatmanul de-ar vedea-o,
Ar muri de n-ar lua-o !

Tuturor le mulțumește
Moșul și acu' gîndește :
„Ziua, doar, de cununie
A rămas să se mai știe,
Și să știm de bună seamă
Cine îi va fi de mamă...
De trăia sărmana Nastia...”
Iară Hanna-aude astea,
Și se face cum e varul,
Și o-neacă-n piept amarul.
Ci treziți-vă ! Că-n pulberi
Fi-veți și cenușă,
Cînd cătușele și-or rupe
Cei ce-s în cătușă.
Va veni la judecată.
Niprul să vorbească,
Marea-albastră de-atît sînge
O să se-nroșească.
Nu va fi atuncea nimeni
Să vă dea dreptate.
Muma o să-și uite pruncul,
Fratele pe frate.
Și fum negru coperi-va
Soarele la față,
Blestemați veți fi și-n moarte,
Cum sînteți și-n viață.
Nu mai azvîrliți în chipul
Domnului cu tină,
Nu vă înșelați copiii
Că ei nu-s de vină.
S-or uita-n adîncul vostru
Și vor ști să vadă
A cui piele îmbrăcarăți,
Corbilor de pradă !
Și vor ști să vă condamne,
Să vă vestejească.

Nu-i mai înșelați ! Blestemul
Lor o să vă pască !

De-ați învăța cum se cuvine
Ați fi deștepți numai prin voi.
N-ați îndruga gândiri străine :
— „Eu nu sînt eu. Nu sîntem noi,
De toate știu. Văzut-am toate.
Nu-i iad, nici rai, nici Dumnezeu,
Nici patrie, nici libertate,
Ci numai neamțul scund și eu,
Și nimeni altul.“

— „Bine, frate,
Dar cine ești ?“

— „Nu pot să știu,
Să spună neamțul. Decît mine
Mai multe știe și mai bine.“
— „Sînteți mongoli !“ vă-nvață hoții.
— „Mongoli ! Mongoli ! urlați și voi :
Din Tamerlan venim cu toții
Și-i sîntem nepoțeei goi !“

— „Ba sînteți chiar slavi !“ același
Dascăl o sucește.

— „Slavi ! Da, slavi ! URLAȚI ! Strămoșii
Slavi au fost, firește !
Din Safarik, Kollar, Hanka ¹,
Filă după filă
Înghiți, trezind eroici
Rîvna slavofilă
Și nu-s graiurile slave
Pentru voi, străine,
Doar pe-al vostru îl uitarăți,
Sau nu-l știți prea bine.

Oare cînd și-n limba noastră
Vom vorbi acasă ? !
Dar vi-i capu-n altă parte,
Alte griji v-apasă.
Vai, și-atît o încîlcirăți
Pe nemțeasca lege,
Căci nici bunul nostru dascăl
Neamț nu înțelege !
Darmite cei simpli oameni
Ce să mai priceapă ?
Cînd mereu pe dos vi-i gîndul
Și vi-i limba șchioapă ?
Armonia și puterea...
Mai presus de toate...
Ce-i istoria ? Cîntarea
Noastră-n libertate.
Ce-s romanii ? O nimica.
Nu sînt Bruți căci Bruții
Sîntem noi. Noi sîntem Cocleși ¹
Florile virtuții !
Că la noi se scaldă-n Nipru
Libertatea goală,
Și sub cap își pune munții,
Și i-e stepa Țoală !
Da, ea se spăla în sînge,
Se culca în pace
Peste hoituri pîngărite
Și dureri cazace.
— „Mai citiți o dată cartea
Și pe dinafară
Învățați-o și citiți-o
Iar și iar și iară.
Și-ți vedea atunci ce sîntem
Și ce-au fost părinții ;

Și de ce zăceam în lanțuri
Pradă suferinții.
Și-ți vedea mai bine cine-s
Florile virtuții
Cocleșii făimoși și-anume
Cine vă sînt Bruții !“

Al Moscovei, de jos, noroi
Sînt domnii voștri și hatmanii —
Și-s al Varșoviei gunoi
Cu ce vă lăudați, deci, voi,
Fii ai Ucrainei, sărmanii ?
Că mai dihai decît părinții
Umblați în jug și duceți greul !
Că de pe voi rup doar cu dinții,
Pe cînd din ei topeau și seul.
Că vi-s frații păstrătorii
Căzăceștii fale,
Că-n Trapezunt și-n Sinope
'Nfulecau sarmale ?
Au mîncat, e drept, dar vouă
Azi nu vă priește,
Căci cartofi în Sece-acuma
Neamțul răsădește ¹,
Iar voi cumpărați cartofii.
Sănătoși mîncăți-i,
Laudă, în Zaporoje,
Neamțului cîntați-i !
Dar cu-al cui anume sînge
Brazdele udară
Pînă cînd din cuib cartofii
Aștia să răsară ?
Și vă lăudați că-n pulberi
Ați văzut apusă
Țara leahă, că de spada
Noastră fu răpusă ?

Este drept : căzu sub spadă
Și amarnic plîns-a,
Dar pe noi, căzînd, grămadă
Ne strivi sub dînsa.

Pentru noi și leah părinții
Sîngele-și vărsară
Și drept glorie — cătușe
Fiilor lăsară.

Ai ajuns mai rău ca leșii,
Țară strămoșească.
Vin copiii tăi, Ucraină,
Să te răstignească.
Varsă-n loc de bere sînge,
Să te sîngereze.
Cu făclia vremii ochii
Vor să-ți lumineze.
După veac și neamț vor fiii —
Vajnici să îndrume
Pașii osteniți ai oarbei
Și bătrînei mume.
Ca să-nvețe ea și altfel
Cum să se-ngrijească
De pruncimea ce-i sortită
Încă să se nască.
Arătați-i, nu vă temeți,
Veți primi arvună,
Va fi, pentru-nvățătură,
Plata mumei bună.
Că din ochii voștri lacomi
Va cădea albeața,
Gloriei înșelătoare
Să-i cunoașteți fața.
Nu vă amăgiți, deci, singuri,
Învățați nainte !

Chiar de la străini culegeți
Noi învățăminte !
Numai să nu dați uitării
Ce-ați lăsat acasă,
Pe acel ce-și uită muma,
Pruncii lui îl lasă.
Și străinii îl alungă,
Dumnezeu îl bate...
Și găsește pretutindeni
Ușile-ncuiate.
Ci pe mine mă încearcă
Lacrima fierbinte
Cînd de vremea de-altădată
Îmi aduc aminte.
De-ar rămîne-acele fapte-n
Veci de veci uitate,
Din seninul vieții mele
Dare-aș jumătate.
Asta-i fala Ucrainei !
Voi cu gînduri treze
Să citiți, ca nătărăii
Să nu aiureze.
Să puteți privi în față
Naltele gorgane,
Pedepsind pe ucigașii
Meșteri în canoane.
Fraților, îmbrățișați-l
Pe al vostru frate,
Să se bucure și chipul
Mumei lăcrimate
Și să dea cu brațu-i tare
Binecuvîntare,
Copilașii să-și sărute
Fără zvon de fiare.

Ca în carte să rămână
Vremile ruşinei,
Să renască numai buna
Fală-a Ucrainei.
Şi va fi lumină clară,
Dar nu cea de seară,
Luminându-ne în tihnă
Drumul înainte
Pentru ea, deci, fiţi ca fraţii,
Rogu-vă fierbinte !

(Viunişcea, 14 decembrie 1845)

Nădăjduiesc, mă rog, mă-nchin
 Bătut de lacrimi și tristețe,
 Și gîndul meu de-amaruri plin
 Nu mi-l aud decît pereții.

Să-mi răspundeți și să plîngeți
 Voi, pereți cu mine,
 Nedreptățile din lume,
 Sorțile haine.
 Răspundeți-mi ! Nenorocul
 Ne-nsoțește, poate,
 Nenorocul veșnic, care
 Fruntea ne-o abate.
 Poate că o să ne deie
 Pentru-o vreme pace,
 Și cu oamenii, cu soarta
 Rea o să ne-mpace.

Iar omul să se culce, să viseze
 Că-n jurul lui toți oamenii sînt buni,

Trezit în zori, el să se minuneze
Că-i vesel și-a uitat de-amărăciuni.
Barem așa să uite putregaiul,
Și în robie cruntă soarta grea,
Și să-și cunoască barem astfel raiul
Și libertatea și iubirea sa.

În toamnă, pe la sfântul Nicolae,
De soare dogoriți, răzbiți de ploaie,
Pe drumuri către Bender, depărtate
Mergeau, cîntînd, țiganii-n libertate.
Au mers ce-au mers, pe urmă se opriră,
Popasul pentru noapte-și rînduiră
Și focului îi așezară vatră,
Să steie-n jurul lui întreaga șatră.
Din traistă unii scot cîte-o ciosvîrtă,
Prind alții mămăliga s-o învîrtă,
Iar alții-nghit numai în sec, săracii,
Da-n schimb sînt liberi, ca pe vremi cazacii.
Din cîmp răsună parcă o cîntare,
Întîi încet, apoi ceva mai tare,
Glas muieresc ar fi, sau chiar de fată,
Venind acasă, de la nuntă, beată.

„Ah ! În noua casă
Ce-ai visat mireasă ?
Că așa, deodat',
Muma a turbat,
Socru s-a-nsurat,
Tata s-a-necat...
I-hu !...”

Țiganii rîd și prind să-și zică :
— „De unde naiba vine, mămulică ?

De dincolo de Nistru, că țipenie
De om pe-aici ! Sau poate e-o vedenie !
Țiganii mai de milă, mai de frică
O strigă și-n picioare se ridică.
Și-n fața lor, din pîclă se arată
Făptură de femeie cam ciudată,
Cu haine peticite și scămoase,
Înfrigurată bițîind din oase.
De ger îi dase sîngele afară
Și sta-nchegat pe pielița murdară,
Scaieți-n păru-i lung pînă la poale,
Cum tremura, sunau ca niște zale.
Stă ea cît stă, pe urmă se apleacă,
Pe vîlvătaie mîinile își pleacă
Și rîde parc-ar plînge : — „Uite-așa
S-a însurat săracul...” își șoptea.
— „Cine-i vedenia' îngrozitoare ?
Vedenie nu este, pe cît pare,
Mi-e muma, mi-este sora ! Auziți ?
E vrăjitoarea mea ! Așa să știți“.

ȚIGANII

Femeie tînără, de unde vii și unde
Te duci, și cine ești ? Răspunde !

VRĂJITOAREA

(cîntă)

„Femeie cînd am fost și tinerică,
Mă sărutau întreaga ziulică,
Și nici bătrînă nu m-aș da bătută,
Dar nimenea acum nu mă sărută“.

ȚIGANUL

O cîntăreață de-asta să ne pice
Nu ne-ar fi rău. Țiganilor, ce-ați zice,
Să-i dăm în grijă ursul ?...

VRĂJITOAREA

Ba, eu cînt
Cînd merg, cînd dorm, cînd bate vînt,
Cîntînd aproape că uitai
Vorbirea...

ȚIGANUL

Unde rățăceai ?

VRĂJITOAREA

De mine-ntrebi ?

(*Cu glas șoptit.*)

Mai bine taci !

În apă mișcă vîrcolaci.
Răsare luna. Focu-i stins,
Boieru-i lîngă mine-ntins.

(*Surîde.*)

La nunți am fost. M-am cherchelit...
Mireasa nu s-a potrivit,
Cu fetele, încolo-ncoace,
Blestemății boierul face.
Dar plec. N-am timp de zăbovit,
Mai am pe una s-o mărit
Și nu pot ei, cînd n-oi mai fi,
S-o-ngroape dacă va muri.

ȚIGANII

Stai lele, nu te duce... Stai !
Mai bun e, zău, al nostru trai.

VRĂJITOAREA

Dar prunci aveți ?

ȚIGANII

Nu, n-avem prunci !

VRĂJITOAREA

Pe cine îi hrăniți atunci ?
De grijă cui atunci purtați ?
Pe cine-n leagăne îi dați ?
Și pentru cine vă-nchinați ?
Pe cine noaptea înveliți ?
Și pentru cine-agonisiți
Și n-aveți somn, nici bucurii,
Voi, dacă nu aveți copii ?
Copii ! Copii ! Copiii mei ?
Eu unde să m-ascund de ei ?
Numai copii în calea mea...
Unde să fug că m-or mânca ?...

ȚIGANII

Nu plînge lele. Nu boci,
Dacă rămîi la noi, aci
Nici urmă nu zărești de prunc...

VRĂJITOAREA

Îmi vine-n apă să m-arunc.

Și-n hohot biata vrăjitoare
Plîngea cu lacrimi amare.
Țigani-n jurul ei tăcură
Și osteniți în somn căzură.
Ea nu dormi. Privea nainte
Virînd în spuza cea fierbinte,
De frig, picioarele-amîndouă.
De după dealuri luna nouă
Urca în liniștea de piatră
Și parcă se uita la șatră :
Părea și luna că se miră
Dar nourii o acoperiră.

Cel bogat, cu tîmple albe,
Noaptea se trezește.
Nici căruntului în zdrențe .
Somnul nu-i priește.
Unu-i chinuit că-n aur
N-are casa-ntreagă.
Celălalt că n-are cine
Clopotul să-i tragă.
În sicriu de lac bogatul
O să se-odihnească.
Cel sărman în șanțul umed
O să putrezească.
Și-amîndoi ce lasă-n urmă ?
Care li-i comoara ?
De sărac s-alege plînsul,
De bogat, ocara.

Din cînd în cînd, privind la vrăjitoare,
Stă un țigan bătrîn. Din buzunare
Luleaua-și scoate, cu tutun o-ndeasă,
De trasul clopotelor nici nu-i pasă.

ȚIGANUL

De ce nu dormi ? Ia uite, colo-n zare
Luceafărul de noapte-acum răsare.

VĂJITOAREA

Eu m-am uitat. Privește-l, tu, mai bine !

ȚIGANUL

Noi mîine-n zori, te-om părăsi pe tine
De nu te-i deștepta...

VĂJITOAREA

Nu voi, și pace !
Nu pot să dorm. Cu somnul n-am ce face,

Tot m-oi culca odată și odată,
Să dorm sub buruieni vecia toată !

(Cîntă încet.)

„Crîng amarnic de răchită,
Dunăre tihnită !
Oh, prin crîngul tău, pe-aproape
M-oi scălda în ape.
Și puțin, prin bahna verde,
Somnului m-oi pierde
Și-un copil schilod voi naște
În mătasea broaștei.“

Oricum o fi. Doar să se nască
Și muma să și-o ocărase...
Acolo pe movilă, vezi,
O mîță-și cascade ochii verzi,
Se uită țintă-aici la mine.
Pis, pis... Ce naiba, de nu vine !
De-ar fi venit, eu i-aș fi dat
Să bea din iazul meu curat...

(Fredonează.)

„Stă coliva, stă pe masă,
Și copiii-n casă
S-au plodit, atîți, că unde
Să-i mai pui ? Răspunde ?...
Să-i îngrop de vii în groapă ?
Să-i înec în apă ?
Sau să-i vînd pe la băcani
Să am de rachie bani ?“

Ce zici, ai noștri cîntă bine ?
Tu vin'aicea lîngă mine,
Să-ți povestesc ce-a fost nainte,
Din cite mi-oi aduce-aminte.

Că fără rost, sau cu vreun rost,
Eu și-n Valahia' am fost.
Și-n țări de cîmp, și-n țări de cremeni,
La Bender am născut doi gemeni.
În Iași i-am legănat. La scaldă
I-am dus la Dunărea cea caldă.
În Turcia-i pusei în fașă,
Să-i duc la Kiev, fără nașă,
Și fără busuiocuri sfinte,
Și fără popă, cît țin minte,
I-am botezat pe trei parale,
Cu alte trei băui trei oale
Și mă-mbătai... Și-acum sînt beată,
Dar somn nu-mi vine niciodată.
De Domnul nu mă tem, vezi bine,
Și nici de oameni n-am rușine.
Cumva copiii de-aș putea,
Acolo, printre turci afla !
Pe undeva, pe-o cărăruie...
Război mai e acolo ?

ȚIGANUL

Nu e !

VRĂJITOAREA

Vai, și eu credeam că focul
Încă nu se găta.
Vrei să-ți spun pe cine caut ?
Caut pe-a mea fată.
Și-mi mai caut feciorașul,
Asta-i adevărul !
Pe Natașa și pe Vanea...
Și mai cat boierul.
Că treceam în păr c-o floare
Și eram frumoasă,

Și văzîndu-mă boierul
Mă chemă în casă.
Eram sclavă. Băiețește
Păru-mi tunse. Plînsul
În zadar mi-a fost. Boierul
Mă luă cu dînsul.
Că, pe turc, mergea muscalul
La Bender să-l bată,
Și la Dunăre și-n țara
Turcă depărtată.
Și-ntr-o zi, de înălțarea
Domnului, copiii
I-am născut... în blestemata
Țară a urgiei.
Dar boierul — nici să-i vadă
N-a voit, și-n bozii
M-a lăsat și-n Ucraina
Am plecat cu plozii.
Rătăceam amară, plînsă,
Spre natale locuri
Și-nduram de la neoameni
Hulă și batjocuri.
Și m-aș fi zvîrlit în apă,
Dar mă prinse mila
De copii, și-așa acasă
Mi-am adus prăsila
Și-așteptai să vie noaptea,
Să nu vadă nime
Cum mă-ntorc în sat cu pruncii
În întunecime.
Iar opaițul din casă
Era stins și tata
Se zbătea în ceasul morții,
Așteptîndu-și fata.
Mi-ascunsei în tindă pruncii
Și-i cerui iertare.

Și : „Te iert !“ atîta numai
C-a șoptit, îmi pare.
Și se-nțepeni acolo,
Sub sărace pături,
Iară eu căzui zdrobită
Lîngă mort alături.
Și abia putui, pierdută,
Către dimineată
Să-mi scot mîna din strînsoarea
Mîinii lui de gheață.
Tu ce te făceai, țigane,
Dac-aveai o fată
Ca a mea ?

ȚIGANUL

Eu ? Zău, că nu știu.

VRAJITOAREA

Ci mai taci odată !
Să nu uit...
Hrăni copiii,
Îmi legai năframă
Și-o umplui cu cîlți și cîrpe —
Să nu-și deie seamă
Nimenia că-n cap sînt tunsă,
Și așa-am stat pînă
Presărară peste tata,
Oamenii, țărîna,
Și-am rămas de vînt bătută,
Corbu-n cîmpuri cum e.
Am avut copii și-aceia
Azi îi cat în lume.

(Cîntă.)

„Cărai apă din pîrîu,
Frămîntai pîne de grîu,
Pentru nuntă frămîntai,
Fata că mi-o măritai

Și fecioru-mi însurai.
Î-hu !...“

ȚIGANUL

Nu mîrîi că-i scoli pe toți...

VRĂJITOAREA

Da' ce eu mîrîi, neam de hoți ?
Împelițaților !

ȚIGANUL

Ei, hai,
Zi-i mai departe !

VRĂJITOAREA

Da' ce-mi dai ?
Îmi pui tu mîine de-un mălai
În ceaunaș ?

Ei, iar uitai...
Să-mi amintesc... Îmi amintii :
Pe fiică-sa o necinsti,
Pe fiu și l-a făcut argat,
Pe mine m-a gonit din sat.
Să-ți spun, să-ți spun cum s-a-ntîmplat !
Stîrneam cîinii prin vecini,
Pe la porți bogate,
Și copiii mei din flori
Îi duceam în spate.
Și-mi fu traiul chinuit,
Și de azi pe mîine,
Și amar mi-am mai cerșit
Negrul dram de pîne.

Și într-o zi boierul a venit,
Eu mi-am uitat necazul pătimit.

Copiii mi i-a binecuvîntat
Și i-a luat să-i crească la palat.
Și mari crescură. Trup din trupul meu,
La o cocoană, Vanea e lacheu
Iar Natalița mea...

O, ceas cumplit !

Dar vezi, țigani dorm...

ȚIGANUL

Au adormit !

VRĂJITOAREA

Apleacă-te atunci
Încet să-ți spui,
Să nu trezim
Auzul nimănui.
Ce groaznic e
Păcatul săvîrșit !
Boierul, prunca lui
Și-a necinstit.
Și m-a trimis
La Kiev să mă rog...
Eu am plecat
Cu sufletul olog
Și m-am rugat
Zadarnic m-am rugat,
Nu-i Dumnezeu,
Boierii l-au furat
Da' nu-ndeajuns
De-aceea îl și țin
La ei ascuns.

Și cînd din Kiev
M-am întors napoi,
Nu mai era —
Plecaser la război.

Și-a tuns copila
Și-a plecat cu ea,
Iar eu zburai
Atunci cu jalea mea.
Ca bufnița
Cu zboru-i blestemat,
M-am dus din țară,
La Valahi să-i cat.
Luați-mă,
Țiganilor, cu voi,
Să merg cu voi
Prin arșiță și ploi
Și dați-mi mie
Ursul să vi-l joc
Și poate-atît
Să am și eu noroc :
De mi-o ieși,
Cumva, boieru-n drum,
S-așmut pe dînsul
Ursul ! Să-l sugrum.
Eu încă, iată,
Nu m-am măritat,
Dar pe feciorul
Meu l-am însurat.
Iar fata tot
Ca mine va muri,
Uitată pe sub gard
Va putrezi.
Ce chipeș mi-e
Băiatul !
L-ai văzut ?
Dă-mi niște bani,
Țigané, cu-mprumut —
Mărgele-n tîrg
Îmi voi lua,
Cu ele te
Voi spînzura.

Și eu acasă
Iar o să mă duc.
Spre Kiev trece-un
Șoarece năuc.
Își duce puii...
În zadar ți-i duci !
Îneacă-i, sau
Omoară-i la răscruci.

Și-amuți. Nimic sărmana
Nu mai vru să spună.
Ci, trezindu-se, țiganii
Șatra-n zori și-adună,
Și din nou e stepa largă
De-a lor pas bătută,
Iară ea, nenorocita,
Îi urma tăcută.
Mulcomea o rugăciune
Pe cărări deșarte,
Pentru ea, un cîntec parcă,
Îngina de moarte :
„O să fie, sfinte tată,
Marea judecată !
N-o să fie ! Că năpasta
Mi-i în lumea asta !“

Și Nistrul îl trecură și s-au dus
Țiganii prin Volînia, în sus.

Și prin sate, prin orașe,
Toată Ucraina
O cutreierau țiganii
Și cu ei străina.
Și cînta, dansa într-una
Groaznica făptură.

Și nici pîine și nici apă
Nu punea în gură.
Mai tîrziu a prins să mînce
Și-ncepu să beie,
Dar boli de parcă duhul
Ar fi vrut să-și deie.
Și-atunci baba Mariula,
Doftoroaie mare,
Buruieni i-a fiert și-o puse
Iarăși pe picioare.
Și-nvăță și vrăjitoarea
De la doftoroaie
Care-anume buruiană
Boala ți-o ogoaie.
Și-nvăță de unde-anume
Să adune iarbă,
Cum s-o taie, s-o usuce
Și apoi s-o fiarbă.
Și-a trecut și-a doua vară,
Și-a venit a treia,
Și-a ajuns în Ucraina
Cu țiganii-aceia.
Și le mulțumi de toate :
Pentru-nvățătură,
Pentru buna omenie,
Pentru-a lor căldură,
Și li se-nchină cu fruntea
La pămînt plecată :
„Merg să-mi caut feciorașul
Și sărmana-mi fată !“

Ci-n Moscovia-i Natașa,
Soarta ți-e avană.
În Valahia bătut-ai
Drumul de pomană.

Cu muscalii e feciorul
La muștruluire.
Cine știe-n care țară
Umblă prin cvartire ?
Adăpost să-ți deie cine ?
Bați în uși străine
Milă poate o să aibă
Cineva de tine...

S-a întors bolnav boierul
Și se prăpădește
Buruieni de leac fierbîndu-i,
Biata se spetește.
Vrea să-l vindece. Blesteme-n
Față nu-i aruncă,
Dar boierul, să n-o lase,
Dă la slugi poruncă.
Și cînd moare, pomenirea
La mormînt îi cîntă,
Sihăstrindu-se în suflet,
Duce trai de sfîntă.
Și le-nvață pe fecioare
Să nu-ndrăgostească
Pe boieri, c-amară soartă
Au să pătimească.
Pe bolnavi îi lecuiește,
Pe săraci i-alină,
Și își rupe de la gură
Pînea cea puțină.
Oamenii o văd ce suflet
Fără seamăn are,
Totuși spun că-i necinstită
Și că-i vrăjitoare.

(Sednev, 7 martie 1847 — Nijni Novgorod,
6 martie 1858)

Demult au fost acestea toate,
Cînd mai umblau la noi prin sate
Soldați cu bumbii aurii,
Lăsînd iubitele-nșelate,
Simțindu-se în sat mai tarii,
Cum în cvartirul lor husarii,
Pe vremea sfintei hătmăanii.

Într-o zi de sărbătoare,
Lîngă crîsmă, sub umbrare,
Se-ntrecură cîntăreții
Cobze frămîntînd, cu foc,
Și odată cu băieții
Fetele săltau în joc.
Spulberînd în drum țărîna,
Țin flăcăii-n șolduri mîna,
Fetele se împăună,
Iară muzica răsună...
Bine-o cobză nu sfîrșește,
Alta-ncepe mai drăcește.

.

Iar Nikita cel frumos,
Dintre toți mai arătos,
Strîns în haina lui săracă
Stă deoparte și nu joacă.
Stă deoparte sub un gard,
Chipeș e, dar e bastard,
Și bastard și sărmănel,
Nu-i băgat în seamă el.
Și tot șade și tot cată
La a' ctitorului fată,
Care-n straie de mătăasă
Ca o floare-i de frumoasă.
Și pe-ascuns, să nu te miri,
I-arunca și ea priviri.
Ci flăcăul cel sărac
Scoate ultimul-i pitac,
Pe cobzari el îi năimește
Și pe fată o poftește.
Dar răsplata-i fu amară,
Că se-alese cu ocară,
Vorbe scîrnave-l împung :
„Slujnicele nu-ți ajung ?
Mergi la ele să te joace.
Nu-s de nasul tău. Dă-mi pace !“
— „Fată, fată, nu e bine
Să faci omul de rușine !
Pentru risetele tale,
Îndura-vei multă jale.
Unde fugi, Nikita, unde ?“
Nimeni n-ar putea răspunde.
S-a pierdut, plecă din sat...
Dar și fata s-a schimbat.

Ci, plîngînd ca apucata
A ajuns acasă biata —

Nu mănîncă... Şi-n tinjală
Cum se culcă — aşa se scoală.
Ce să facă, nici nu ştie...
Iar Nikita din stihie
Ca un huhurez i-apare...
Fata moare pe picioare,
Ocărît-ai pe flăcău.
Şi acum îţi pare rău ?
Te-ai gîndit, fetică, oare
Că-i belea, iubirea, mare ?
Pentru ce-l gonişi din drum ?
Pentru ce-l rîvneşti acum ?

.

Vezi, se-ntîmplă cîteodată,
Că şi inima-i ciudată :
Seara, brînci îţi dă-n răscruce,
Iară ziua doru-ţi duce.
Fata ctitorului plînge,
Vai, şi dorul mult o frînge —
Pîn' la margini de pămînturi
L-ar căta în patru vînturi,
Numai să-i găsească locul !
Ar străbate ea şi focul,
Doar să-l afle pe Nikita...
Iată dară ce păţit-a !

.

La bătrînele-mi cuvinte,
Fetelor, luaţi aminte,
Ca să nu păţiţi ca ea,
Fata ctitorului, rea !

Nici nu doarme, nici nu-mbucă,
Plînge doar şi se usucă ;

La Kiev o duc părinții,
La altar să roage sfinții,
Milostenie s-arate
Și să-i deie sănătate.
Ci în darn i-a fost să soarbă.
Leacuri din sfințita iarbă,
Și în darn bătea cărarea,
Seri de seri, la' vrăjitoarea.
Simte ea sub țița stîngă
Inima plesnind de tîngă,
Stă la margini de cîmpie,
Și-l așteaptă să tot vie.
Trece vară după vară,
În sat oamenii-l uitară,
Numai fata, din păcate,
Să îl uite nu mai poate.
Lîngă crișmă, sub umbrare,
Într-o zi de sărbătoare
Se-ntreceau iar cîntăreții,
Cobze frămîntînd cu foc.
Și alături cu băieții
Fetele săltau în joc.
Și săltau cu pași mărunți
Ca-n toți anii cei trecuți.
Cînd deodată, nu știu cum
Răsări acolo-n drum,
Cu căciulă de-astrahan,
Și fireturi la jupan,
Cu vipușcă la nădrag
Și în suflet cu arțag,
Un cazac înalt, spătos,
Tinerel și arătos.
Și cu cizmele frămîntă
Colbul și cazacul cîntă :

„Mamei — mulțumire,
Tatii — fericire
Că-ntr-un fel anume
Ne-au adus pe lume,
Ne-au adus cu dor
Noaptea pe cuptor
Și împrăștiară
Pe cuptor secară...”

Și strigă :

— „Otamanu-ncoa !
Să vie și rachiu să-mi dea !
Iar voi, feciori cam zgribuliți,
La neica frumușel poftiți !
Nițel să vă bușesc în spate,
Că dacă vreau bat șapte sate !
Vă-ntorc pe dos numai c-o mînă.”
Și-așa, nu doar o săptămînă,
Nici două, și nici trei, nici șase
Pe luptător satu-l răbdase !
E ca o plagă, ca o bubă...
I-e gura spartă ca o hrubă,
Nu-l poate sătura tot satul.
Veni, de unde blestematul ?
Petrece, sfarmă și înjură,
Pe fete la flăcăi le fură,
Iar ele cînd zăresc cazacul
Se dau în vînt să-i facă placul,
Că-i șade bine în jupan
Și chipeș e și năzdrăvan !
Feciorii-l ocolesc de teamă,
El n-are cui să deie seamă.
Din zori petrece pînă-n seară,
Se duce apoi pe ulicioară
Spre casa ctitorului unde
Ca în ograda lui pătrunde.

Iar fata cîntă ca smintita
— Voinicul oare nu-i Nikita ?
Cel ce purta sărac veșmînt ?
E el, bătu-l-ar Domnul sfînt !
Ai rîs de el demult odată
Iar astăzi lui i te dai toată,
La el mergi singură-n livadă —
Blestem pe tine o să cadă !
Nu umblă-o zi, nu umblă două,
Ci nouăzeci și alte nouă,
Din minte și-a ieșit, zevzeacă,
Numai pe placul lui să-i facă.
Și trece vara, toamna trece,
Și-a opta lună se petrece,
Și-a noua lună iată vine,
Acum necazul te aține !

.

Colo, sub salcia bătrînă
E în livadă o fîntînă.
Nu vine-a ctitorului fată
Ca-n alte dăți apă să scoată.
Amarul vine să-și ogoaie
Și a durerii vîlvătaie,
De gura lumii se ascunde,
S-ar duce, însă n-are unde.

.

Într-o seară,-n iarna aceea,
Învelit în haină,
La fîntînă fata vine
Cu un prunc în taină.
Ba se-apropie, ba iarăși
Înapoi pășește,
Iar cazacul, ca un șarpe,
Din călin, privește.

Fuge fata, iară pruncul
La fîntînă-l lasă,
Și rînjind a fost cazacul
Din călin să iasă.
Și ca pe-un cățel azvîrle
Pruncul în fîntînă,
Liniștit apoi se duce
Și un cînt îngînă.
Și la gardian se duce
Cel cazac, și-i spune
La fîntîna unde-i pruncul,
Satul să adune.

Dis-de-n zori de dimineată
Lumea-i adunată,
Cătînd pruncul în fîntînă,
Apa-ncep s-o scoată.
Și-n nămol găsiră pruncul
Tău, nenorocito !
În cătușe-o ferecară
Și au spovedit-o.
Obștea i-a muștrat părinții
Și o judecară.
Lîngă pruncul ei, de vie
O înmormîntară.
Și pe groapă, nalt zidiră
Stîlpul pe ostrețe,
Ca de ea să știe oameni
Și pe prunci să-nvețe.
De la ea să ia aminte
Fetele în viață.
Dacă mamă nu-i, sau tată
Să le dea povață.

Cazacul a pierit din sat spre ziuă...
Spun unii că-n Polonia se-aciuă.
Drumeții spun că l-au văzut o dată
Și că-ntreba de-a ctitorului fată,
De cei ce nu-s cu ea de-aceeași teapă
Mai ride ? Se mai duce după apă ?
O, el era ! Pentru păcatu-i mare
Fu pedepsit de cer — nu cu pierzare,
Ci pedepsit a fost să umble-n lume —
Chip de Satană-om să ia anume,
Și, fetelor, pe voi, de tinerele
Oriunde și oricînd să vă înșele.

(Kos-Aral, 1848)

Mi-e inima bătută parcă-n cuie,
 Cînd de Marina-ar vrea ceva să spuie.
 Și aș fi vrut de mult să scriu de ea,
 Dar ce să fac ?... E lumea foarte rea.
 La mine domnii s-ar zburli grozav
 Că scriu despre cîinescul lor nărav,
 Și-ar spune : „Minte ! Latră ca un prost
 Că-i neam de șerbi și n-are-n viață rost.“
 Dar nu-i adevărat ! Nu latru doar,
 Că viața mea se scurge în amar.
 Nici nu rîvnesc să fiu boier ca ei,
 Necaz îmi este doar că sînt mișei.
 Și, din păcate, mi-e necaz că-s mulți
 Creștinii ăștia luminați și culți.

.

În stare nu-s să facă nici jigăanii
 Ceea ce faceți voi, bătînd mătăanii,
 Și-n jug, vă puneți frații ca pe vite.
 Sînt legile scrise, părtinînd mișeii,
 Voi mergeți, an de an, ca mieluseii
 La Kiev să vă spovediți cum se cuvine...

Deochi să nu vă fie ! Și cu bine !
 Eu însă, trebuie să spun și asta !
 Pe mine m-a îngîndurat năpasta,
 Căci am pieri în cruntă nepăsare,
 Orbi dac-am fi și am tăcea în fiare.
 Deci nepăsării nu-mbrăca-voi haina.
 Mi te coboară iarăși din Ucraina,
 Tu, steaua mea de bine, preacurată,
 Iubită cu credință, nepătată,
 Și povestește-mi pentru care vină
 S-a chinuit sărmana mea Marină
 La crudul domn. Da-ncet, să nu se-audă,
 Să n-afle nimeni. Lumea e zăludă
 Și-ar spune domnii că la drumul mare
 Ne-am apucat să tîlhărim odoare,
 De-o soartă și mai grea' avea-vom parte
 Și-n lanțuri ne vor prăpădi, departe.

.

...Povestea asta s-a-ntîmplat, măi prunci,
 Și nu-i nici vreme multă de atunci.
 Trecea pe uliți nunta cu alai,
 Iar leahul arendaș, ca un' buhai,
 Venea de la biserică se pare,
 Cînd auzi pe uliți zarvă mare.
 Gălăgioșii, veselii nuntași
 Să-l vadă n-apucară p-arendaș,
 El însă i-a privit cum se cuvîne
 Și la mireasă s-a uitat mai bine.
 De ce îndură oare Domnul sfînt
 Asemenea neoameni pe pămînt ?
 Că nici doi ani de zile nu trecură
 De cînd veni această stîrpitură
 De arendaș, în sat, cu mîna goală,
 C-un plug nemțesc și-o amărită țoală.

Dar fete cîte-a necinstit anume,
De-i rătăcesc bastarzii lui în lume ?
Și-acuma iată-l : are casă mare,
Și soață și urmași la' casă are.
Priviți-o, așadară, în caleașcă,
Cum trece doamna lui ca o crăiasă,
Cu doi copii frumoși ca o minune,
Și galeșe cuvinte soțu-i spune ;
Copiii-n brațe-i ia, pe ea o pupă,
Dar pe argat îl mîină iute după
Sărmanul mire, poruncind îndată
Să meargă, de la nuntă, la armată.
A doua zi la tîrg îl și purtară
Și-n haine de husar îl îmbrăcară.
Că arendașul hulpav cînd se-aburcă
Știe să-și facă treaba, nu se-ncurcă !
Mireasa ce-o să facă ? Știu și eu ?
I-a hărăzit se vede Dumnezeu
Să-și poarte frumusețea tinerească.
Altminteri ce să facă ? S-argățească ?
O, asta nu ! Mai bine se omoară,
La curte-i cameristă, domnișoară.
Aicea-i raiul, Doamne, e lumina.
Mariusea i se spune, nu Marina.
Iar domnul nu o lasă nici să plîngă —
Mireasa după mire duce tîngă,
După sumanul rupt oftează, proasta.
Și o alină el : „Se poate asta ?
Să tot suspini după mujicul mire ?
Mai afli, unde-atîta strălucire ?
Spre inima-ți boieru-și taie pîrte,
Ca armăsarul-n jurul tău se-nvîrte.
Unde afla-vei mai bogate prînzuri ?
Fii roaba lui... Pe urmă tot te spînzuri...”

Și plînse mama, lacrimă duioasă,
Copila să i-o dea-napoi acasă.
El poarta-n nas i-o zăvorî bătrinei
Și asmuți pe jalea ei și cîinii.
Și plînge biata mumă c-a avut
Doar un copil și-acela i-e pierdut.

.

Ca un corb ce prevestește,
Croncănind, furtuna,
Numai de bastarzii ceia
V-am vorbit într-una.
Nimeni n-are de ei milă,
Milostive sfinte !
Dă puterea ta cea mare
Bietelor cuvinte.
Să străpung cu ele inimi,
Lacrimi să se stoarcă,
Bunătatea printre oameni,
Doamne, să se-ntoarcă.
Ochii orbi să nu mai fie
La dureri străine,
Oamenii să știe rana
Omului s-aline.
Fetele să dea urmare
Vorbei înțelepte
Și să-nvețe să pășească
Doar pe drumuri drepte.
S-a întors plîngînd acasă
Bătrînica noastră.
Casa-i plină de icoane,
Flori sînt la fereastră.
Candela-n perete prinsă-i,
Licăre lumina,
Și la locul lor sînt toate —
Însă nu-i Marina.

De pe deal bătrîna maică
Spre palat scrutează,
Pînă la palat se duce
Și sub gard s-așează.
Și în sat se face ziuă,
Și vătăfii mîna
La moșie bieții oameni,
Cu biciușca-n mînă.
Și se face iarăși seară.
Ea sub gard rămîne
Și-i batjocoresc vătăfii
Tîmplele bătrîne.
Iar Marina-n albe rochii :
Ca într-o chilie,
Zăvorîtă în odaie,
Inima-și sfîșie.
Și la ea doar leahul intră,
S-o-mbuneze parcă,
Ochii ei frumoși spre dînsul
Cătă să-i întoarcă.
Dar la el nici nu se uită
Și-i înverșunată,
Și mai rău se întărită
Fiara cea spurcată,
Și-n palatul alb Marina,
Biata, se usucă...
A trecut așa și vara,
Toamna e pe ducă.
A venit pe urmă iarna
Și afară ninge,
Iar Marina nu vorbește,
Nici măcar nu plînge.
Și turbează arendașul
Că sărmana încă
Nu se-nduplecă și este
Mută ca o stîncă.

Și-ntr-o seară, lung, Marina
Se uita aiurea
Cum în zarea asfințită
Se pierdea pădurea —
Răsărea din codri luna
Roșie ca focul.
Tînără am fost, își spune,
Dar pierdui norocul...
Și căzu pe gînduri biata
Și tîrziu, în noapte,
Începu așa să cînte
Pentru ea în șoapte :

„Gerul iar se lasă.
Lîngă pod e-o casă !
Oaspeți se iviră,
Cozi îi despletiră,
Panglici îi luară,
Și se așezară.
Vrea boierul slănă,
Dracul cere hrană,
Gîște, gîște albe,
Trec spre țări mai calde.
Gîște sure iară
Peste mare zboară...”

.
Latră cîinii. E năprasnic
Pe afară gerul. .
La Marina în odaie
Intră beat boierul.
...Și sub gard bătrîna mumă
Stă ca o nebună.
S-a-năspřit mai tare vremea,
Și va fi furtună.
Luna roșie pălește.

Temător, străjerul
Strigă-ncet să nu-l audă
Din palat boierul.
Și deodată-n preajmă iată
Luminat e locul
Și-i palatu-n vilvătaie
Și-l dogoare focul.
Streășinile de jăratec
Cad cu trosnitură.
Și de-unde-atîția oameni,
Noaptea apărură ?
Valuri, valuri, se îndeasă
Oamenii grămadă :
Parcă vin la o minune
Și au ce să vadă.
La palat acolo unde
Vilvorea lumina,
În ogradă, goală-goală
Dănțuia Marina.
Cu cuțitul plin de sînge
Dănțuia în mînă
Și cu ea juca-ngrozită
Maica cea bătrînă.
Cînta fata :

„Cumetrița
Cum și-a prins în briu fustița !
Fustulița de mătăasă,
C-am fost doamnă și crăiasă.
Domnișori mi-au dat tîrcol,
Sărutîndu-mi brațul gol !“

(*Către mamă.*)

„Mamă dragă, dumneata
Ai venit la nunta mea ?
De pe ceealaltă lume
Ai venit la nuntă-anume ?
Cozile mi-au despletit
Și boierul a sosit.

Și eu hîști ! Dar nu, nu-s giște,
Sînt boieri, prind să se miște —
Hîști ! Voi giște în pustie
La Satana-n ospetie !
Maică-auzi ? Auzi ? Auzi ?
Cînt-o cucuvea în duzi,
Auzi maică hohote ?
Trag în Kîev clopote !
Colo focul se-ntetește,
Stă boierul și citește,
Șade-ntins și vrea să bea
Și știi, maică, maica mea,
C-am virît în el jungherul ?
Uite-acum e-n horn boierul.
E cărbune. E tăciune.
De ce cați la mama, spune ?
Nu te mai uita tehui.
Vrei s-o-nfuleci ?
Pofta-n cui !“

(Ii dă cu tifla și cîntă.)

„Îndrăgii pe un soldat...
Colții că mi-a arătat.
Oh, soldatul meu, soldat,
Multe fuste mi-ai mai dat !
Iară domnii domnișori
M-au umplut de gălbiori,
Fii de popă că s-au dus
Mărgelușe mi-au adus.
Sună, clopotele, tare,
Sună, norul să se ducă —
Peste hoardele tătare,
Că robia mă usucă.“

MAMA

Marina mea, să mergem la culcare.

MARINA

Să mergem, da. Că mâine la altare
Ne-om închina. Cuțitul ți-l ascute !
Privește-l vine iar să mă sărute.

MAMA

Să mergem...

(Către oameni.)

Oameni buni, iertați-mi
Durerea. Să-mi duc fata, ajutați-mi !

MARINA

Ei, hai veniți ! Și mă legați !
Boierului, în pat, mă dați.
Iar tu să vii și-n prag să stai,
Să vezi ce domnișoară ai,
Cum se-ofilește la călău
Marina ta, copilul tău...

(cîntă)

„Hiști ! Giște sure
Hiști ! Peste pădure !
Capul ți-ai legat
Și te-ai măritat.“
Și pasărea e liberă să zboare,
Se bucură de aer și de soare,
Doar eu m-am ofilit în închisoare.

(Plînge.)

Măcar de-aș fi avut la gît mărgele,
O, Doamne, că mă spînzuram cu ele,
Păcat că nu le am... Doar să mă-nec.
Nu plînge, maică-mea, că eu petrec.
N-o plînge pe Marina, fiica ta...
Se tirîie o viperă prin nea...

Hai, și-am să zbor din nou !... Și-am să mă duc
Spre țări mai calde. Iat-acum sînt cuc.
El să mă vadă oare n-a venit ?
Poate-n război, departe, a murit ?
Hei, și-am visat știi, mamă, sau nu știi
Că luna răsărea în plină zi.
Pe malul mării, sus, trecurăm noi
Îmbrățișați, alături amîndoi.
Și stelele-au căzut în ape. Una
A mai rămas pe cer. Eu ca nebuna
La Dunăre să trec, un vad cătam
Și-un prunc din flori, la țîță legănam.
Și oamenii rîdeau și mă scuiپau
Și fată necinstită mă numeau.
Și rîzi și tu că traiul mi-a fost hîd...
Eu plîng. Ba nu mai plîng. Acuma rîd.
Și-n aer, uită-te, mă-nalț ușor —
Acuma-s bufniță și-acuma zbor !

...Și, ca din aripi, biata da din mîini.
Mult se cruciră tineri și bătrîni,
Văzînd cum saltă goală prin ogradă,
Urlînd spre cîmp, cum fuge prin zăpadă.
Și muma după fata ei cum fuge...
Palatu-n flăcări ca o fiară muge.
Boierii au rămas fără scăpare
Ca porcii-au ars acolo în frigare.
Iar oamenii de treabă își văzură.
Marina doar și muma dispărură...
Cînd primăvara se-arătă-n ogoare
Și oamenii ieșiră-n cîmp să are,
De două trupuri înghețate-au dat,
Pe care la un loc le-au îngropat.

(Kos-Aral, 1848)

Bătrână soră-a lui Apollo,
 De poți măcar un singur ceas
 Din slăvi să te cobori, de-acolo
 Și printre noi să faci popas.
 Ridică-ți iar, ca-n vechea vreme
 Al dumitale glas zeiesc,
 Și eu de-asemeni, nu te teme,
 Te-oi îngîna, în cînt, firesc.
 De țari aș vrea să-i zicem una,
 Că eu să-ți spun adevărat,
 De domnișori cîntai într-una,
 Și fete cîte-au rușinat.
 Pe împărați să-mi vărs amarul
 Că ei sînt unși de Dumnezeu.
 Dar nu prea mă ajută harul...
 Învață-mă, să știu și eu.
 Și cum se jumulesc mai bine
 Aceste păsări, să-mi arăți,
 Atunci și eu în mîini voi ține
 Sfințite chici de împărați.
 O, lasă-ți, așadar, Parnasul
 Și fă-ți aici un mic popas.

Zeiesc să ți se-audă glasul,
Tușico, cel puțin un ceas ;
Iar noi din față și din spate
Să-i arătăm pe-ncoronați
Acestor orbi, acestor gloate.
Deci, cine-s țarii ? Ascultați !

I

Nu-i nimenea-n Ierusalim. Lăcate
La porți atîrnă. Parcă-i ciumă-n el.
Nu umblă însă ciuma-n Izrael,
Nici în măreața lui David cetate.
Mai grea-i nenorocirea și mai mare :
Porniră țarii la încăierare.

Slăviții cnezi și oastea toată,
Și pruncii, și norodul tot
Au încuiat sfîntul chivot,
Și-n cîmp ieșiră să se bată.
Și mulți copii orfani lăsară,
Iar văduvele prin oraș,
Închise-n casă, blestemară
Pe prooroc și-al lui lăcaș.
Pe David ele îl blesteamă,
Iar el, nesățiosul țar,
Măcar nici nu le ia în seamă,
Cu mîna-n șold, se plimbă rar,
Apoi ca mîța furișată
Sticlindu-și ochiul ei hain
La Urie-n livadă cată
Unde sub bolți de baldachin
A lui Urie soție
Tinără, bălaie,
Se dezbracă liniștită
Ca să facă baie.

Trupu-i alb se înmlădie,
Vesclă, se spală
Iară țarul o pîndește
Pe Bathseba goală.

În umbra serii toate-s cufundate.
Ierusalimu-i trist și somnoros,
Ca un nebun prin marile-i palate
Se plimbă David, țar nesățios.
Și-nveșmîntat în purpura lui sfîntă.
Lui însuși țarul astfel își cuvîntă :
„Peste poporul credincios în Dumnezeu
Sînt totul ! Și pămîntul e al meu !“
Ci sclavii mai tîrziu i-au pus de cină
Și David porunci carafa plină.
La masă poruncește și o roabă.
Și pe Bathseba i-o aduc în grabă.
Cu țarul e-așadar acum la masă.
Cu el petrece și e bucuroasă.
Ospățul bine-apoi să le priască,
Se duc alături să se odihnească.
Acasă doarme Urie săracul,
Nici nu visează cît de negru-i dracul,
Că țarul pe ascuns îi ia din casă —
Nu aurul, nu haina de mătăasă,
Și nu talanții de argint, și nu averea
Ci bunul lui cel mai de preț : muierea.
Iar paguba ca nu cumva să-l doară,
Pe păgubaș tîlharul îl omoară.
C-un psalm compus atunci de mîntuială
În fața lumii plînge și-l înșală.
Chiar pe bătrînul prooroc Nathan !
Și cu Bathseba-ncepe-un nou chiolhan.

II

David, țar nesățios,
Nu era prea cuvios.

Din băieți cîți a avut —
Amonn primul s-a născut,
Cam de-o seamă, cum vă spui,
Cu Tamara, sora lui.
Vezi : și sfinții uneori
Au fecioare și feciori.
Drept e însă că ai lor
Nu-s ca pruncii din popor.
Ascultați și-aflați cum sînt
Sfinții prunci ai unui sfînt :
Amonn, cel mai scump odor
Șade-n pat bolnăvior.
Tata David plînge, plînge,
Mîinile amar își frînge,
Și cenușă-n cap își pune,
Și din gură astfel spune :
„Fără tine n-oi trăi,
Fiul meu, măcar o zi !
Fără tine sînt nebun,
Copilașul meu cel bun !“
Astfel plînge, dar buhaiul
E mai zdravăn ca vătraiul,
Și-n lăcaș de cedru zace,
Și cînd geme, se preface.
Căinîndu-se de foc
El de ta-su-și bate joc
Și îi zice : „Am visat
Că mă voi scula din pat
Cînd Tamara, soră-meă,
De la tine va avea,
De cu zori, porunci — să-mi facă
Două turte, să le coacă
Și la patu-mi să le-aducă...
Altfel, boala mă usucă.“

Dimineața, pe la opt,
Sora turtele le-a copt,
Și la frate-su-a intrat,
Cum poruncă i s-a dat :
Dar buhaiul se și scoală.
Și o lasă pușcă-goală,
Și înăbușindu-i plînsul
O viri în pat la dînsul,
Strigă fata : „Văleleu !
Fii cuminte frate-meu,
Ce-o s-ajungă sora ta,
Dacă o vei rușina ? !“
Țipă fata, da-n zadar...
Așa-s feciorii de țar —
Cît trăiesc, numai petrec,
Cu desfriul se întrec.

III

David mult a mai trăit
Mai tîrziu s-a ramolit,
Chiar de-avea veșminte groase,
Frigu-l pătrundea în oase.
Iar curtenii — ce să facă
Să-l mai dezmorțescă-oleacă ?
I-au dus fete tinerele
Ca să-l încălzească ele.
Țarului cu tîmplă sură
Îi curgeau bale din gură
Cînd jucînd îi dau tîrcoale
Fetele goluțe-goale.
Dar din cîte-au fost rîvnit-a
Doar pe una Sulamita,

Că-ntre toate ea era
Ca un crin într-o vîlcea,
Și cu trup de brebenei
Încălzea pe țarul ei.
Nu știu cum l-o fi-ncălzit...
Știu că țarul ramolit
Chiar și singur se-ncălzea
Deci... n-o cunosc pre ea.

IV

Prin curte, liniștit trecea
Bătrînul vesel Rogvolod ¹,
Și-n juru-i totul strălucea :
Și prunci și soață și norod.
La cneaz e astăzi sărbătoare
Că-l aștepta din depărtare
Pe cneaz-logodnic să sosească,
Pe fata lui să o pețască.
Rognida, fata aprinde focul
Lui Lel și Lado ² — ca norocul
În preajmă-i pururi să rămîie,
Și arunca pe jar tămîie.
Iar fetele într-una cîntă,
Și cîntecul așa cuvîntă :

„Ai, hoi, hoi !
Camerele noi
Să le-mpodobim,
Oaspeți să primim !“

Se-aude-un tropot de copite
Și toți aleargă pasămite.

Și fata cneazului aleargă,
Scrutînd cu ochii-n zarea largă.

Dar tuturor le piere graiul :
Nu e logodnicul ! Nu-i craiul !
Dinspre Poloțk se-nalță-un nour,
Și încruntat precum un bour.
Volodimir ¹ cel crud se-arată.

Orașul îl înconjurară
Și foc din patru părți îi dară.
Iar Rogvolod ucis căzuse
Și fata lui furată fuse.
Departe-o duc s-o rușineze
Și o alungă-apoi, și basta !
Preasfinții țari, făpturi viteze,
De-aceea-s țari pe lumea asta !

V

Sub bardă piară de pe lume
Tătucii țari — cumpliți călăi !
Cum să te-nvîrți, nu știi anume,
În jurul lor, nici cum să-i iei ;
Pe ce picior, de bunăoară,
Să calci alături de tirani ?
A lui Apollo surioară,
Răspunde-mi, și de-oi fi în bani,
Ți-oi cumpăra de Paști mărgele.
Ajută-mă c-un sfat măcar :
Să ne-mbrăcăm oare-n livrele ?
Să-ncepem să-l iubim pe țar ?

Cu grijă să ne tundem părul ?
Să-i devenim zeloși lachei ?
De-ar fi acesta adevărul,
Păcat atuncea de condei !
Că unde nu e libertate,
În veci nici bine nu va fi !
Să mergem, fraților, la sate —
Acolo-s oameni. Vom trăi.
Ne vom simți-ntre oameni bine.
Cu oamenii ne vom iubi.

(Kos-Aral, 1848 — S. Petersburg (?) 1858)

Aceasta e porunca Domnului :
păziți dreptatea și adevărul
pentru că se apropie venirea
mea și mila mea vi se va arăta.

(ISAIA, c. 5 (6), v. I.)

*Lui M. S. Șcepkîn, în amintirea
zilei de 24 decembrie 1857 ²*

Prietene-ndrăgit de grații
Și muze, tristele-mi vibrații
Din marea mea singurătate
Primește-le cu bunătate !

Și întâmpină cu calde
Vorbe-a mea cîntare,
Minunatul și iubitul
Meu prieten mare !
Poate,-așa întâmpinînd-o,
Vei veni încoace
Și cîntarea mea-n fierbinte
Lacrimă s-ar face.
Și prin Lethe chiar cu tine,
Înotînd ar trece
Și-ar cădea dogoritoare
Pe pămîntul rece.
Și ar fi cîndva și pildă
Neîndurătoare
Celor ce-asupresc și încă
Răstignesc popoare.

Ca făcătorii cei de rele,
De ani mă uit printre zăbrele
Închis în sumbra închisoare...
Mă uit în cîmp. Mă uit în zare
Pe cruce-o cioară cocoșată
În țintirim mi se arată.
Mai mult nimic nu văd. Dar mie
Și-atît mi-ajunge în robie.
Deci oameni sînt, se mai închină,
Mai cred în slavă și-n lumină !
O cruce-naltă, răsărită
În țintirim și aurită —
Se vede că în sfînta-i pace
Sub ea, nu sărăcanul zace.
Și zugrăveala' vrea să spuie
Că e Hristos bătut în cuie.
Slăvire fie, așadară,
Bogaților că ridicară
În țintirim aici, o cruce !
Ci eu în neagră-amărăciune
Privesc și spun o rugăciune
Și chinul parcă mi se duce
Puțin și strîmta închisoare
Mai largă decît e îmi pare.
Și plînge inima și-nvie...
Te-ntreb pe tine, din robie,
Pe sfinții tăi întreb, să-mi spuie
De ce e răstignit în ouie ?
De ce păcate-a fost în stare
Fiul preasfintei născătoare ?

Pentru ce îl torturară
În cătușe crunte ?
Și din spin i-au pus cunună
Pe cînstita frunte ;

Pe Golgota, cu tîlharii,
Pentru ce-l urcară ?
Pentru ce-ntre ei pe crucea
Naltă-l spînzurară ?
Pentru ce ? Şi nu-ţi răspunde
Nici cerescul tată
Şi nici sfinţii din cereasca-i
Liotă castrată.

Fii binecuvîntată-ntre femei !
Tu, sfîntă maică-a fiului cel sfînt !
De ocnă izbăveşte-mi anii mei,
Nu mă lăsa să pier în lanţuri frînt !
Trimite-mi un cuvînt îmbietor,
Să prindă-ntr-însul adevărul grai,
Să fie ca un foc luminător
Cuvîntul sfînt pe care tu mi-l dai.
Şi fi-va tuturoră să le spun
Cum lacrimi de sînge a vărsat
La fel ca tine pentru fiul bun
O altă maică şi în alt văleat.
Voi spune cum în sufletul tău viu
Lumina nevăzută ai primit,
A celuia pe care nici nu ştiu
De ce pe cruce şi l-au răstignit.
Că tu eşti maica sfîntă-a tuturor,
Din ochi vărsat-ai cel din urmă strop...
Plîngînd te rog, dă-mi sfîntu-ţi ajutor,
Nu mă lăsa să pier în lanţuri rob.
Ca flacăra, putere dă-mi, să pot
Cuvîntu-acela, maică, să-l rostesc
Şi în Ucraina mea, şi peste tot
A oamenilor inimi să topesc.

Cuvînt ca o cădelniță de fum
În mîna creatorului divin,
Al adevărului ce-l spun acum
Și-l răspîndesc — în vecii vecilor
Amin !

I

Nu-n țara noastră sub hatmani
Și nici sub țari, ci la romani,
În vremile îndepărtate
S-au întîmplat acestea toate.
Iar de stăpîn, nici nu știu bine
Cînd stăpînea și-anume cine ?
Sau Decius, la-mpărăție,
Sau Nero-ar fi putut să fie.
Să zicem noi, că Nero fuse...
Rusia nici nu se născuse
Cînd în Italia o fată
Creștea : minune întrupată
În negrăita-i frumusețe...
Și din firavă tinerețe
Pereche fetei îi cătară
Și i-au găsit. Se închinară
Lui Hymeneu. Și fata-și lasă
Voiosul gineceu de-acasă.
Curînd apoi într-o năframă
Înfașă-un prunc, că iată-i mamă,
Penaților jertfire-aduce,
La Capitoliu drept se duce
Să-nduplece — și reușește
Cu jertfe și mai mari firește,
Sinclitul ¹ fiul să-i primească,
De mic, pe idoli să-i slujească.
Penaților cîntări și jocuri
Le-nchină și aprinde focuri !

De-al ei Alcid, că mîndru crește
Se bucură și întetește
Pe-altare sacrul foc să ardă...
Pe prunc heterele-l dezmiardă.
Cînd luminițe-n faptul serii,
Aprind la marmura Venerii.

II

În Betleem și răsărise
Pe ceruri steaua... Se ivise
A adevărului solie
De pace și de bucurie.
Vestea lumină steaua ceea
Și fariseii din Iudeea
Se frămîntară și urlară,
Ca șerpilor-n bahnă fremătară
Și-abia astîmpăru-și găsiră
Cînd pe Golgota-l răstigniră.
Între tîlhari l-au pus pe cruce,
S-au dus apoi ca să se culce,
De sînge îmbățați călăii...
Dar tu ai despîcat mormîntul,
Din morți sculîndu-te. Cuvîntul
A înviat ! Și-i al vîpăii,
Al adevărului în viață
Și-ai tăi apostoli sfinți, prin ceață,
Unde-i robia mai amară
Cuvîntu-acela ți-l purtară.

III

Alcid și tinere hetere
Și-acel moșneag, jumate țap,
De via Appia,-n tăcere,
Pe aproape-n crîng, își fac de cap.

În crîng acolo, se dezbracă
Și beau licoare din bărdacă
Și i se-nchină lui Priap.
Mergînd să propovăduiască
Dreptatea-n lumea omenească,
În drumu-î către Roma, iată,
În crîng, Sîn-Petru se arată.
Vru apă, din izvor, să beie,
La umbră-apoi un pic să steie,
Cînd, ostenit, cu ochii dete
De-Alcid și-ale Cipridei fete.
„Cu voi tot binele să fie !“
Binecuvîntă-a lor orgie,
Se-așază și cu vorbe bune
Despre-adevărul nou le spune.
Cu beatul faun și hetere
Alcid ascultă în tăcere
Și toți în față i se-nchină
Și-n taină-l duc la ei, la cină.

IV

Sub amfore fumegătoare
Orgia e strălucitoare,
În purpură și-n nestemate,
Și fetele sînt dezbrăcate,
Și-n fața idolului cîntă
Solemnul imn. Se pregătește
Ospățul. Oaspeții se-mbie
Pe paturi. Și e gălăgie
Și rîsul nu mai contenește,
Cînd cu-al lor oaspete deodată
Hetererele în prag se-arată.
Căruntă barbă are sfîntul,
Ca mirul scump îi e cuvîntul,

Ca un balsam pe rană pică !
Și a Cipridei precoteasă
Își pleacă fruntea bucuroasă
În fața lui. Și se ridică
Și după ea se ridicară
Cu toții. Și pe-nvățătorul
În catacombe îl urmară.
Și după ei s-a dus feciorul,
Alcid al tău. Ci tu din casă,
În drum îl așteptai voioasă,
Din cringu-ntunecat să vină —
Și nu mai vine. Niciodată
N-o să mai vină. Tu la cină
Rămii de-acum însingurată.
Penaților de-acum te-nchină
Și nu cina, că blestemată
E soarta ta și nemiloasă !
Și plîngi, și plîngi, că prea devreme
Încărunțită de blesteme
Tu vei pieri ca o leproasă.

V

Pe sfîntul Petru îl legară,
Cu fața-n jos îl spînzurară.
În Siracusa neofiții
Acuma zac în închisoare.
Și lanțul frînge obidiții,
Și-Alcid al tău și el e-n fiare.
Iar tu, nefericită foarte
Îl cauți suspinînd de moarte...
Încovoiindu-te durerea,
Îți cauți fiul în Siberia...
Adică-n Scîția... departe.
Și nu ești singură pe drumul
Ce spre amar o să te poarte.

Durerea s-a întins ca fumul
Și nu-i familie, nu-s case,
Nici frați și nici surori duioase
În zări deșarte să nu cate,
Ori lacrimi să nu verse-ămare,
În temnițe răsferecate,
În legiunile barbare
Din țările îndepărtate,
O, Nero ! Crunte împărate,
Va fi cumplită judecată
Cînd mucenici din lumea toată,
Copii ai libertății sfinte,
S-or ridica să-ți stea nainte,
În preajma ta, și grele fiare
Tărăgăna-vor de picioare.
Și totuși, ei n-or să te certe...
Sînt frați creștini și-or să te ierte,
Despotule turbat, păgîne,
Sînt frați creștini iar tu ești cîne !

VI

De robi e plină Siracuza,
Ci printre cerșetori Meduza
În crîsmă doarme îmbătată.
Nu va dormi vecia-ntreagă,
Se va trezi și-o să se dreagă
Și mahlureala și-o va știnge
Cu-al vostru chin, cu-al vostru sînge.
Feciorul și-l mai cată muma,
Dar e în lanțuri, în obadă.
În Siracuza plînge-acuma,
Că nici n-o lasă să și-l vadă,
Și lîngă zidul închisorii
L-așteaptă-n chinul care-o arde.
Și-l va vedea odat' cu zorii
Purtat pe large bulevarde,

În lanț va mătura-n cetate,
Pe cînd la Roma-i sărbătoare.
Din colțurile lumii toate
Vin voievozii să se-arate
Și vin de-a lungul și de-a latul
În Capitoliu, preoțime,
Și pretori, și întreg senatul,
Și lictori, și-mprejur mulțime,
Și fumu-nvăluie altarul.
Semeț, pășește-acum cezarul
Și e în fața lui purtată
Statuia lui în bronz turnată.

VII

Prea bine nu își potriviră
Serbarea care o scorniră.
Dar întrecură și măsura,
Slăvind cezarului făptura.
Că e-nțelept, că el e totul,
Că n-are seamăn, idiotul !
Pin' se făcu la tot senatul
Lehamite cu lăudatul !
Atunci s-au strîns mai-marii zilei
Și hotărîră în consilii
Ca laudele să sfîrșească,
Pe cezar Joe să-l numească,
Și-n toată-mpărăția mare
Au dat la voievozi scrisoare
Lui Nero, Dumnezeu să-i spuie,
Ba-i ridicară și-o statuie.
Și-au mai zvonit că la serbare
Vor fi și robii scoși din fiare,
Prin grația împărătească.
Și lumea-a prins să năvălească
Spre Roma, unde să se-nchine
Mult făcătorului de bine.

Venit-a și sărmana ceea
Din Siracuza și scînteia
Nădejdi se aprinse iară.
Și cîte mame nu plecară.
Odat' cu ea la drum ! Vai însă,
Rămîne-veți cu fața plînsă !
Nădejdea voastră e deșartă !
Călăul niciodat' nu iartă.
Dreptății pe pămînt, mai bine
A voastre inimi să se-nchine !
Căci popi și țari — în lume-s una
Și-alături e cu ei minciuna !

VIII

Lui Nero, zeităte nouă,
Vin patricienii să se-nchine
Și el cu mîinile-amîndouă
Revarsă bunătăți divine.
Le dă și ranguri și putere,
Chiar Palestina cu chirie,
Bastarzilor le dă avere,
Iar unuia îi dă soție
O tîritură de femeie
Chiar de cezar de vlagă stoarsă
Că mult sub el i-a fost să steie...
Și-asupra-și mila o revarsă
Cînd altuia îi poruncește
Să-i deie sora. Se supune !
Deh, dacă-i Dumnezeu, firește !
Sub el surorile ne-om pune.
Se-nchină pretorii și-l lasă
Să-și facă după voie placul.
Dar zeitatea generoasă,
Tot dăruind, uită săracul.

Plebeule, te-nchini degeaba !
Pe tine, cum să te zărească ?
Pe de-alde voi, se vede treaba,
Ei nu prea știu să-i miluiască.

IX

Și milostivul, noul Joe,
A treia zi după serbare,
Le dete, să se roage, voie
Pentru creștina-i închisoare.
Și dă porunci, aduși să fie,
La Roma, robii din robie.

Nădejdea, maică, iarăși dă în floare,
Lui Jupiter cel nou îi nalți cîntare.
Dar către Colizeu, deocamdată,
Privirea ta nu cate-nfiorată.
Ci du-te de-ți întîmpină feciorul,
Și nu-i bea bucuriei tot ulciorul.
Tu încă nu cunoști dreptatea nouă !
Și nici, ca tine, altele. Vai vouă !
Duceți-vă, îndurerate mame,
Spre țărm să fluturați în zări năframe,
Și tu măicuță-a lui Alcid te duci,
De bucurie ochii ți-i usuci
Și-ți vine parcă să și cînți, bolnavă
Pe cezar-Jupiter nălțînd în slavă.
Nu-ți pare rău că îl numești așa.
Îți zici : „Ce proastă-am fost că inima
Îl căuta-n Atena, să se-nchine
Cînd el aicea, este, lingă mine“.
Nerăbdătoare inima-ți tresaltă
Și pașii tăi se-ncumetă spre baltă.
Privești pe Tibru, după crîngul blind
Se-arată o corabie plutind,

Un nou psalm, o nouă slavă
Domnului cîntați-i
Și cu inima curată
Slavă înălțați-i !
Și rugați-vă, cîntîndu-i
Psalmi din alăute,
Pe nedrepți să-i pedepsească,
Pe cei drepti s-ajute.
Preacinstiților în paturi
Liniștit li-i somnul,
Ei se bucură de slavă
Și-l slăvesc pe Domnul.
Li-s cu două ascuțișuri
Spadele-ndrăznețe :
Pe dușmani să-i pedepsească,
Pe cei buni să-nvețe.
Țarii sîngeroși și lacomi
Vor pieri-n țărînă
Și vor fi în lanțuri grele
Ferecați la mînă.
Judecați vor fi nedrepții-n
Dreapta judecată...
Celor buni, în veacuri slava
Slăvilor li-i dată !

X

Și tu pe mal ai stat, pe stîncă,
Din ochii-ți lacrimi n-au curs încă,

Să uzi cu lacrimi cărăruia...
Și îngînai doar „aliluia“ !
Glas lanțurile căpătară,
Ca niște clopote sunară
Pe neofiți. Și-atunci la lume
Alcid așa vorbi anume :

— „Rugați-vă, o, frații mei,
Și pomeniți-i pe mișei !
În ruga voastră-i pomeniți,
Căci ruga-i pentru Domnul sînt
Aici — și-a pururi pe pămînt.
Nesățiosul de călău,
Cruzimea sufletului său,
Îl chinuie și pe proroc.
Dar răstignească-ne pe toți !
De vom pieri, vin alții-n loc,
Pe urma noastră cresc nepoți,
Ostași întru Hristos cel sfînt
Or să se-arate pe pămînt.
Fără cuțit și spadă-n mîini...
Înspăimînta-vor pe păgîni.
În beznă vor fugi mișei —
Rugați-vă, voi, frații mei !“
Și lanțurile iar sunară
Și neofiții se rugară
Cu bucurie-n suflet nouă...
De-a pururi slavă ! Slavă vouă !

XI

Galera-n Roma cea bătrînă
Ajunsă e de-o săptămînă.
Iar Jupiter serbat să fie,
Chiar Jupiter a dat poruncă
Și idolului i se-aruncă

Mir scump nainte și tămie.
La Colizeu sînt toți creștinii
Mînați ca vita-n abatoare,
La Roma este sărbătoare
Se bea din gloria ruinii.
De-o parte-i beat patricianul,
De alta — e gladiatorul,
Iar sîngele,-ntețind chiolhanul,
Mînjește marmura și forul.
Ca după Scipio, năpraznic,
Vărsat e sîngele la praznic.
Rînjește, fiară ! Fă orgie
În blestемatele-ți haremuri,
Că își revarsă peste vremuri
O stea lumina-i pururi vie !
Nu fulgerul să te doboare,
Ci să te-njunghie, cumplete,
Cuțitele neascuțite
Și să te spintece topoare !

XII

De două zile pe arene
Nisipurile libiene
Cu purpura se-asemănară,
Cu sîngele se-amestecară,
Nazarienii, Siracuzii...
A treia zi, purtați de cruzii
Străjери și înghiontiți de spadă,
Mergeau spre abator grămadă.
Și fiarele urlau turbate
De sfîntul sînge-ntăritate,
Sălbăticite și flămînde.
Cînd pragul groaznicei osînde
Păși Alcid cu fruntea gravă,
Lui Dumnezeu cîntîndu-i slavă,

Cezarul și pufnește tare
În ris, căci leopardul sare
Și singele-n arenă curge...
Pe urmă vaierul amurge,
Încremenită-ai fost și mută ?
Cum a putut să nu se-asmută
Durerea ta, să-l strângă-n gheare
Pe Jupiter cel sfânt și mare ?
Lucea de spade Colizeul
Și străjuț era și zeul
De lictori cu priviri temute
Și-n urmă-i porțile tăcute
Scrișniră. Iară tu afară
Rămas-ai stinsă și amară,
Cumplit durerea strigă-n tine :
Acum ce să mă fac ? La cine
Să-mi caut adăpost ? Deșartă
Privirea-ți numai ziduri vede...

Spre ziduri fruntea-ți se repede
Și te prăvali, aproape moartă.

XIII

Cu-ai lui lictori sfântul Nero
Se retrage-n terme.
Înserînd, peste cetate
Liniștea se-așterne.
Parc-o jale fără seamăn
Singuratec strînge
Munte negru-n miezul Romei,
Colizeul plînge.
Din Albano, dinspre Tibru
Vînt adie rece.
Peste negrele arene
Luna-n nouri trece.

Și adoarme-ntreaga fire
Doarme luna plină,
Numai noi, Adame, fiii
Tăi n-avem hodină.
Și ne-nveninăm netrebnici
Inima și traiul.
Ne ucidem și ne pierdem
Pe vecie raiul.
Ne încăierăm ciinește,
Îndurăm robie
Și-ți scuișăm și amintirea
În netrebnicie.

XIV

A căzut sub poartă muma,
Dar n-a fost să moară —
În puterea vie-a nopții
Prinde viață iară.
De sub poartă se ridică...
Poarta-i încuiată
Și ceva-și șoptește parcă
Vocea-i tremurată.
Poate-și blestemă necazul,
Soarta și năpasta,
Sau își blestemă cezarul...
Poate că și asta.
Se strecoară biata mumă,
Pe sub poartă iese
Și șoptește-n vînt, șoptește
Vorbe ne-nțelese.
Și apoi în drum se-așază
Căinîndu-și soarta,
Pînă-n Colizeu, pe seară,
Se deschide poarta.
Au venit să-ncarce-n care

Trupuri hăcuite,
Împăratul să le știe-n
Tibru azvîrlite,
Ca să aibă peștii hrană,
Iar la țar pe masă
S-aburească în frigare
Pești cu carne grasă.
Și privea-ngrozită muma
Și ca o nălucă
După carele acelea
Alerga năucă.
Iară sciții, mînătorii,
Își ziceau în șoapte
Că femeia-i necuratul
Ce anume-n noapte
A venit în iad să-i ducă
Pe toți neofiții.
...Ci sfîrșind, napoi plecară-n
Graba mare sciții.
Numai tu priveai, sărmană,
Singură, cu jale,
Cum rotesc pe apă cercuri
Și se duc la vale.
Iar cînd valurile iară
Prins-au să se-aline,
Ai zîmbit. Pe urmă plînsul
Hohoti în tine.
Și atunci întîia oară
Noaptea la răscruce
Te-ai rugat pentru-al Mariei
Fiu țintit pe cruce.
Și te-ai mîntuit. Cuvîntul
I l-ai dus în lume,
Pretutindeni adevărul
L-ai numit pe nume.

(Nijni Novgorod, 8 decembrie 1857)

Bucură-te, că tu ai înnoit
pe cei zămisliti cu ruşine.

Acatistul Maicii Domnului

KOS 10.

Nădejdea-ntreagă eu mi-o pun
În tine, maică preacurată,
Cu chip neprihănit şi bun.
În tine eu nădejdea-mi pun
În clipa mea îndurerată.
Te rog cu ochii-nlăcrimaţi :
Îndură-te şi îi alină
Pe cei ce sînt încătuşaţi,
Şi n-au o rază de lumină.
Fierbinte-i ruga ce-o ridic :
În suflet toarnă-le puterea.
Şi ei, ca fiu-ţi mucenic,
Să-şi ducă pîn' la cap durerea.
Pe tine, maică, te implor :
Apleacă-te ca pe-o genună
Şi-ascultă gemetele lor,
A celor obidiţi ce mor
Şi-o moarte dă-le lor mai bună.
Iar eu te voi slăvi prin lunci,
Săraci cînd n-or mai fi sub soare,
Nici plinset oropsit de prunci —
Primeşte-mi însă pîn' atunci
Acele lacrimi amare !

Fiind sărmană pe pământ
Și-n lumea asta, singurică,
Pe Iosif, pe dulgherul sfânt
Maria l-a slujit de mică.
Și-ndepărtată să-i fi fost
Chiar rudă, după cît se pare,
Găsi la dînsul adăpost,
Și-așa ajunse fată mare.
Acolo-n raiul liniștit,
În mica și sărmana casă,
La trup Maria s-a-mplinit,
Făcîndu-se și mai frumoasă,
Cu trandafiri în obrăjori
Pe alba-i pieleță ca neaua...
Bătrînul Iosif uneori
Lăsa și tesla și rindeaua,
Privind la ea atent și lung,
Cu ochii măsurînd-o bine,
De parcă i-ar fi fost ea prunc...
Și astfel se gîndea în sine :
„Sărmana se va vesteji !
Pe nimeni n-are și-i săracă...
Eu, de trăit voi mai trăi
O vreme încă... ce-ar fi, dacă...”
Iar ea, șezînd de săptămîni
La umbră, în nămiaza mare,
Îi țese cu măiestre miini
Veșmîntul alb de sărbătoare
Din lîna moale ca un șal,
Sau capra-i duce s-o adape
Pe al Tiberiadei mal
Cu toate că nu-i prea aproape.
Și, Doamne, mult se bucură
Că la Tiberiada largă
Întotdeauna o lăsa
Bătrînu-n voia ei să meargă.

Și se ducea rîzînd, cîntînd,
Din cale-afară bucuroasă,
Și rămînea dulgherul blînd,
Pe gînduri aplecat, acasă.
...Și paște capra lîngă iază
Prin ierburi saltă, mică, iada.
Maria cu-ntristatu-i glas
Șoptește stîns : — „Tiberiada
Tu, lac sfințit de Dumnezeu,
Sfătuitoarea mea cea dreaptă,
Răspunde-mi, cu bătrînul meu
Ce soartă oare mă așteaptă ?
I-oi fi eu reazăm pe pămînt ?
L-oi sprijini la bătrînețe ?“
Și ca un plop bătut de vînt
Se-apeacă fata de tristețe.
Și peste-al apelor afund
Privind sărmana se îndoaie
Și de pe umăru-i rotund
Cad peticitele ei straie.
Alunecă încet, în jos
Și goală strălucește-n soare
Cu boiul tînăr și frumos
Cu coapse de zăpezi și floare.
Și cerul se însenina
De frumusețea ei curată,
Cum nimeni n-a' văzut cîndva
Și n-o să vadă niciodată.
Păcat că n-a avut noroc,
Că zilele i-au fost de jale,
Iar soarta ca să-și bată joc
Doar mărăcini i-a scos în cale.
Căpșorul și-a împodobit,
C-un brusture. Și-un crin își puse,
Apoi cu pasu-ncetinit
În crîngu-ntunecat se duse.

Tu, preacurată-ntre femei,
Decît un crin chiar mai curată,
În care rîpi, în care văi,
Ascunzătoarea-ți va fi dată ?
În care staul neștiut
De arșiță te vei ascunde,
De focul care a-nceput ?...
Îți vei găsi culcușul unde ?
În van îl cați... Nu-i nicăieri !
Și-i focul încolțit în tine,
Și pîn' la os te-ncing dureri,
Și nimeni nu e să te-aline !
O, după fiul tău să treci
Prin foc va trebui, de vie !
Tu viitorului te-aplecă,
C-așa îți poruncește ție.
Amarnic fi-va al tău drum,
Destinul crunt îți proroceste...
Ci șterge-ți lacrima de-acum
Și capul ți-l împodobește,
Și strînge maci și-anină-ți crini
În părul tău frumos de fată,
Și-n umbra vechilor arini,
Tu culcă-te deocamdată.

Frumoasă ca un hiacint
De crîng, Maria se desparte...
De aur parcă și argint.
E muntele Tabor, departe.
Și strălucește de lumini
În tainicul amurg. Maria
Își naltă ochii ei blajini
Spre el și-o umple bucuria.
Și-și mîină capra liniștit,
Și iedul mic, și la răspline,
Cu sufletul înveselit
Mergînd așa,-ncepu să cînte :

„Crîngule întunecat,
Raiul meu de bine,
O să-mi fie oare dat
Să petrec în tine ?
Loc e-n raiu-ți minunat
Doamne, pentru mine ?“

Tăcu apoi, clipeau din cer
Steluțe ca de promoroacă.
Spre casa bietului dulgher
Mergea Maria cea săracă,
Și iedul o urma tiptil,
Și ea atunci duios luîndu-l
La pieptul ei, ca pe-un copil
L-a dus în brațe legănîndu-l.
Iar iedul mic nu behăia,
Nu se zbătea, ci-ntreaga cale
La sînul ei se gudura,
Tăcut și alintat și moale.
Ca pe-un copil l-a legănat,
Maria-nfiorîndu-și sînul —
Ea nu știa că-ngrijorat
De mult o aștepta bătrînul.
La poartă Iosif sta, din greu
Oftînd. Văzînd că întîrzie...
Îi spuse — Unde Dumnezeu
Atîta mi-ai umblat, Marie ?
Avem un oaspete de soi...
Hai, schimbă-te un pic și vină,
Că el va înnopta la noi,
Iar tu să pregătești de cină.
Maria-și nălță capul sus :
— „Un oaspete ? Și cine este ?“
— „Din Nazaret. Și ne-a adus
Din Nazaret o mare veste.
Minune mare ! Ieri în zori,
Din mila cea dumnezeiască,

Elizabetei un fecior
La bătrînețe-i fu să nască.
Și nume de Ioan i-a dat
Bătrînul tată Zaharia.
Aceasta-i tot !“
Și deodat’
Pe oaspete-l văzu Maria,
Ieșind în prag. Strălumina
Pe el vestmîntul ca de nea.
Cînd se-nchină-adînc, smerit,
Și-atunci Maria-nfiorată,
De bunul Iosif și-a lipit
O clipă fața speriață.
Apoi, îmbie pe străin
Să intre-n casă. Și aduse
De la fîntînă olul plin
Cu apă, și de cină puse
În străchini lapte acrișor,
Și proaspăt caș și udătură.
Dar ea nici buza pe ulcior
N-a pus și a tăcut din gură
Tot timpul și se minuna
De-ale străinului cuvinte.
De gheață inima-și simțea,
Dar totodată și fierbinte.
Și el zicea : — „Drept spun de-aceea,
Că-s semne nouă în Iudeia
Și-ale lui Rabbi mari cuvinte
Cresc azi pe altfel de ogoare.
Și noi vom strînge în hambare
Semințele lui Rabbi, sfinte.
Culesul nu departe este.
Mă duc, poporului de veste
Să-i dau — că va veni Mesia !“
Și-n fața sfîntului apostol
Adînc s-a închinat Maria.

În vatră focul lin mocnește...
Bătrînul Iosif se gîndește.
Pe ceruri steaua mai străluce,
Maria c-un ulcior se duce
Să scoată apă din fîntînă
Și iată urma i-o îngînă
Străinul oaspete și-n vale
O-ajunge și îi iese-n cale.

Nu răsărise încă soare,
Cînd, încă noaptea, pe răcoare,
Pe binevestitor o vreme
Îl însoțiră pe cărare.
Și bucuroși, pe urmă, tare,
Se-ntoarseră.

 Maria geme
De-atunci, pe oaspăt așteptîndu-l.
Și plînge. Mohorît i-e gîndul,
Ca floarea-n vînt se ofilește
Cînd nemiloasă cade bruma.
— „Ce-ai fost tu nu mai ești de-acuma,
Marie !” Iosif îi șoptește.
— „Să mergem deci la cununie.
Că altfel — te-or ucide-n stradă.”
Amarnic chinul o sfișie
Și plînge nimeni să n-o vadă.
Și iată-i cu boccele-n spate
Mergînd alături prin țărînă.
Bătrînul duce-o botă-n mînă,
Gîndind ce bani pe ea va scoate,
Să-i ia Mariei de-o năframă
Și cununia să-și plătească.
Nu la Sion de bună seamă,
Ci-n casa ta fu să se nască,
Bătrîne Iosif, fericirea !
Pierea nădejdea-n libertate,

Murea în lanțuri omenirea,
Tu, dacă, maicii preacurate
Nu-i ajutai din greu să iasă.
O, nu mi-e milă și nu-mi pasă
De voi cei mici, cu suflet veșted,
Pe care chinu-i frînge-n două.
Ci de acei ce-și văd în creștet
Toporul, dar cătușe nouă
Tot făuresc și prind în mînă
Jungherul, nimeni să nu scape.
La sîngeroasa lor fîntînă
Ei cheamă cîinii să se-adape.

Vicleanul oaspete pe unde
Însă o fi ? Sau se ascunde ?
Măcar să fi venit să vadă
Slăvită-n totul cununia,
Căsătoria spoliată !
Dar n-a venit. Și nici Mesia
Cel prevestit nu se arată.
Nu-l aștepta nici tu, Marie,
Apostolul tot n-o să vie.
Nu mai ruga zadarnic cerul...
Închină-te și mulțumește,
Că nu te-a părăsit pe tine,
Că nu te-a alungat, dulgherul,
Și că te duce cununată !
Acoperită de rușine,
Puteai sfîrși în drum, firește,
Puteau oricînd să te ucidă
Cu piatră și cu cărămidă.

Mai mult pe-ascuns, în neagra noapte,
Ierusalimu-i plin de șoapte,
C-aproape de Tiberiața
Pe un proroc l-au frînt cu spada,

Sau pe o cruce-l răstigniră.
„E el !“ Maria-n gînd își spuse,
Și către Nazaret se duse.

Lui Iosif ochii-i licăriră
Și mulțumit era el foarte
Că slujnicei i-e dat să poarte
În pîntecu-i sămînța sfîntă
A celui ce pentru dreptate
Pe cruce pus nu mai cuvîntă.

Ajung ei cununați acasă...
Ci viața nu le e voioasă,
Dulgher-un leagăn meșterește,
Maria, la fereastră, coase
O cămășuică... și duioase
I-s lacrimile cînd zvîcnește
În pîntec pruncul. Își aruncă
Privirea-n cîmp...
— „Hei, gospodarul !“
Se-aude-o voce-afară, groasă,
„Hei, gospodarul ian să iasă !
Poruncă am de la cezarul
Să meargă toți să se înscrie
La Betleem, la-mpărăție.“
Și vocea se pierdu... a jale
Sunînd ca un ecou în vale.
Ci mîinile-i atunci nu stară,
Amară cocă frămîntară,
Și azimă a prins să coacă,
Și-a pus-o în traista săracă.
Și-n zori porniră... Și cuvîntă
Atîta doar : — „Putere sfîntă,
Din cer ne binecuvîntează
Și fie-ne a pururi pază !“

Alături Iosif și Maria
Îngîndurați străbat cîmpia
Și-n față iedul mic și capra
Săltînd, din calea lor pasc iarba —
Le-ar fi lăsat, dar n-avea cine
Acasă grija caprei ține,
De-aceea o luară-anume,
Că dac-o fi cumva-ntr-o noapte
Să vie pruncul, bieteii mume
Nu i-ar strica un pic de lapte.
Și tot mergînd, șoptea dulgherul :
— „Protopresbiterul misterul
Făcutu-m-a a-l înțelege
A lui Avram și Moise lege
Bărbați aleși vor s-o renască.
Nu s-or închide-a mele pleoape
Cît pe Mesia, de aproape,
Eu n-am să-l văd. El o să vie.
M-auzi ? Așa mi-a zis, Marie !“
Și-atunci Maria i-a șoptit
— „L-am și zărit ! A și venit !“

Prin traistă Iosif scotocește
Și dîndu-i azima, îi spune :
— „Copilo, ia și te-ntărește,
Iar eu odihnei mă voi pune.
Orașul încă e departe
Și ostenit de drum sînt foarte !“
Și-acolo-n drum se așezară,
Acolo prînzul și-l luară,
Dar soarele-i grăbit și iată
Apune. Seara se arată.
Apune soarele, apune,
Se-ntunecă, dar ce minune
Se-ntîmplă, negrăit de mare,
Cum nimeni, nimeni niciodată

C-a mai văzut nu poate spune ?
Brăzdă din zare pînă-n zare
Un măturoi de foc tot cerul !
Din somnu-i tresări dulgherul
Orbit de steaua lucitoare,
Și doar Maria-n loc stătu
Acolo-n cîmp și-un fiu născu,
•Pe-acel ce avea să mîntuiască
De ocnă lumea pămîntească
Și pentru noi, cei răi, în cuie
Avea pe-o cruce să apuie.

Mîinindu-și turma și cîrlanii,
În cale i-au aflat ciobanii.
La ei în staul îl luară,
Sălaș să-i fie bieteii mume
Și pruncului născut drept nume
Emanuil, ciobanii-i dară.

Iar pînă-n zori în dimineată
Maidanul s-a trezit la viață.
Șoptește lumea, șușotește
Și crește zvonul și vuieste
C-așa și-așa o să se-ntîmple —
De-aceea pe-ale bolții tîmple
În noapte, măturoaia ceea
Se arătase pe Iudeia.
Și crește larma și apune...
Aleargă un cioban și spune
Să-i dea crezare omenirea,
Că împlinită-i prorocirea :
În cîmp la ei, sub stea cerească
A fost, Mesia să se nască !
Iar tună zvonul și detună :
Osana lui Mesia sună

Și crește zvonul ca' văpaia :
S-a împlinit ce-a spus Isaia !
Dar peste-un ceas, ori peste două
Alt ropot sună parcă plouă :
Legiunea lui Irod se-aruncă
Pe Betleem cu grea poruncă.
Dormeau copiii în copaie
Și mume pregăteau de baie,
Dar, vai ! au încălzit degeaba
Pentru copii-n fașă apa.
Soldații au înfipt cuțite
În trupuri mici, neprihănite,
Cu sînge cald pînă-n prăsele
Cuțite s-au spălat doar ele.
Bociți-vă, voi mame, plozii —
Așa sînt țarii și irozii !

Maria printre măghirani
Dormea cu pruncul, prin otavă.
Nu se ferea. Dar vai, ciobani,
Sărmani ciobani, să fiți cu slavă !
Voi oameni simpli din norod,
Care nu știți pe om a-l vinde,
L-ați smuls mîniei lui Irod
Și l-ați ferit, i-ați dat merinde,
I-ați dat și haine și ați pus
Pe-o măgăriță să se urce
Sărmana mamă și i-ați spus
Ce drum să ia, să nu se-nource.
Iar măturoiul lucitor
Îi lumina spre Memfis calea,
Spre-Eghipet cu al ei odor
Să fugă, să n-o afle jalea.
Țarina de-ar purcede-așa,
Pe-o măgăriță legănată,
S-ar duce vestea despre ea
Și măgărița-ar fi cîntată.

Dar tu, sărmăne dobitoc,
Pe Dumnezeu cel viu l-ai dus
Sub măturoiul cel de foc
Și drumul greu mi te-a răpus.

Pe malul Nilului în jos
Copilul doarme după baie.
În rămurișul răcoros,
Îi cîntă muma și-l ogoaie
Și-un leagăn împletește lin
Bătrînul Iosif din răchite,
Să legene cel prunc divin,
Să-i fie clipele tihnite.
Pe sub apăsător văzduh
Cioplește drugii și ramuri drege,
Apoi cu-mpletituri de stuh
Colibă cată să-și închege.
De după Nil, în sumbre văi,
Cînd umbre cad amețitoare
Par sfîncii niște ocucuvăi,
Țîntind priviri iscoditoare.
Bătute de nisip și vînt
Prind piramide să se-nșire,
De parc-ar vrea în ceasul sfînt
La faraoni să deie știre
Că Dumnezeu adevărat
De-aici, de-aproape se ridică,
De pe pămîntul zbuciumat,
Iar ei, de el, să aibă frică.
Maria slujnică s-a dus
La copți. Muncește. Toarce lînă.
De griji, bătrînu-i mai adus
Și turmele spre Nil le mîină.
Ori pentr-un niscaiva cîștig
Înceleie scînduri, bate doage
Și face în șopronu-i mic

Ciubere, căzi și poloboace
Și aplecat peste rindea
Îngină, parcă ar cînta...
Doar tu, Mario, de amar
Nici glas de cîntec n-ai măcar.
Tu nici nu plîngi, tu nici nu cînți,
Ci numai sufletu-ți frămînți
Cum să ți-l crești mai bine, cum
Să-l faci s-apuce sfîntul drum,
Ca-n valul vieții să nu-l pierzi...
Să-ți aperi pruncul și-l dezmierzi.

Un an trecu. Prin iarba deasă
Căprița paște lîngă casă,
Iar pruncul mic cu iedul joacă
Își face-n tinda cea săracă ;
Pe prispă mama stă și toarce.
Din tîrg bătrînul se întoarce.
Vîndu la iarmaroc o cadă
Și — ce putu pe dînsa smulge —
Tocmi Mariei o broboadă,
Și pruncului o turtă dulce,
Iar pentru dînsul pielicele,
Să-și facă încălțări din ele.
Și spuse-apoi după odihnă :
— „Mario, fii de-acum în tihnă :
Prin tîrguri auzii o veste —
Irod-călăul nu mai este.
Că nu știu ce-nghiți jivina,
Dar a crăpat luîndu-și cina.
Spre crîngul nostru, de aice
Să mergem, bietul Iosif zice.
La raiul nostru, așadară,
La părăsita-ne căscioară.“
— „Să mergem !“ spuse și Maria.
Și cuprinzînd-o bucuria,

S-a dus bulendrea să-și spele
În Nil. A pregătit boccele.
Apoi opincile-ncrețiră
Și de cu noaptea-n cap porniră.
Nisipul arde, vîntul bate,
Au mers cu traistele în spate,
Si-n leagăn pruncul mic punîndu-l,
Îl duc în brațe legănîndu-l
Și-s fericiți și nu le pasă,
Căci în curînd vor fi acasă.
Dea Domnul nimeni să nu vadă
Ce ei văzură... Nici ogradă,
Nici crîng, nici casa din cîmpie...
Și unde-au fost nici că se știe...
Sînt toate la pămînt întoarse,
Doar buruieni și bîrne arse
Și e pustia fără margini...
Stătură-acolo în paragini,
Să înnopteze în țărîină.
S-a dus Maria la fîntînă,
Acolo, la fîntînă-n vale,
Unde cu fața-i luminată
Un oaspe sfînt de altădată
În taină i-a ieșit în cale.
Amară e fîntîna vieții !
Acum o-mprejmuiesc scaieții
Și-n juru-i crește bălăria.
În taină roagă-te, Maria,
Durerea grea ți-o stăpînește,
Puterea-ți sfîntă ți-o-ntărește !
Durerea-n lacrimi ți-o stînge,
Chiar dacă-s lacrimi de sînge
Și încă nu li-i dat să sece !
Era sărmana să se-nece
Acolo în fîntîna ceea !
O, Doamne, ce nenorocire !
Nădejdi i-apunea scînteia

Și vai de noi, de omenire !
Iar pruncu-acela fără mamă
Ar fi crescut... De bună seamă
N-am fi știut de libertate,
De omenie și dreptate !
Dar tresări, zîmbi amară
Și lacrimile-i picurară
Pe birnele fîntîinii sfinte.
Și birna se făcu fierbinte
Și lacrimile-i se uscară.
Spre ziuă s-a simțit mai bine,
Durerea-i prinse să se-aline.
În Nazaret, lingă poiană,
Trăia bătrînă și vădană
Elizabeta, singurică,
Și-avea un fiu, pe Ionică.
După bunici sau alte hramuri,
Se pare c-ar fi fost chiar neamuri...
În zori Maria pruncu-și scoală,
Îl piaptănă frumos, îl spală,
Îi dă mîncare și-l îmbracă
În cămeșuica lui săracă.
Apoi la văduvă se-nchină
Ca slujnică și ca vecină.

Cu Ionică al vădanii
Copilul crește. Și trec anii.
Acum e mărișor. Se joacă
Pe uliță și pe toloacă.
Și într-o zi de sărbătoare
Găsiră-n cale două bețe.
Sînt bucuroși copiii tare
Și rîd cu soarele pe fețe.
Gîndesc acasă să le-aducă,
Să facă muma foc cu ele,
Dar pîn'atunci se-ntrec în fugă

Și merg călare pe nuiiele.
 Deodată pruncul smulge bățul
 Lui Ionică și, în șagă,
 Cu sfoara care-i fuse hățul
 De bățul lui olaltă-l leagă.
 Și bețele împreunate
 Cruciș gonește să le-arate ;
 Că-i priceput să meșterească,
 Vrea pe măicuța s-o uimească.
 Maria aștepta la poartă,
 Dar galbenă, căzu ca moartă,
 Văzînd în mîini cumplita cruce
 Pe care pruncul i-o aduce.
 — „Azvîrle crucea-ngrozitoare,
 Că semnu-i de spînzurătoare !
 Vreun om hain, bată-l năpasta,
 Copile, te-a-ndemnat la asta !“
 Copilul sfînt, ca la poruncă,
 Grozava cruce o aruncă
 Și-atunci simți întîia oară
 În ochiu-i lacrima amară.
 Măicuța-n brațe fiu-și strînge,
 Pe sînul maicii fiul plînge
 Și merge ea să se așadă
 Sub pom la umbră, în livadă.
 Îi ride drăgăstos și dulce,
 Îl pune-n iarbă să se culce,
 Pin'ce-ostenit de joc și larme,
 Pe sfinții ei genunchi adoarme.
 Copilul doarme și visează,
 Maria plînge-alături, trează,
 Și-și strînge lacrimile-n poale,
 De teamă nu cumva să-l scoale.
 Sărmana mumă nu-i putîntă
 Să-și țină plînsul. Cînd se-apeacă,
 Un singur strop, căzînd fierbinte,
 Trezit-a pruncul. Să prefacă

Vrea plînsu-n rîs. Dar nu mai poate
Și plîng alături pe-nserate.
Și-a strîns, muncind, Maria banii
Sau poate fost-au ai vădanii,
Că pruncul ei putu să-nvețe
La școală buchii și povețe.
L-ar fi deprins abecedarul
Ea singură, dar n-avea harul,
Căci n-avusese-n viață parte
De-nvățătură și de carte.
Al văduvei și el învață.
La drum de dis-de-dimineață
Spre școală merg cu voie bună,
Isteți la carte, împreună.
Dar al Mariei niciodată
Cu prunci de-o seamă nu se-arată
La jocul lor... Mai mult prin crînguri,
Prin buruieni, de unul singur.
Îmbină scînduri, le încheagă,
Cioplește-un lemn, ori drege-o doagă.
La numai șapte ani, de-acuma
Și-ajută-aproapele și muma.
Iar bunul Iosif se mîndrește
Ce meșter lîngă dînsul crește
Și-și zice : „Om o să ajungă !
Că-i tare iscusit la muncă.“
În spate cu o vadră, două
Tustrei pornesc din zori pe rouă
La iarmaroc, poate le-or vinde
Pe-mbrăcăminte și merinde.
Ierusalimu-i cam departe,
Dar se gîndesc să aibă parte
De un cîștig mai bun și-n piață
Iată-i vînzînd de dimineață.
Maria pentru ce tresare ?
Pe unde-o fi copilul oare ?

S-a rătăcit cumva, sau unde
Singur s-a dus și se ascunde ?
Se duce-n templu și se-nchină,
Ca Domnu-n ajutor să-i vină
Să-și afle pruncul.

Și ce vede,
Sărmanei nici nu-i vine-a crede !
În templu, printre arhierei,
Acolo-i și copilul ei,
Cu cărturarii stînd de față,
Nevinovatul îi învață
Cum să trăim pe lumea asta
Și cum să alungăm năpasta !
Cum să murim pentru dreptate,
Că fără ea — vai ! — nu se poate.
Și mult se minunau iudeii
De pruncul ei, și fariseii !
O ! Mare-i fuse bucuria
Văzîndu-l însuși pe Mesia,
Pe Dumnezeu cel viu la față !

Vindură ce vindură-n piață,
Apoi la templu se rugară
Și, veseli, înapoi plecară
Pe drum de noapte și răcoare...

Băiatul a crescut mai mare...
Și-al văduvei. Și-a lor părinți
Se minunau de pruncii sfinți.
Copiii învățară carte
Și-n lume au plecat departe,
Pe căi de spini se despărțiră,
Dreptatea propovăduiră,
Ei pentru sfînta libertate
Bătuți au fost cu bice-n spate
Și cupa jalei o uscară,
Pe cruci grozave duhu-și dară !

Ioan se duse în pustiu.
Al tău la oameni. După dînsul
Te-ai dus și tu, ținîndu-ți plînsul,
Urmînd pe Dumnezeu cel viu.
Și ți-ai lăsat bătrîna casă
Și pe bătrînul tău dulgher.
Și ți-a fost cerul lăicer
Și calea rea și nemiloasă.

Sub bolta-n care stele ard,
Adesea înnopta sub gard.
Din om în om, din sat în sat,
Pîn' la Golgota l-a urmat.
Cum omul e urmat de umbră,
La fel ea după fiu-i umblă.
Îi știe fapta, vorba, gîndul,
Tăcută drumul lui urmîndu-l.
Ades, el se oprește-n cale
Pe Eleon, privind în vale
Ierusalimul cum se-ntinde —
Cu auritele-i veșminte.
Arhiereu izraelian,
Plebeu în haine de roman.
Și trece-o oră și-ncă una
Cetatea o privește-ntr-una
Cu jale, și amaru-și strînge,
Pentru iudei amarnic plînge,
Pe maica lui, el nici n-o vede
Cum ea în vale se repede
Să-i scoată apă din fîntînă
Și setea gurii i-o alină.
Cum ea, de drum și osteneală
Picioarele-i trudite-i spală
Și-i suflă colbul de pe haină
Și-un petic îi mai coase-n taină.
Cum tihnei sub smochin se lasă,
Privindu-l blîndă și duioasă.

Pe Eleon vin cete-cete,
 Adesea prunci, băieți și fete,
 El pe genunchii lui îi pune
 Și-i mângâie cu vorbe bune.
 Cu ei coboară în cetate,
 Vorbind de sfînta libertate.
 Pumnale în vicleni se-mplintă
 Cînd de dreptate le cuvîntă.
 Ei nu-l iubiră, nu-l crezură,
 Priveau la el vicleni, cu ură
 Și-i răstigniră la răs_pînte,
 Ca adevăr să nu cuvînte.
 Priveai, cu pruncii, în neștire,
 Cum este dus la răstignire.
 Mujicii, frații lui fugiră
 Și ucenicii se-ngroziră.
 — „Să meargă ! Pentru ce să fugă ?
 Pe voi la fel o să vă ducă,“
 Le-ai spus copiilor încet,
 Căzînd în țăr_nă leșinată.
 Tîrziu apoi spre Nazaret
 Te-ai dus tu, maică-ndurerată.
 Pe văduvă într-un sicriu
 Demult, străinii-o-nmormîntară :
 Ioan nici el nu este viu,
 Că-n ocnă îl înjunghiară.
 Muri și bunul tău dulgher,
 Tu singură-ai rămas, străină,
 Amară sub amarul cer,
 Sărmano, soarta ți-e haină !
 Lipsiți de duh și-nspăimîntați
 Fugiră frații de furtună.
 Și tu a trebuit să-i cați
 Și să-i aduni iar împreună.
 Și noaptea-n jurul tău au stat
 Să-ți plîngă, maică preacurată.
 De spaima lor i-ai scuturat

Ca de o pleavă blestemată.
Și, maică sfântă, iar la loc
Ai pus nădejdea să se-mbrace
Cu viul tău cuvînt de foc
În sufletele lor sărace.
Și le-ai turnat cuvîntul sfînt,
Să prindă-n inimă tărie.
O, pentru sfîntul tău cuvînt,
De-a pururi laudă, Marie !
Bărbații sfinți, pe drumul lung,
Cuvîntul l-au purtat în lume,
În numele acelui prunc
Pe care l-ai născut anume.
Și adevăr au răspîndit. .
Tu, sfîntă mamă între mame,
Sub gard mîhnită ai murit,
De chin sfîrșită și de foame.
Amin !
Călugării te-mbrăcară
În purpură. Te-ncununară.
Apoi cu mîinile haine
Te răstigniră și pe tine.
Călăii fața ți-o scuipară,
Preabuno, și te rușinară.
Ca aurul cuprins de pară
Te-ai rennoit în oameni iară,
În suflete de robi, curate,
Sărace și îndurerate !

(S. Petersburg, 11 noiembrie 1859)

NOTE

Caterina

p. 1

1 *Vasili Andreevici Jukovski* — poet romantic, clasic al literaturii ruse. Taras Șevcenko îi dedică poemul *Caterina* în cinstea eliberării sale din iobăgie. La 22 aprilie 1838 pictorul K. Briulov vinde la licitație portretul lui V. A. Jukovski cu 2.500 ruble și cu suma respectivă tinărul T. Șevcenko este cumpărat de la baronul Engelharth.

p. 13

1 *Ciumaci* — cărauși. De obicei ciumacii aduceau sare de la Marea de Azov și de la Perekop.

p. 14

1 *Brovari* — oraș în Ucraina, renumit pentru iarmaroacele sale.

Haidamacii

p. 25

1 *Haidamaci* — haiduci ucraineni. În istoria Ucrainei se cunosc mai multe răscoale ale grupurilor de haidamaci. De cea mai mare amploare a fost răscoala de la 1768, cunoscută sub numele de *Kolivșcina*. Datorită cruntei oprimări naționale și religioase, haidamacilor li se alătură numeroase grupuri de țărani din toate regiunile Ucrainei cît și detașamentul de cazaci condus de Ivan Honta de la curtea prințului Potocki. Susținerea haidamacilor conduși de Maxim Zalizneak, de către masa de țărani ucraineni se datorează în primul rînd repetatelor „cruciade” organizate de nobilimea scăpătată poloneză împotriva celor de religie ortodoxă. Acțiunile provocatoare ale nobilimii scăpătate poloneze (șleahta) culminează cu *Confederația nobililor* de la Bar (1768), unde *actul de*

toleranță publicat de Seimul polonez cu privire la populația ortodoxă este declarat nul, iar teritoriul Ucrainei este împânzit cu grupuri de *șleahțici (confederați)*, care jefuiesc și schingiuesc populația pașnică.

2 *Vasili Ivanovici Grigorovici* — ucrainean de origine, secretar conferențiar al Academiei de arte frumoase din Petersburg. A participat la eliberarea poetului din iobăgie și, datorită intervenției sale, T. Șevcenko este înscris printre studenții Academiei.

p. 26

1 *Otaman* — ostaș bătrîn, comandant de grup în oastea Zaporojiei.

p. 29

1 Grup de insule pe Nipru, dintre care cea mai mare este Harțița. La Praguri se aflau vestitele tabere căzăcești.

2 *Scutari* — suburbie a Istambulului.

p. 31

1 *Oksia* — semn diacritic în limba slavă veche.

2 T. Șevcenko se referă la V. I. Grigorovici.

p. 33

1 *Ion Sobieski* (1674—1697) — rege polon.

2 Este vorba de regele Ștefan Bathori (1576—1587).

3 *Nie pozwalam* — nu permitem. Manifestarea *liberului veto* în Seimul polon.

4 *Stanislav August Poniatowski* — ultimul rege al Poloniei (1764—1795).

p. 34

1 Conducători ai nobililor scăpătați.

2 *Olșana sau Vilșana* — tîrg în Ucraina.

p. 39

1 *Schismă* — denumire dată de polonezii catolici ortodoxiei.

p. 40

1 Noi trăim, noi trăim.

N-a pierit încă Polonia.

p. 43

1 *Cihirîn* sau *Cihrin* — oraș în Ucraina. Fosta capitală a hatmanilor.

p. 46

Nalivaiko Severin — erou legendar al căzăcimii ucrainene.

p. 48

1 De la sfîntul Macovei, la 1 august (stil vechi) a început „sfîntirea cuțitelor“, adică izbucnirea răscoalei haidamacilor în Ucraina. Primul grup de haidamaci a pornit din incinta mănăstirii Motroninsk.

2 *Tiasmin* — afluent al Niprului, trece prin fosta capitală de hatmani, orașul Cihirîn.

p. 49

1 Printre țăranii răsculați se răspîndise zvonul cum că Ecaterina a II-a le-ar fi trimis care pline cu cuțite.

2 *Smila* — orașel în Ucraina.

3 *Holovatii Anton* — judecător în oastea Zaporojiei.

p. 50

1 „Cu haidamacii era și un cobzar numit Valahul cel orb (mi-a povestit bunicul).” (Nota lui T. Șevcenko.)

p. 51

1 *Bogdan Hmelnițki* (1648—1657) — hatman al Ucrainei.

p. 54

1 Drumul care lega sudul Ucrainei de Liov, numit și „drumul tătarilor“.

p. 57

1 *Konașevici-Șahaidacinii Petro* — hatman al Zaporojiei între anii 1614—1622.

2 *Ostreanița Iakov* — conducător al răscoalei căzăcești din 1637—1638. Timp de un an (1638) a fost hatman al Zaporojiei.

3 *Igul* — afluent al Niprului.

4 *Ivan Bohun* — polcovnic în oastea lui Bogdan Hmelnițki.

p. 58

1 Afluenți ai Niprului. Între aceste râuri în 1648 oastea lui Bogdan Hmelnițki a trecut prin sabie 40.000 de polonezi.

2 *Korsun* — tîrg în Ucraina.

3 Afluent al Niprului. Pe râul Alta hatmanul Taras Fedorovici, poreclit Treasilo (Zdruncinătorul) zdrobește în noaptea de 22 mai 1630 armata poloneză condusă de Koniecpolski.

p. 61

1 „Noaptea lui Taras și Noaptea sfîntului Bartolomeu sînt surori spre rușinea tiarei de la Roma.” (Nota lui T. Șevcenko.)

p. 66

1 *Halaida* — Om fără căpătîi.

p. 71

1 „Kirilivka este un sat în județul Zvenihorodsk. Galbenul pe care l-a dat Zalizneak băiatului, îl păstrează fiul său. Eu l-am văzut.” (Nota lui T. Șevcenko.)

2 „Budișcea, un sat lîngă Kirilivka. Aici într-o vale se află un lac și o pădurea, căreia îi zic oamenii Hupalivșcina, deoarece Zalizneak a scuturat leșii de prin copaci. Beciurile unde erau ascunse comorile leșilor dăinuiesc și astăzi, numai că sînt în ruină” (Nota lui T. Șevcenko.)

p. 72

1 *Lisianca* — tîrg în județul Zvenihorodsk, pe râul Tikici.

p. 78

1 *Lebedin* — orașel în județul Zvenihordsk.

p. 85

1 *Uman* — oraș în Ucraina.

p. 86

1 Versuri dintr-un cântec popular despre haidamacul Șvacika.

Visul

p. 106

1 Revoluționar încătușat în ocnele Siberiei.

p. 107

1 Orașul Petersburg a fost construit pe teren mlăștinos.

p. 108

1 Țarul Nikolai I.

p. 110

1 Închisoarea Petropavlovsk.

p. 111

1 Pe postamentul statuii se află următoarea inscripție : „Lui Petru I, din partea Ecaterinei a II-a“.

Caucazul

p. 116

1 *Iakov de Balmen* — ofițer în armata țaristă, prieten al lui T. Șevcenko. Moare în urma unei expediții țariste de pedepsire a popoarelor răzvrătite din Caucaz.

p. 118

1 *Saklea* — casă.

Ereticul

p. 122

1 *Safarik, Pavel* — profesor la Universitatea din Praga. Prin activitatea sa didactică și științifică a susținut mișcările de eliberare națională din țările slave.

p. 126

1 Capela Betleem din Praga.

2 Act semnat de Papa de la Roma. Șevcenko folosește termenul cu sens de „indulgență“.

p. 128

1 *Conclav* — adunarea cardinalilor.

2 *Avignon* — oraș în sudul Franței. Fost centru al religiei catolice.

3 *Hus* — în limba cehă înseamnă gîscan.

p. 129

1 *Viaceslav* — rege al Cehiei (1376—1400). Sigismund — împărat al Germaniei (1410—1437).

p. 131

1 Ceremonia inchizitorială prin care cel învinuit de schismă era ars pe rug.

p. 133

1 Jan Jijka din Tabor ; sub conducerea lui izbucnește răscoala husiților (1419).

Marele beci

p. 134

1 Mister — gen dramatic apărut în secolul al XIV-lea în teatrul Evului Mediu.

2 Satul în care se afla castelul lui Bogdan Hmelnițki.

p. 135

1 *Juras (Juri)* — fiul lui Bogdan Hmelnițki.

p. 136

1 T. Șevcenko se referă la Rada (*Adunarea*) de la Pereiaslav (1653) prin care a fost consfințită unirea Ucrainei cu Rusia.

2 Este vorba de întoarcerea țarului Petru I, după bătălia de la Poltava (1709).

3 Oraș pe râul Seim, unde se afla castelul hatmanului Ivan Mazepa.

4 *Dmîtro Cecel* — polcovnic în oastea lui Mazepa.

p. 139

1 Pădure lângă pragurile Niprului.

p. 140

1 Nobili polonezi.

2 Revoluționari ruși, care în decembrie 1825 au încercat prin răscoală să-l înlăture pe țarul Nikolai I.

3 Legi privind construirea de căi ferate în Rusia.

p. 141

1 Poetul se referă la mulțimea de iobagi, care a pierit în timpul construcției căilor ferate din pricina foamei și frigului.

2 Ministrul de interne în timpul lui Nikolai I.

3 După răscoala poloneză din 1830—1831, majoritatea participanților a fost deportată în Siberia.

p. 142

1 Istoric și scriitor rus.

p. 143

1 *Romnii* — orașel în Ucraina ; aici au fost uciși adepții lui Ivan Mazepa.

2 Orașul Petersburg a fost construit pe un teren mlăștinos, unde au pierit foarte mulți cazaci și țărani ucraineni.

3 Hatman ucrainean.

4 Mănăstire în Ucraina.

5 Ivan cel Groaznic.

6 Petru I.

p. 145

1 Revistă conservatoare de la Petersburg.

p. 150

1 La Iași a avut loc cununia lui Timuș, fiul lui Bogdan Hmelnițki cu Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu. Jovti Vodi (*Ape galbene*) și Beresteciko sînt locuri în Ucraina unde Bogdan Hmelnițki a repurtat victorii însemnate împotriva oștilor poloneze.

p. 152

1 Cazacul Iaremenko își construise gospodăria pe ruinele palatului lui Bogdan Hmelnițki.

Și celor morți și celor vii, și celor încă nenăscuți

p. 172

1 Scriitori romantici cehi.

p. 173

1 *Cocles* — personaj legendar al Romei antice.

p. 174

1 Aluzie la faptul că Ecaterina a II-a a dăruit de-a lungul Ni-prului numeroase latifundii baronilor nemți.

Marina

p. 202

1 În manuscrisul lui T. Șevcenko acest poem nu are titlu.

Țarii

p. 217

1 Cneaz al poloveților în cea de-a doua jumătate a veacului al X-lea.

2 La poloveți, ca și la unele triburi slave, Lado era considerată zeița iubirii, iar Lel, fiul ei.

p. 218

1 Cneaz al Rusiei Kievene (980—1015), care trece de la păgînism la religia creștină. Biserica ortodoxă l-a decretat sfînt.

Neofiții

p. 220

1 Persoane care au îmbrățișat de curînd o religie, abandonînd credința veche.

2 *M. S. Șcepkin* — actor dramatic rus, prieten al lui T. Șevcenko.

p. 223

1 Adunare a reprezentanților de cult.

CUPRINS

<i>Prefață</i> , de Stelian Gruia	V
<i>Tabel cronologic</i>	XXVII
<i>Inscripție pe o frunză de stejar</i> , de Victor Tulbure . .	XXXIII
 Caterina	 1
Haidamacii	25
Visul	99
Caucazul	116
Ereticul	122
Marele beci	134
Sluga	153
Și celor morți și celor vii, și celor încă nenăscuți	168
Vrăjitoarea	178
Fata ctitorului	194
Marina	202
Țarii	212
Neofiții	220
Maria	237
 <i>Note</i>	 259

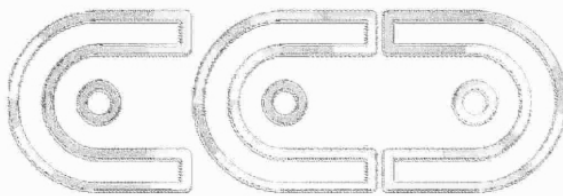
Lector : CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

*Bun de tipar 20.V.1976. Tiraaj 13 310 ex. broșate.
Coli ed. 14,09. Coli tipar 9,5.*

Tiparul executat sub comanda nr.
5 056 la Întreprinderea poligrafică
Bacău, str. Eliberării nr. 63.

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

